

2.12. 396 4006.

FS

2006

61025100000

3.12° 326.

2006

669

899.962.1

არ. კლანდაძის და ალ. დრევიჩის გამოცემა.

თხზულეგანი

თ. რ. დ. ერისთავისა.

(ბავჯორის სურათით.)

181171
H 2

ნაწილი I.

მ ე ქ ს ე ბ ი.

თბილისი, 1882

გრ. ჩარკვიანის სტამბა ლ.-მელიქ. ქუჩ. ზიალოვის შენობაში.

156, VI გვ. (18x12), (ფ.ი.ბ.)

Дозволено цензурою. Тифлиси, 16-го октября 1881 года.

თხზულებანი თ. რ. ერისთავისა.

წინასიტყვაობა.

ჩვენ განვიხილავთ თავადი რაფიელ დავითის-ძის ერისთავის თხზულებათა გამოცემა, თვით ავტორის ნება დართვით.—ეს თხზულებებიანი გამოიცემა ოთხ წიგნათ: პირველში იქნება შეკრებილი ყველა ლექსები, რაც აქამდის დაუწერია თ. რ. დ. ერისთავს, ყოფილან დაბეჭდილნი სხვა-და-სხვა ჟურნალ-გაზეთებში და ან დღეს, სულ პირველათ იბეჭდებიან; მეორეში დაიბეჭდება—სცენები ჩვენის ხალხის ცხოვრებიდან; მესამეში—პიესები და მეოთხეში—პროზა.

ჩვენი სურვილი და სწავლაა მოთხოვნილება შევასრულოთ, რაოდენათაც ღონე მიგვიწოდებოდნ და მეცადინეობა გავუვიდოდნ, დაფასება კი, ამ ლექსთა-თხზულებისა,—სწავლა-დოებაზედ არის დამოკიდებული.

გამომცემელი.

დედა ენა.

ღვთისგან გაჩენილს ყოველს სულაიქს,
 ორ-ოქესს, თუ ოთხ-ოქესს, ს-უსტსა, თუ ძლიერს,
 ძღუწავს, თუ მიფრინველს, მღიღისა მიწიერს,
 ფუმიფუღას, თუ მწერს, მძრომსა ბიწიერს,

მის-მისდა გვარად ებოძა სმენა,
 ებოძა ღვთისგან მათ მათი ენა.

რომელი რეგორ სმარობს ენასა,
 როგორ გვამსილებს თვისა ღსენასა
 ან მწუნარებას, ჭირს და წყენასა,
 ვაებას, ჩივილს, გულის ტკენასა, —

გამკებელია ამისი ზენა,

ვინც გვიწყალობა ჩვენ დედა-ენა...

ეს ვიდრით მხორღოდ, რომ ღვთის ნებასა,
 ვინც კი გადავა, — შეჭსვდეს ვნებასა...

ვერც უღალატებთ ჩვენ ბუნებასა,
 მისსა კანონსა, განჩინებასა...

მას რას გვარგია იმისი წყენა,

რომელმანც მოგვცა ჩვენ დედა-ენა?...

მტრედი ვერ შესძლებს კატის ჩხავილსა
 ბუღბუღი — ყრუყინს, თევზი — კნავილსა,

კრავი უძანგო—მელის სავილსა,
 გორბი-ჭისვისსა, ბუზი—ბლავილსა!...
 ამ წესსა ვსედავთ ღვთიურსა ჩვენსა,
 აქ სხანს ბუნება და დედა-ენა!...
 მიუვარს მე ენა ჩემის მშობლისა,
 რომლითაც «ნანას» მეტყუდა ისა,
 აღერსს მაგონებს დედისას ტკბილსა,
 ჩემის ტოლების ძეგრა-უღივილსა!...
 ერთ ვცრცხაღვარ, მით მიუვარს ლხენსა,
 მიუვარს სამშობლოს მე დედა-ენა!
 ნუ გრცხვენის ძმაო, როცა გაქვს წუენსა,
 მშობელს ენაზედ მოთქმა, ცრემლთ-ღენა...
 აკვანს და საფლავს ნუ ჭკარგავ შენსა,
 თორემ დაგწეველის, შენც დედა-ენა!...
 ერთ ვცრცხაღვარ, მით მიუვარს ლხენსა,
 მიუვარს სამშობლოს მე ტკბილი ენა!

9 იანვარს, 1881 წ.

სამშობლო სევსურიხა.

სადაც ვშობილვარ, გავზდილვარ, ჭ მისროლია ისარი,
 სად ძამა-პანა მეგულვის, იმათი კუბოს ივიცარი,
 სადაც სიყმითვე ვჩვეულვარ,—ჩემი სამშობლო ის არი.
 არ გავცლი სალსა კლდეებსა უკვდავებისა სესედა,
 არ გავცლი მე ჩემს სამშობლოს სსვა ქვეყნის სამოთხესედა!

მე მიწიქვის შავი კლდე, თოვლიან-ყინულიანი,
 ორბი რომ ბუდობს, ჩანჩქარიც გადმოჰქუსს ბროლი-
 წულიანი,

ჯისვი ჭ აჩხვი მეუფა, ხორცი ექვს მარილიანი...

არ გაუსტვლი სალსა კლდეებსა უკვდავებისა სეზედა,

არ გაუსტვლი მე ჩემს სამშობლოს სსვა ქვეყნის სამოთ-
 სეზედა!..

ბაწათ რომ ვიუო ლაღადა სული მთისკენვე იხარის,
 სალი კლდე ანდამატივით გუფს სულ იქითკენ იხარის,
 იქ მივობს შავი სიკვდილი, ბაწში სიცოცხლეც იმწარის!..

არ გაუსტვლი სალსა კლდეებსა უკვდავებისა სეზედა,

არ გაუსტვლი მე ჩემს სამშობლოს სსვა ქვეყნის სამოთსე-
 ზედა!..

ბაწათ რომ მომცე დიდება, ქონება უთვალავია,

სასახლე ოქროს ტახტითა, ჯარი ჭ ზღვაზე ნავია

არა ვინდომო ეგენი, არ მოკვდეს ჩემი თავია...

არ გაუსტვლი სალსა კლდეებსა, უკვდავებისა სეზედა,

არ გაუსტვლი მე ჩემს სამშობლოს სსვა ქვეყნის სამო-
 თსეზედა!..

სამშობლო, დედის ძეგლი, არ გაცვლები სსვაზედა
 ორივე ტბილია, ძმობილო, მიწიქვის ორსავ თვალზედა,

რომორც უფალი, სამშობლოც ერთია ქვეყანაზედა...

არ გაუსტვლი სალსა კლდეებსა უკვდავებისა სეზედა,

არ გაუსტვლი მე ჩემს სამშობლოს სსვა ქვეყნის სამო-
 თსეზედა!..

ს ა მ თ ა რ ი .

(ყმაწვილის მოგონება.)

საშობაოთ დაგვიტოვოვენ, დავისვენოთ ცოტა ჩვენს..
 გასწი, ბიჭო, სოფლისაკენ, გასწი, ბიჭო შინათკენა!..
 იქ, ახალს წელს, დედ-მამასთან, შეკვებოთ სისხარულით,
 და საშობებს ახალ სწავლას შეუდგებით უფრო გულით..

ამ ტკბილ ფიქრში გავისედე თანჯრისაღმა, მეტა ულდა:
 დღე იყო ჭ მსუ არ ჩნდა: ჩამოხსულდა, ჩამოხსულდა!
 ცა, ხმელეთი, დაგვიღონდა, ლეკა ღრუბლით დაბურულა,
 არცა წვიმს ჭ არც ქარი ქრის, დილა ბინდათ მიწურულა,

აგერ-აგერ თეთრი ივროფლიც ნაზად, წენარად, ცვივა,
 ცვივა,

ჭკერში კი სითბო არი, არა ცვივა, არა ცვივა!
 თოვლა მოდის... აგერ თვალი ამიჭრელდა, ამებლარდნა,
 მოუსშირა, მოუსშირა, წამოხარდნა წამოხარდნა...

კხედავ, კხედავ, დაგვიზამთრდა, მომაგონდა მე ზამთარი.

მომაგონდა ჰაწილობა, მომაგონდა მე სასლგარი;
 მოხსოვს, რაღა ბაღლი ვიყავ, მისარდა თოვლის მოსკლან,
 თოვლის გუნდის გაკეთება, სრლდა, თოვლში გორკვა,
 მოსკრა.

შეაღდ-ისარით შაშვსა ვსდეკდით, ჩიტს უდგამდით აკანათსა,
 ღასტს ვუგებდით ბელურებს, კერ მსკდაგდნენ მუსანათსა,
 შეკვებოდით მე ცვივაში ჭ ზედ მიჰდა გოგოელა,

გადაბრუნდის ჩვენი ციგა, — კოტრიელა, კოტრიელა!..
 ბიჭები თავს შევეყრიდით, ვსტოდით, ვჭიდაობდით უკვლავ,
 ხან ერთი ძირს, ხან მეორე, — ჭერი ბიჭო კოტრიელა!..
 დალაღუფნი, გათოშვილნი, მოკვიოდით ღამე შინა,
 მაგრამ უინკამ ჯ სიცივემ ვერც ერთი ვერ შეგვაშინა...
 მეორე დღეს უინულზედა ვცურაობდით ხელა, ხელა...
 უკან გოპი, შუბლზედ გოპი, კოტრიელა, კოტრიელა!..
 6 დეკემბერს, 1880 წ.

გ ა ს ა თ ხ უ ლ ი .

თოკლი ატირდა ღანჭურად ჰაზას გაუთბა ძვლებია,
 ქვეყანამ გამოიღვიძა, სიცოცხლე მოსწუყურებია...
 წეროებს ვხედავ ცაშია, დამწვრივდნენ როგორც ისარი,
 მიფრინვენ ჩრდილყოთისკენ, ამათი წესი ის არი...
 აკერ მეტყვალმაც ჭერში რა ცელქათ შეინაკრდა,
 იამაც სუნი მოგვივინა, რა ზამთარს სული გაჭკარდა.
 სუყველა ხარობს ჯ გალობს, სირი იმზადებს ბუდესა,
 სახნის-საკვეთისა სწვერავენ, ბოსტანს უვლებენ ზღუდესა.
 ბუნებაც ჭყვავის მრავალფერად ჯ იმოსება ძველეთა,
 გასწიეთ, ბიჭო, მინდორში ჯ მეც თან წამიტანეთა!..
 28 მარტს 1881 წ.

გ ა ს ა ფ ხ უ ლ ი .

თოვლი ზტირდა ლანჩქერად, ადიდა ჩვენი წულებია,
ბაღებს უსარის, დარბიან, ჰაზას გაუთბა ძვლებია,
მიძვდარა ბერი მუჟღროზე, უკარჯენს მისხერებია...
ქვეყანამ გამოიღვიძა, სიტყვისლე მოსწუერებია!..

წეროებს ვხედავ ცაშია, დამწკრივდენ როგორც ისარი,
წინა უკანას ხმას აძლევს, უვეირის როგორც ციცარი,
არც სცილდებიან ერთმანეთს, ვით ძმა ძმას შენათეცარი,
მიფრინვენ ჩრდილოეთისკენ, იმათი წესი ის არი...

აგერ მერცხალმატ ჭერში რა ცუქად შეინაკარდა,
ბუზს იტყოს გამარაშია, ელვაებრ ფრთები აძარდა,
აგერ წულის სარკეს გავერა, მაგრამ შიგ კი არ ჩავარდა,
აძმატ სუნი მოგვიფინა, რა ზამთარს სული გაკარდა.

სულ-უველა სარობს ჭ გალობს სიბი იმზადებს ბუდესა,
სახნის-საკვეთსა ხწვერავენ, ბოსტანს უვლებენ ზღუდესა,
ბუნებატ ქუკავის მრავალ-ფრად, დეე ცივს ზამთარს ჭ შურდესა.
ამ გვარი ძალა, სიტყვისლე, ვინ არის რომ არ სწუერდესა?!.

20 მარტს 1881 წ.

ბ ზ ო ბ ა .

ბზობა აჩის, ბზობა აჩის! წამო ვანო, საყდარშია,
 იქ ლაზლანებს კელაპტრები, ნათელა ჯ კაშკაშია...
 იქ მოგვცემენ ბზის ტოტებსა, დავითვალოთ ზინზილები,
 თუ შეგვსვდება ბლომით, მაშინ, მოგვივა ჭინანულები!..
 ბზა გავირჭოთ ქუდებშია, აღარ დაგვძლევს წლეულს ყვავი,
 არ დაგვცნარავს სწავლაშია, ვეკვილს მიაფაროს თავი.
 წამო, ბიჭო, საყდარშია, კვირას ჯ ბზობა აჩი,
 ვარგი დღეა, ქრისტეს დღეა, ყველასათვის გასასხარჩი!!.
 ოსტატმა სთქვა: დღეს ბზობაა ჯ საყდარში გვიძარ-
 თებს გრძელა!!...

აი, ვანო, რა მიანბო, მე ოსტატმა რა მასწავლა:
 ქრისტე ღმერთი ქადაგებდა და ჭკუწნებდა სნეულებსა,
 აღადგენდა მაცვალებულს, სსნიდა ეშმაკეულებსა;
 იწყებდა გლახაკებსა, არ იმსჯელდა თავის თავსა,
 სიკეთის გზას ასწავიდა ჯ სდეკნიდა ყველა ავსა...
 ერთს დღეს შეჯდა ვიცვსა ზედა, თან იასლენ შავირდები...
 გაემგზავრენ, მას მისდევენ მოწიებები ქვეითები...
 შებრძანდა იერუსალიმს, შეიძრა ხალხი ერთიან,
 მოაქვთ ჯ მოჭყავთ საშუაჩნა, მიწაზე ზირ ქვე ერთხმინ,
 უთქვენ დანაკის-კუდსა, მწვანე შტოებსა მრავალსა,
 სამოსელს ტანით განაძრობს, უთქვენ იმას სავალსა,

ხმა ისმის ხალხის ზრიალის, კედლებს, ღაღადებანი,
დიდება მოძღვრის, ღვთის ძისა, გუწთხეკანი ჭქებანი:
«ოხანნა ძალალოა შინა!»! ჭ ამ გვარნივე ხმა ყრმათა:
«გუწთხეულ არს მოძვალდი, სასკლითა უფლისათა!»
შებრძანდა მოძღვარ დიდებით, სდევნა ვაჭარნი ტაძრიდგან,
მტრედთა მუიდეკლნი, ზარაფნი, მოსულნი აქვე ბზრიდგან.»

ეს უოფილან ქრისტეს დროსა და დღეს ნიშნად ბზობა არი;
ყველა მიდის საუდრისკენა, ღია არი საუდრის კარი...

წამო, ბიჭო, საუდარშია, გვირავა ჭ ბზობა არი,
კარგი დღეა, ქრისტეს დღეა, ყველასათვის გასასარი!
იქ მოგვცემენ ბზის ტოტებსა, შიგ გავიწოთ ქუდებშია,
ეშმაკი ველარას გვაწყენს, შეძვრეს თავის ბუდეშია!...

5 მარტს 1881 წ.

ა დ დ გ ო ძ ა .

შუალამე გადავიდა, ასტყუდა, ასტყუდა ზარის რეკა,
დიდი ზარიც ბოხს ხმას აძლევს, ზარბაზანმაც დაიჭყქა!..
ადეკ, გიგო, ადე, ადე! ხალხი მიდის საუდრისკენა,
ადე ჩქარა, ტანთ ჩავიცოთ, დაკვირვანდით მარტო ჩვენა..

ყველა ახლით მოკაზმულა, სელთ უჭირავთ კელაპტრები;
ადე, ბიჭო, ტანთ ჩავიცვი, მაგ საბანში რადას ძვრები?!
აჯერ ზარებს მოუხშირებს, ხალხი იყრის მეტანიას,
საუდრები სულ ღაღადებენ, გაწს უვლიან ღიტანიას!..

მოკიკაშმეთ ღ გავსწიეთ, ეკკლესია მხიარულეს,
ეკელას ტუჩუე დიმი უჭრის, მღვდელი გაღობს ღ ლოცუ-
ღობს!..

აგერ მღვდელმა შეიძასა: «ქრისტე აღდგა!..» ღ ჩვენც ცქვიტათ
უხანუსეთ სუეკელამა: «ქეშმარიტათ! ქეშმარიტათ!..»

ქრისტე აღდგა! — მიუვარს ეს დღე — მიუვარს, მიუვარს,
მიუვარს დიდათ;

მოდი, გიგო, გადაგოცნო! «ქრისტე აღდგა!» — ქეშ-
მარიტათ!..»

მოდი, კვერცხი კვერცხსა დაკვრათ, მაგრა იყავ ღ კირვიტათ..
«ქრისტე აღდგა! ქრისტე აღდგა!» — «ქეშმარიტათ!
ქეშმარიტათ!..»

5 მარტს 1881 წ.

მ ე რ ც ხ ა ლ ი.

ეს რა ჩიტი მოფრენილა, საიდგან და სადაური,
თეთრ-გულა ღ ეელ-წითელა, შავ-ზურგა ღ უცნაური.
— ვიცნობ, ვიცნობ, მაგ შავ-თვალას, სამთარშია ინდაური,
ასლა სტუმრად ჩვენ გვეწვია, ზაფხულშია აქაური.

ეგ სირი სომ მერცხალია, ჭია-ღუის დიდი მტეჩი,
ბუსებს იჭერს კამარაში არ წაუვა არსად წეჩი,
უმანკო ღ ტურთვა, ნაზი, სულ არ არის დასაჭეჩი,
მაგას უნდა უთავაზოთ ბუდისათვის სახლის ჭეჩი.

დასე ცაში, ოგონი მარდათ, ნაკრდობს ღ თითქოს
 ცურავს,
 ხან მიწის პინს, ისარივით, მიფრინავს ღ ფრთასა სწურავს,
 ჭიკჭიკობს ღ შექქტევა, საქმეს არ იქს დასამდურავს,
 თისას ზიდავს ნისკარტითა ღ ბუმბულით ბუდეს ჭბურავს...
 აგერ ვსედავ შემომჯდარა... რას უღურტულეებ, ნეტა ჩი-
 ტო?...
 ბერი ცხონდა, ბერი ცხონდა—ამბობს— უმწიკლები
 უღიტო! »
 — რისთვის? — რადგან ბუდეს უშლით... აღარ დაუშალე ტი-
 ტო...

28 მარტს 1881 წ.

ზ ა ფ ხ უ ლ ი .

გაზაფხული გაკვიფრინდა, გაითოხნა სიმინდები,
 თივა დადგეს, ანუელსა დასდგომია ამინდები...
 აგერ, აგერ, ყანებშია «ჭოღაშუმას», იძახიან,
 ჩამოგვიცხა, ჩამოგვიცხა, ქერს მოწმენენ ღ ჰურსა მკიან...
 მტრედი, გვრითი ღ ქედანი, იქ ირევა ნამჯაშია,
 მაგრამ მოძელებს ვინ აჯობებს მღერასა ღ გარჯაშია!
 შახე იმ ერთს, გულ-გადებულს, თავზე ქუდი არა ჭბურავს,
 ხელსახოცი შუბლს წაუქრავს, დასძახის ღ ოფელში ცურავს!..
 შახე ერთი მეთაურსა, შახე იმის ნამგლის ტრიალს,
 ყური უგდე მუშის გუგუნს, ყური უგდე იმათ გრიალს!..
 აბა შახე, რა ერთგულათ, ყველა ყანას ეტანება...

მღერინან და კიუინობენ, «ჭლოპუმას» იძახიან, ხამოგვიცხა, ხამოგვიცხა, ქერს მორჩხენ და ჰურსა მკიანა, უკელა ცდილობს მეტი მოძკოს, ეჯობება აქ ძმა-ძმასა, იძახიან: «ულო, ულო!» მეძნეური უკრავს ძმასა.

მღერინან და კიუინობენ «ჭლოპუმას» იძახიან, ხამოგვიცხა, ხამოგვიცხა ქერს მორჩხენ და ჰურსა მკიან. რიგი მიაქვთ სამეუ ურმით, რიგსა ჭლეწკენ სოფელშია, წკრილ-თეხობა გვერზე უდგა, ხარი სვნიქის უფელშია.. ქალი, კაცი, გოგო, ბიჭი, ეზიდება ზამთრის სარხოს.. — ვაშა, ვაშა, მუშა ხალხსა! ღმერთმა იმათ გაუმაძვროს!.

10 თბათვეს. 1881 წ.

ჰურის მოსავალი.

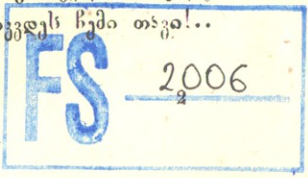
ბიჭო, ჰური შეძოსულა, დელავს, ბზინავს ოქროს თევზად, უფლის თვალი შიგ ტრიალებს, — მოდიოთ, ნახეთ, თუ არ გვერათ!...

შიგ ნუ ჩავწვამთ, ცოდვა არი, ნუ გავხდებით ხვენ ღვთის მტერად,

ნამკლებს პირი გაუფესოთ, გადავიქცეთ მთლად სიძღვრათ.

მოიძკო და გაიღეწა... დაილოცა შენი სვავი! ძარცვალი ჭკაკს შინდის გურკას: სათესლე და დასაფქვავი.. უკელას ევეის: ჯარს, ჯამათს, ეგურთსება მკვადრის საფლავი, ჯალბობხც გამოძლება, — არ მოგიკვდეს ჩუმი თავი!..

12 კათათვეს, 1881 წ.

Handwritten number '11171' and a symbol resembling a '2' or 'S'.

რთველი.

ეურძენი, დამწიფებულა, დასე როგორ წითლათ ღუის,
ჩქარა, ჩქარა, რთველი, თორემ კოლო, ბუსი, თაკს დაჭბუსუის.
შეკრებნენ მკრეფაკები ამოუდგნენ თითო ვახსა,
ეურძენს სვლეჰენ, იცინიან ჭ მობეს მხარი მხარსა;
მტკენებს ჰკრეფენ, ჰგლეჰენ, სტრინან, გაჭკრეს, გაჭკრეს
კენახს სელი,

კაღათები იზვირთება—ღ შიქნა ხშირი რთველი!..
საურძესე გოდრები დგას, კაღათს სტლიან ზედი-ზედა...
ახა, ბიჭო, მარნისაკენ, თორემ ძრეილ გაიჭედა!..
იკიდებენ მძიმე გოდრებს, სიცილით ჭ ღიღინითა,
ურძით მიჰქვთ საწნახლისკენ ნება-ნება ჭრეჭინითა!...
ახა, გიგო, კრჩხა თუ გინდა, ან ჯაგანი, ან აკილა,
შენი წილი ზამთრისათვის, მოდი ზურგზე წამოკვიდო...
ჩვეულება ესრეთი გვაქვს, ხილს ვინახამთ საზამთროსა,
ეურძენი სჯობს შესანახათ ნესკებსა ჭ საზამთროსა...

მსე ჩაკვიდა საწნახლიდან მოწანწკარებს ტკბილის წყარო,
ახა, ბიჭო, შეადგეთ, ახლან წურვას მოუჩქაროთ!..
ბიჭებმა ფენთ დაიბანეს, შექოადგნენ საწნახელსა,
კადიან და გამოდიან უძაღლიან ეურძნის რთველსა.

აკერ ტკბილმაც მოიმატა, ძლივსლა იტეკს მოკლე ღარი,
ჩქაფა-ჩქეფით მოჩქარალებს, ქვეკერი დაჭხკდა უძაღარი!..
დაილოცა ღვთის ნაკურთხი, ჩვენის ოფლით მონახარი,
მაშ ჰირველა ღვთისთვის იყოს—ზედაშე ჭ კელაპტარი!..

ყ ა ნ წ ი .

საწყაღი ირმა! ჩემი ერთგული!
 გუთანში მიყვანდა სშირად შებმული;
 მოსუცდა—დაკვალ, აი იმის რქა,
 ახლა ს-უფრასა მიშეკნებს აქა!
 ყანწი მიყვარს მე, სხეტაკათ თლილი,
 ტურფათ მოხრილი, ბოლოში წვრილი;
 ყანწით მიყვარს სმა ძველებურათა:
 ლსინით, ღიღინით, ტკბილათ, ძმურათ!
 რათ მინდა ჭიქა, რათ მინდა ბროლი,
 მე ყანწი მიყვარს, ყანწი ნასროლი
 ტოლუბაშისგან... აკერ მეც დავცლი
 და მეორესა აღარ დავცლი,
 შეიქაქანოს... ქედსა ვკრამ ჭერსა!...
 კიდენ ყანწსა ვსცლი, შეკსტეორცნი მოძმეს,
 იგიც მარჯვეა, ფიცხლავ იჭერსა!
 რათ მინდა თასი, ანუ ბადია?
 ღვინის ჭურჭელი, რაც მახადია,
 სულ ენაცვალოს მოჭედილს ყანწსა,
 უსკსა, ბოლომდის ჩვენსა გამტანსა!
 ჩვენნი ძველნი რომ ყანწითა სმიდენ,
 ჩვენ უღალატოთ ყანწს ვკმართებს კიდენ?!
 ყანწით სმა უმფროც უხდება ღვინისა...

მანამ ან დასცლი, ვერც დასდგამ ძირს!
 დასცლი? — თამადა დაგლოცს, გაკურთხებს! . . .
 ან დასცლი? — ყანწი შემოგაფურთხებს! . . .
 მამ მოდით ისევე ყანწს ვტაცოთ ხელი,
 ის არის სუფურის შემამკობელი!
 ყანწით ვსოთ ისევე ძველებურათა,
 ღვინით, ღვინით, ტკბილათ, ძმურათა . . .
 გობოვთ ექვლეტან ღვინი ყანწით დაიწყოთ,
 ყანწი აღარსად ან დაივიწყოთ!
 რადგან სსკა სოიელს ვართ წასასულებანი . . .
 ამისიტა ვარ კვალად მთხოვნელი:
 როდესაც მოკვიდე, მოიხმეთ ძველები,
 და ყანწითა სვით შესანდობელი! . . .

7 კათაოვეს 1868 წ.

ღვინო.

ტკბილი ყურძნის წვესს, წითელს ვით ღაღას,
 ანუ ოქროს ფერს, ან ქარვებს მკრთალსა,
 ჩვენის ღვინის ენით ვხმობთ ღვინოთ
 და ვსომთ მას, მასთვის, რომ მოვიღვინოთ.
 ნეტა ვინ მოსთვლის ღვინის ღირსებას,
 მისს ძლიერებას, მისსა თვისებას? . . .
 — ღვინოა სუფურის ჯიღა, მასალა,

ღვინოა ჩვენი სიცოცხლე, ძალა,
 ღვინოა მეფე და სიყვარული,
 გამბედაობა, ნუგეში, ფული!
 ღვინოა ცაშის, რომ აღგვამაღლებს,
 გვაბედნიერებს და გვაძაძუებს!
 გოჭლს აძლევს ფეხებს, ბრძას უსკლს თვალს
 აძლიდრებს უცებ ღარიბსა მოკრალს!
 ღვინოა რომ ჩვენ გვართმევს ნებასა,
 თვალის სინათლეს და გონებასა!
 ღვინო ხან გვართმევს ფეხებს და ჯანსა,
 ღვინო გვიჭარბებს ხანდის-ხან ჯაკრას!
 ღვინოა რომ თავს მას გვათაყვანებს,
 ღვინოა რომ მსდაღს აგულგვანებს,
 ღვინოა რომ ჯანს უჩატებს ჩვენს მკლავს,
 ღვინოა რომ მტერს უცებ შეგვაკლავს!
 ღვინო წყაროა ბოროტებისა,
 ღვინო-წამლი უძლურებისა,
 ღვინო ახარებს გულსა კაცისა,
 გულს აფუხდრუებს ის ზარმაცისა!
 ღვინოა რომ ჩვენ დარღს მოგვაცილებს,
 ზოგჯერ გვატირებს, ზოგჯერ გვატინებს!
 ღვინით ვსომ ძარად თქვენს სადღეგრძელოს,
 ღვინითა ვლოცამ ერს და სამღვდელოს!
 ღვინითა ვსომ მე შესანდობელსა!
 ღვინით ვპატიუბ მე მეზობელსა!
 ღვინოა ჩემი მეჯღიში, ღვინოა,

ღვინოა ჩემი თვალების ჩინი!
 ღვინოა წმინდა სისხლი ქრისტესი,
 წმინდა იგავი, რჯულთ უმტკიცესი,
 მომტკეპებელი ჩვენისა ცოდვის,
 კვერთხი ცსოკრების, ორივე სოფლის!...

7 კათათვის 1868 წ.

წ ე ა ლ ი .

I.

უოკლად მოწუალე, უფალმა ღმერთმა,
 მიუწოდებლმა, ანსებით ერთმა.
 სოფლის ქმნილების მესამე დღესა,
 ასე ინება, ეს განაწესა:
 ბრძანა და იქმნა, მისივე ძალით
 ერთ წილ სმელეთი და ორ წილ წუალი...
 ამის სიმრავლეს ვერ სწვდება თვალი,
 განსდგა, განიყო მრისხანე, ძალი.
 განიყო ზღვებთ, ოკეანებთ
 სად შესდგა ტბებთ, რბის მდინარებთ...
 დღეს ვხედავთ ჩვენ მათ სხვა და სხვა ფერით,
 ვინ ასწერს, მოსთვლის წუალთა ღირსებათ!...

II.

ზოგნი მათგანი გემს იაღქნიანს
 მოაქროლებენ სამ-სამ ანძიანს,

ზოგნი მთიდგანა ვადმოჭსუიან,
 მტყისრად, ქუსილით, მსეცებო ღმუიან!
 ზოგგან კლდიდგანა მოხანსქარებენ:
 ბოლონი, სძეკაღნი მოხანსხარებენ!
 ზოგგან მაწიდგან, ნაზად და წყინარად,
 ღამს აჩქოლოებენ მარად და მარად!

III.

კანო ცოდვილი და უგუნური,
 ბრეყდება ზოგჯერ, ვით უსუსური,
 რა ჭნასავს წყაღსა აღელვებულსა,
 გადარეულსა, გახელებულსა,
 გინდა აზრეკდეს არე-მარესა
 შედის, მიიწეკს გაღმა მხარესა,
 შედის და ჭბოებს სიკვდილსა მწარეს,
 თავს იხზობს, ჭკარგავს ჯვარს და სამარეს!

IV.

წელით არ იყო რომ ჩვენნი ცოდვანი
 წარიღვის სრულად? და კიდობანი
 ძლივს არჩენს, იცავს შვიდთა მართალთა,
 სადაც დღეს შვეის არაბატის მთა?

V.

იესო ქრისტემ ჩვენ რა გვიჩვენა?
 მისსულმა არ იყო გვისმინა ჩვენა? —
 «ვისცა არ იშვეს წელითა და სულით
 გურცა ეღიაროს სასუიეველსა!»

სისხლი და წყალი *) სდიოდნა წულუღით,
ჯოჯოხეთისა დაძარღვევებს! . . .

VI.

ძაშ, ჰმაო, ჩემო, წყლის ჩვენი;
 ხვედრი, სიცოცხლე გამოსახენი;
 წყალი — ბუნება, ძალა, ცხოვრება,
 წყალი სიმდიდრეს შეესწორება;
 წყალი გზა არის ჩვენთვის მტრობისა,
 წყლის ჩვენთვის — გზა ვაჭრობისა,
 წყალი დამსჯელი უძეცრებისა,
 მოძუენებელი დიდის ვნებისა,
 წყალი დამშრეტი ცეცხლის აღისა
 სახმადისა და ცოდვის ძალისა.
 წყლითა სცხოვრებენ ერთობ ცხოველნი:
 თევზნი, ჭიანჭი, მიწის მშრომელნი,
 ძივრინველნი, ძლიღნი და მცენარენი,
 რითაც საკსკა არე-ძარენი
 რთხივებს, რართვებსნი და პირმეტუეველნი,
 უფლისა მიძართ ძაღვობის მოჭმელნი!
 უწულათ არ არის არ საით შებება,
 უწულათ არ ვარგა ჩვენი ცხოვრება! . . .
 წყლის ჩვენი აწუმო დიდება,
 უწუწულდება წყლით აწმინდება!

*) სახარება იოანესი, თავ. 19, 34.

წელი გზა აწის ქრისტეს სკულისა,

წელი — განძმენდი ჩვენის სკლისა!

წელი — წამალი სნეულებისა,

წელი — წყაროა უკვდავებისა!

18 მაისს 1869 წ.

შ ა ვ ი ზ ლ ვ ა .

ზღვის ჰორსა კსდგეკარ გლოტობული,

მისის გრგვიზვისგან გაბრუებული...

რა უმზურ მისისა ღელვას, კაუბას,

ახლა ვგომნობ ჩემისა ამაოებას!

რას ვსკვავ?! — წელისა სიმრავლეს, წყლისა უოკელს მსარესა,

წელის მთანი აღზდგენ, გემებმა ანძები დაინარესა?

ქარი ქრის, ზვირთნი მოგორვენ, ლსინი აქვს ზღვასა მწარესა,

ღრიალებს, უვირის, გრიალებს სულ ანგრევს არე-მარესა!..

რა ქნილან ნაგ-ბარქაშები? — თუ მიატანეს კიდეცა?

ვითა ჭიკჭიანი დაძოვსვალნი, რომ შეძვრებიან ბუდეცა;

სანდლებსა ჯ კანჯოებსა, ვაჲ თუ გზა გაუტუდესა!

აგურ გემები შუა ზღვას ირჩევენ ნავთ-საუუდელსა!

ქარი ქრის, ზვირთნი მოგორვენ, ლსინი აქვს ზღვასა მწარესა,

ღრიალებს, უვირის, გრიალებს, სულ ანგრევს არე მარესა!..

საბრალე ერთი სომალდი მოჭისსლეტია ვით ცხვარს კატი,

იაღქებით დაბურვილი, მივრადივითა მობარბატი,

ანძებს აქნებს აქეთ-იქეთ, მოაუოლას მათ რაც-რაცი,
 ბეგბეგე კი რაცღა დაარბის, როგორც რამში მხდალი კაცი..
 ჭარი ჭარის, ზვირთნი მოგორვენ ღსანი აქვს ზღვასა მწარესა,
 დრიალებს, ყვირის, გრიალებს, სულ ანგრევს არე-მარეს!..
 ზღვა მრისხანეობს, სომადღსა ისკრის როგორც რომ
 ნაფოტსა,

აგერ სავაა გაუსომს, დასნთქმელათა ჭკრავს, ტოტსა,
 კლდეს შეაჯახებს, ან კიდეს, ყულევს გააგდებს, ან ფეთსა,
 მით მოსპობს შიგ მსხდომთ ვაებს, მსურვალე ღოც-
 ვას დ შოფთსა!..
 ჭარი ჭარის, ზვირთნი მოგორვენ, ღსანი აქვს ზღვასა მწარესა,
 დრიალებს, ყვირის, გრიალებს, სულ ანგრევს არე-მარეს!..
 15 ენენისთვეს 1860 წ.

კ უ რ თ ხ ე ვ ა .

ღმერთმა მოგცეს რაც შენ გინდა,
 რაც შენ გიჯობს მოგცეს ბედმა;
 მოგესმაროს სული წმინდა,
 დ არ გიმტყუნოს იმედმა!
 ღმერთმა მოგცეს სულ-გრძელობა,
 მოთმინება, სინანული,
 დაარბოე მოგცეს ქველობა,
 მდიდარსკედ უბიწო სული!

ორივე სოფელს—სინჯოცხლე,
 ამ სოფელსა—სიუვარული,
 ანა გვკდეს სულის სისაწყლეს,
 სიბრძნე ვი მოგეტყოს სრული!
 ღმერთმა გაკურთხოს შენ კიდე,
 სანატრელი გქნას მოძმისა,
 მოგეტყოს სულისა სიწმინდე
 ღ მსურველებსა ღოცვისა!..

10 მაისს 1868 წ.

ღ ა რ ი ბ ი .

მილიონებსა ნატრობ, ეძებ ბედნიერებას,
 ფუფუნებსა სტემ თაყვანსა, სდევნი შენიერებას...
 რასაც ეძებ, ვერ ჭპობ, გეტყვი წმინდის გულითა,
 ვერა ჭპობ, რადგანაც ღარიბი ხარ სულითა!
 შენ გლახაკს გროშს ან მისტემ, უმატებ შენს ქიანსა,
 ჭხარობ მაშინ, როდესაც უმხერ ოქროს ბზინკასა,
 თავს იმშევ, ტანთ ან იცვამ, როგორ უძლებ ყინვას?
 ბედნიერებას ეძებ, შიშით ვი ან გძინავს!..

რასაც ეძებ ვერ ჭპობ, გეტყვი წმინდის გულითა,
 ვერა ჭპობ, რადგანაც ღარიბი ხარ სულითა!
 ღარიბი რომ იძღერის, შენ ხარ მაშინ შემკრთალი,
 შენ რომ ხსნა გიშრება, ის მაშინ არის მთურადი;

ღვინოს ვერ გაიძეტებ, ამას უნდა ფულები,
 ხარ მდიდარი ღარიბი, უხვი არ შეგულები!...

რასაც ეძებ ვერ ვპოვებ, გატყვი წმინდის გულისა,
 ვერა ვპოვებ, რადგანაც ღარიბი ხარ სულითა!

ბედნიერება რა არს შენ არ იცი მგონია?

— ეს არს კმაყოფილება, მასზედ, რაც გაცხს ქქონია...

შენ ამას არ ირწმუნებ, გროშისთვის იგაკვები,
 მუსლს მოიდრეკე მისთვისა, ბედნიერებას სცდები!

მაშ ნუ ეძებ ტუფილათ, გატყვი წმინდის გულისა,
 ვერა ვპოვებ, რადგანაც ღარიბი ხარ სულითა!..

10 მაისს 1868 წ.

ე ვ ა ვ ი ლ ს.

გაზაფხულისა დიდებაჲ, სტუმარო მოკლეს ხნისაო,
 ტურფაო, ნახო, სუნხელო, შეენებაჲ მინდო-ტყვისაო,
 რა ვჰევაკვდები, ფოთოლსა დაგეჭვნობს სხივი მზისაო,
 დილას მოსვალ ჯ სიღამოს მგზავრი ხარ შორის გზისაო!

ჩვენს შენებრ მოვალთ სოფელსა, შევსწირავთ მრავალს ქებასა,
 გვიკვირს ბუნება, ვადიდებთ უფლისა ძლიერებასა,
 სიკვდილი გვატყნობს, ვით შენ მზე, ჯ მიგვრემს განსრწნილებასა!..

1852 წელს.

მ ა ხ ა რ ო ბ ე ლ ი. (ჰეპელა.)

რას დამტრიალებ მასწარებელა?—

ნეტა რისა ხარ მასწარებელი?...
უპავილთ მაშიელ, ისართ მსობელა,

რას დამტრიალებ სმენის მტკობელა?...
— მითხარ რასა იქს კეკლუტი ნინა?

კახსოვარ კიდევ?— ვიასლო მინა...

მასწარებელმა არ მომითმინა,

გაფრინდა, დარდი არ მომისმინა!...

1852 წელს.

ო რ ჯ ე რ დ ა ბ რ მ ა ვ ე ბ უ ლ ი.

ერთი ყარბი ჩიოდა, თავის ბედს ეძუებოდა,
სიყრმითვე თვალთა კილონი, ერთმანერთ შესწებებოდა,
რა განკეურნა მკურნალსა, მზეს სადმე დაჰმჩირებოდა, —
რასა ჰგონებდა საბრალა, ხელახლათ დაბრძვდებოდა!

— მზგავსად მისსა მეც ბრმა ვიყავ: სრულ დამშოდა
გრძობა, ჟინი,

სიყვარული გულს ვერ სძრავდა, არსად იყო ჩემთვის ღვინი,
შენ მკურნალად გამომინდი, იმ სენსა მომარჩინე.

შემოგსედე ჩემო მზეო — ჯ წამერთო თვალთა ჩინი!..

1852 წელს.

თ ვ ა ლ ე ბ ი .

ვეტროფი შავსა თვალებსა, ვეტროფი სხივებრ მალებსა,
სიევარულთ სავსეთა, ელვა ან მამარესა;
დასუ მათთა კამკამთა, ჭკრთიან შავთა წამწამთა,—
ისინი მკრეს მე გულსა, დღენი გამიმწარეს!

მე არ მიეგარს თვალები, თუ რომ იყვნენ მწვანენი,
ეშმაკობით სავსენი ქავთა დასახმარენი,
მე გულს შემიხმუჭვიან, ვერას გავისარენი,—
ნახურწყალი არ ისრწინის მათში ბრწყინვალების!

ნაცრის ფერი თვალები, გრილნი, მეტათ მერთალები,
ტყუილათ კი არა სთქვეს,—ფინსულთ დასაკანები...
რამწავ მათ დაგინახავ,—როგორ არ გებრალები,—
ურყოლას ვიწყებ, მომივა მე დრო გაცეებსა!

წაბლის ფერსა თვალებსა, თავს ვინც ათაყვანებსა,
სიმშვიდეს ეძინება, მითვე ინატრებსა,
მათთან, თვისს საუკუნეს, ტკბილათ გაატარებსა,—
მარადის-ღა ილოცოს სასული ღმერთებისა!

ვიშ, ვიშ ცისიუერნო თვალნო! სიყრმისაკითა მალნო!
მე ნუ მიმხერო მრისხანეთ, ანგელოზთა სამალნო,
თქვენი ელვა მზგავსია, ჩემის გულის წამალნო,—
ვითომც სსივი გვეფეროდეს სამოთხის კარებისა!..

თ ვ ა ლ ე ბ ი .

(აზრი რუსულიდან)

ვნახე თვალები, როგორც ისანი,
 ვითა მასვიდნი განგებისანი!...
 რა მწველებია, რა მალეობა,
 რა თვალებია, რა თვალებია?!...

იუკნენ უწმინდეს ღაუჯარდის ცისა,
 უუტკბეს დედის შვილთ ალერსისა,
 მოთინათინე, ვით სსივი მზისა...
 მაგრამ ყოფილან იგინი სსკისა!..
 იმ თვალებს ვეტრფი ბედგრული მეცა,
 მაგრამ შორსა ვარ მათზედ, ვით წყეცა!..

სოფ. მელ—სას.

(იურკევიჩიდან თარგმნილი)

მისი ყოველი: სმა, მზესა, რსევა
 ტანი, ღიმილი, სითეთრის ფრქვევა...
 ანა სანები, შენთვის, მწერალა,
 დასმასე ჩანგზედ, შენც, მოძღვრალა!

შენ ანგელოზი ან სან ფერთოკანი,
 რა ან გაქვს ტანტად ლაქვარდოვანი,
 ანა სან ფიქრი, არც მოხვეწება,
 მრწამს კი მაცდურმაც და მანქანებამ,
 შენსევე ილოცონ, მშვენიერება!..

ისე წმინდა სან უმანკო სულის,
 როგორც წისკრის დროს, ვაღობა მფრინვლის,
 მისებრ უცხოობ, სან უმორჩილო,
 შენ საქართველოს, კეკელუცო, შვილო!...

თვითქოს ეშინის შენსა მზეობასა,
 ასცილდეც რასმეს—იწყებ ტქეირასა...
 მასში ფარულად ტეცსლი იხრწნება,
 დ სანუ შენი გვიანობება...

იმ საუბარსა მე უზურობ ფუწსა,
 ყოველსა ხანსა ვადეენებ გუფსა,
 კვან ქართველავ, ლეკვებულა,
 მიგისკდი აზრსა, ჩემგნით ქებულა!..

შენი ფიქრები—ლექსთა კრებაა,
 შენებრ შეენება—მანქანებაა;
 სამოთხეც სსკანან ან მეგულება,
 სადაც შენ ფშეინავ—იქ მელსინება!...

მიიღე ესე მშვენიერება,
 შენ, საქართველოს, ბედნიერება!
 დ ნუ გამკიცხავ, ჩემო ძვირფასო,
 მტირე ზღვრისათვის, კეკელუცო, ხასო!

მე აღელვება შენი ან მსურდა,
შენს იუიქით ღ სიზმართ აშლას ან მწუჟდა...
მაგრამ რა ისმენს სული ქებასა,
ჩანგნში იზოვის მუჟდრეობას!..

სოფლს სასკლით, ვგალობ მე სული
ღ საქართველს უცნოს ნამსკული,
უძღვნი ამ ღექსსა, გაღვიძებული...
შენ, თუ მან აღძრა ჩანგი და გული?—
თვითონ სოფიომ გადამაჩინოს
ღ სამართალი მან გამიჩინოს!..

2 დეკემბერს 1875 წ.

კ ი თ ხ ვ ა.

რამ მომიღურბლას ბედი წყეული?..
შენი სკვდანი გულს მაწკებინ...
რათა ვარ მარტო, როგორც ეული,
— ღმერთები რადის დამიტკებინ?!..

16 ენკენისთვის 1862 წ.

ს ა უ ბ ა რ ი .

(მაცვევიჩიდან. რუსულიდან.)

სთქვი მეგობარო, ნეტა რას უნდა ნიშნავდეს ჩვენ-
თვის ეს საუბარი?
რასაც ვგრძნობ მე, რისთვის წარმოვსთქვა სიტყვა ჯ
აზრი, ჩემთვის უხმაური?
სულის გარდაცლა მეორე სულში, სომ კარგათ იცო აზ
შეიძლება,
ანუ სიტყვებით დაკაქუცმაცოთ, შემოვიხარჯოთ, რა გა-
მოდინებს!?
ჯერ უფრო ჯ გულის სომ, მოგესსენება, იგი სიტყვი-
ბი აზ ჭკარებია?
რადგან უცნაოდ იყინებთან, რამწამს ტუზიდგან მომცილ-
დებთან...
მიუვარსარ, ას გზის განვიმეორებ; შენ კი სულ ჯავრობ,
მლანძღავ ძარადის,
მისთვის, ვითომც მე აზ ვგრძნობ სიყვარულს, აზ ჩა-
მიგდია აზც ერთ ფარად ის
ვერც გამომითქომს, გამომისატავს ვერც მოვასკრებს
მისს დამღერებს,
მამძინებია, ძალა მოღებულს, მიგვედლებივარ მე მკვლარ-
თა კრებს,
ოჲ, მეგობარო! ტუზთ მოეწინათ, ამა აზრისა, სიტყვის
გამოთქმა...

მსურს ჩემი ტუჩნი შენს ტბილს ტუჩებთან შევაწე-
 ბო მე, მქონდეს გულის თქმა,
 მსურს გულის ძეგლით, შენ გესაუბრო, გამუსაიფო დღენი
 დ წელნი,
 მსურს ასე ვიყო, ოსკრით დ კონცხით, საუკუნენი ერთ
 უთვლელნი!
 მსურს ასე ვიყო ბედნიერთა, გარეშე ყოვლის შურის
 ნებისა,
 ვიდრე ქვეყნა დასრულდებოდეს, შემდეგ ქვეყნის და-
 სრულების!..

17 იანვარს 1868 წ.

ნ ა ტ ვ რ ა.

(მიზამვა სპარსულის).

მესისხლობა, შური, მტრობა, ამისთანა ჯიბის განა?—
 სულის მეფას მომეშორეს, გულსა დამცეს მტრული დანა;
 ან დაგსწეველი ვინც ეს მიქნა, შემდეგ სელა გადობანა,
 მსოფლად ვნატრობ: მასცა შეჭსედეს დღე დბედი ჩემისთანა!.

1855 წელს.

ნ ა ტ ვ რ ა.

(მიხაკვა სპარსულისა)

თუ შესრულდება, ნეტამც მე ეს ნატვრა ამისდინაჲ,
 ჩემისა ლექსის სტრუქტურაში დამძლავ, მომცა ბინაჲ,
 ამ რსტატუტით ლამაზის ტუხებს დაკვრცნო მინაჲ,
 რდეს ისინი წარმოხსთქმენ ამ ლექსს, ნაკვლავს, მისთვისინა...

1855 წ.

თ. ე—ისას.

რათ გინდა სარკვე, შე ტელქო, შენა?...
 ხომ იცი ზეტამ რომ დაგაშვენა?...
 შენს სილამაზეს ეკ ვერ გიხვენებს,—
 მართლის ჩვენებს განგებ იხემებს...
 დასტურ გსუას ნახო, შენ, შენი სასე?
 აბა ჩემს გულშიც ერთხელ მონახე,
 ჩამოიხედე,—იქ ჳნასავ შენს თავს,—
 სამდვილს სუათს, ანგულზის მზგაკსს!...

1 მაის 1880 წ.

ა ლ ბ ო მ შ ი.

რომ არ ჩამწერე მე შენს გულში,—ეს მიდრეკებს
 ტვისს,
 რადან მიკენდო მე შენს «აღბოშს», — მტრე ფარა-
 ტისს?!...
 თუ ჩემთვის შენს გულს, არ აქვს ადგილი, რომ და-
 იტიოსს,
 მას რათ გინდივარ, ამ საჩაოსს, ან საიჭიოს?...
 თუ გი არ მწუალობ, შენთვის თანა-მკვდარს და შენ-
 გნით სეფსა,
 მას რადან აქნევ, აქ ჩაწერილსა, ჩემსა სასეფსა?...
 1856 წ.

Она никогда его не любила.

(ოგარიოვიდგან)

საწყალი ნიკო! კატო უკვარდა, კატოს გი ნიკო არ
 ჰყვარებია,
 ნიკო სიხმარში კატოს ჰყვარნიდა, ცხადან გი მის ტუჩს
 არ ჰყვარებია!
 ნიკო დღე და ღამ კატოს უმხერდა, შესხერებოდა შავს
 თვალებშია,
 და არც ჰსცოდნია კატოს, თუ ნიკომ იგი ირჩია მთელს
 ქალებშია!...

კატო გათხოვდა, ნიკო იმასთან სულ დადიოდა ძველ-
 ბურთათა,
 ვითარცა მცნობი, ხუმი ტრეფილი, ქმარმაც მიიღო იგი
 მმურათა!...

ნიკო ოხრავდა და კერ ამხელდა სიყვარულის აღს, გუ-
 ლის შეწყველს!

გულშივე იგი იმარსდა ცეცხლსა და ფარულადვე ჭკვრი-
 და ცხელს ცრემლსა!...

— სადღაა კატო? — გარდაიცვალა! — ნიკო რას შვრება? —
 კვლადვე ოხრავს,

კატოს საივლაჳსედ ყოველ დღე დადის, მისი ახრდილი
 ასლა სულს უხრავს!...

კატოს საივლაჳსედ, მოსულს ევაკილებს, ნიკო მსურვა-
 ლის ცრემლებითა რწყავს!...

საწყალი ნიკო! კატო უეკრდა, კატოს გი ნიკო არ ჭყვან-
 რებია,

ნიკო მისს საივლაჳს სშირათა ჭკოცნის, სიტოცნლით
 მასლა დაჭყვარებია!...

17 იანვარს 1868 წ.

ვინ შევიყვანო?

(აზრი რუსულიდან).

ვინ შევიყვანო და ვის მივანდო საიდუმლონი ჩემის
 გულისა?
 ვის ნაზს აღეწისა უნდა ვერწმუნო, რომ მუდროებს
 ვპოვო სულისა?...
 სად ვპოვო ესლა მე მეგობარი, შირში მთქელი და შირ-
 უთქელი,
 რომ არ გამიღსოს, არც სხვა ჯინოს ჩემოდ იმანა
 და მომტეს სული?!...

4 დეკემბერს 1877 წ.

იჭვიანი.

(გრეგოვიდან)

მიუვანს, მიუვანს უხომოთა, მასთვისა ვარ იჭვიანი,
 ჩემი ტუზა, გულის სული, ჩემთვის მინდა შირმზიანი,
 რაგი მიუვანს აღარც მინდა იგი იუოს ბიჭიანი...
 დასტუთს იტუვის ამანკედა ყველა ვარც ჭეუანი...
 ვისან ჭეშმარიტათ უუვანს, იგი ვადეც იჭვიანობს,
 კანს რაც უუვანს, სვობს დაკარგოს, ვიდრე სხვას გა-
 უხიანობს,

მე არა მსურს, რომ სსკა ვინმე დაეწაფოს ჩემს წყაროს,
მისს ამღვრევას მიწხეგნია—მოკვდეთ, მიწა მომეუაროს!...
თუ არ მიუყვანს იგი ტურფა, მე რას დავდექ მისსა ქვევას,
მან იცის ჭ ჯღსარება, მან გაუძღოს ღვთისა წევვას!...
მაგრამ რაღა მოუყვანს ტურფა, მაშინა ვარ სუსტი,
ფრთხილი,

თუ საეჭო ფაჩი-ფუჩი შამომესმა—გატყდა ძილი...
გაუცინებს ტკბილათ ვისმე, მე კი ვდნები, როგორც ცვილი,
თავში სისხლი ამკარდება, მიწუსს გული, სულიც ტკბილი!..
ვისაც ჭეშმარიტათ უყვანს, იგი კიდევ იტვიანობს,
გაცს რაც უყვანს, სვობს დაკარგოს, ვიდრე სსკას გა-
უხიაროს...

20 თებერვალს 1857 წ.

ს ი ნ ა ნ უ ლ ი .

(მიბაძვა სპარსულსა)

რაღა ვკვდებოდე შენთვისა, მწარეთ მებრძოდეს მე
გული,
საკვდილი ჩამსუტებოდეს, ჩემს სატანჯავათ მოსული,
თვალნი, ბაგენი, დამსშოდეს, საფლავს კვლოდუ, პედ-
კრული
მაშინ ასე სთქვი ღამაზო, სიტყვა მართალი ჭ სრული:
«ვარ შენი მკვლეელი, მარამ გულს, აწ მეწვივა სინანული!..»

1856 წ.

ჩვიდმეტი წლის ქალს.

(მიხაკვა რუსულისა).

ჩვიდმეტის წლის ქალი გი საჩ, რაღათ გ შვენიხ ჩემგან რჩევა,
 მაგრამ რა ვქნა, რომ არა ვსთქვა, გუფს დღლივით დამქნევა:
 —ნეტა როგორ არა გრცხვენის, ამ საირი უფთა-ქცევა,
 დამინასავ: ხან წითლდება, ხან გონება დავებნევა,
 ხან დედისკენ გამექცევი, როგორ გამართებს შენ გაქცევა?...
 —თავი არ საჩ, არ ვარ კატა, რომ მოხარვით გელამუნა,
 გავგონდე ჭ გამოვგონდე ჭ ხან სული გაპიტრუნა,
 ხან ვიბობლა, წამოვცურდე, შენის მხერვით გუფს ვი-
 ტებუნა,
 ვისკუზო ჭ კლანჭი გავკრა, სვეწნაც შენი არ ვირწმუნა,
 შეგიპურა ჭ უმათ, ვასმმ:თ, ვით ტორუა შევსრამუნა!.
 1856 წ.

ჩვიდმეტი წლის ქალს.

იგივე აზრი.

(მიხაკვა რუსულისა).

ჩვიდმეტი წლის ქალი არის—ყმაწვილ-კაცთა ნეტარება;
 რაგი მნახავს შემადება, დედას ეკვრის, ეფარება,
 აურყულდება, გაწითლდება, მახისის ვარდს ეღარება...
 არ ვარ კატა ღმერთმან იცის, არც ის თავგადათ შეგუფლება...
 რომ ვისკუზო, კლანჭი გავკრა, მივაყენა რამე ვნება...
 მას რისთვისდა მერიდება, მას რისთვისდა შემადება?...

1856 წ.

ს ა დ ლ ე გ რ ძ ე ლ ო .

(სცენა წარმოადგენს ბაღს, სადაც მოჩანს გაშლილი სუფრა მწვანეზე, წყლის პირათ. სუფრის გარშემო სხედან ყმაწვილი ქალები და კაცები. — ტოლუბაში ჰსომს სადღეგრძელოებს:)

ვიმ ამ სატრფოას, გულის მკეფას,
კმადლობ ვინც ეს გაახინა!..
აბა, ძმებო, ჭიქას სელი:
კადღეგრძელოთ ნაზი ნინა!...

ნინას გვერდით ვიღა შკენის,
ანგელურებრ დანახატი?
სუღით, გუღით, კადღეგრძელოთ,
— ეს ყოფილი ტურფა ფატი!..

აწ ვასსენებ იმის სასელს,
ვინც გუღს სსივი მოგვიფინა;
ჩქარა, ჩქარა, ჭიქას სელი,
კადღეგრძელოთ აგრაფინა!

აბა ძმებო, ეს მითხარით
გუღს ვისკენ მიუსარინა?..
ჭიქას სელი, კადღეგრძელოთ, —
ყოფილად ნორჩი მარია.

ანგელურებრ უმანკაა,
სასია ღ კისკასია...
მაშ, ძმებო, თითოც გაივსეთ,
რომ კადღეგრძელოთ ტასა!

ზემო ქალი, ქვეყნის თვალი,
 ამიდელა გული ღ ჭკვა,
 ყანწით, ყანწით, ყმწვილებო!...
 ვაღდეგრძელათ ელენიჭა!

ხეწხედა მეფობს ჭკუათა,
 ანა ვართ, იმის აძარი,
 კანუთის ღვინით ვადიდათ
 ებ დიდებული თამარი!

ჭკვა ღ გული რომ წაგკტანა,
 ეს რა სანქმე მოგვივლენა?...
 ჭიქით, ყანწით, თანით, ჯისვით,
 ვაღდეგრძელათ ბაბლინა!..

ვიშ, ვიშ ამ ქალს სულის მეფას,
 სეტა რაგორ გამეკნატო?...
 გულად იმას, ღვინად იმას,
 ვაღდეგრძელათ ტუთუა კატო!..

ახლა იგი, ახლა იგი,
 გულს რომ გვასო ისარია!..
 სამსე ჭიქით, სამსე ჭიქით,
 ვაღდეგრძელათ კესარია!...

3 მაის 1881 წ.

რისთვის მიუვარსხარ!

რისთვის მიუვარსხარ?—ამის ცნობა შენ გეხება?
 საბრალო გული, მე უბადრუკს ვისთვის მეგონება?
 —მას ჩემო ღმერთავ, დავიხრქო, მომეცი ნება,
 ჭეშმარიტებით ვაღვიარო მე აღსარება.—

ცხოვრება ჩემი წყაროსაკით მომდინარებდა,
 სოფლის ღელვაი, ვერცა უინი მას ვერ არეკდა,
 რასა ვგონებდი თუ ვინმე მას აჩქარებდა
 & ჩემი სვედრი მე სიტყვასღეს გამიმწარებდა!..

მიმელო ცნობა პირველადვე, რა გნახე შენა,
 უძღვეს მადლობა მას, ვინც, ტურთავ, შენ დაგაშვენა,
 ვინც ამა სოფელს მოგიყვანა საწყლის სალსენად,
 ვინც ჩემს ნუგეშად, ჩემს ცხოვრებად, შენ აღგაშენა!..

გულისა მეფავ, გულს მომეცა მასინ ფონება!..
 შენკენ ჭფრინაკდენ მუის გრძნობანი, მათთან გონება,
 შენ იქმენ ჩემთვის ცხოვრება და გრეზის ქონება...
 —მე მასინ გულსა განვიძრახე შენი მონება...

სვედრმაც ღმილით გადმომხედა, მომცა იმედი,
 აღმითქვა შენი მეუფება—რასაც ვბიებდი!
 აგერ ვამბობდი, შემეცვლება მასთან ბეჭედი...
 მარამ, ვაიმე! შედგა ხალხი, გაბრუნდა ბედი!..

რისთვის მიუვარსარ?—მისთვის, რომ სარ ეგრეთ
 ღამაში:

წყნარი ღ მშვიდი, მისთან მარდი, ვით რომ გვაზი,
 ვარდის ღ ბრალის სარ სადარი, ტუროვა ღ ნაზი...
 მისთვის მიუვარსარ, რადგანა სარ უფლისა ვაზი!

რისთვის მიუვარსარ?—მისთვის რომ გულს მიხინე
 წელუელი,

რადგან ვიტანკვი შენის ეშით გაბრუებული,
 რომ არ მიწვალვებ არ გებრალვი, ბენაკ, ბედერული!..
 მისთვის მიუვარსარ, რადგანა სარ უმანკო სული!

2 თებერვალს 1858 წ.

ღ ა რ ი კ ე ბ ა.

ს-ე-ა-ს-დ-ს.

ერთსელ ველტოდი და ვეტროფოდი არშოესა ქალსა:
 ტანად საროსა, კეიპაროსა, ეელ ბროლ-ფიქალსა,
 მის ტუხთა ღალებს, შაკსა თვალებს, მათ ცუცხლის აღსა.
 ვერ მიძითვისა, შემდეგ სხვისას შეუდგა გზასა...
 — გვიკობს მოვარსარ მოკერიდნეთ არშოესა ქალსა!

მისი მონება, დამონება — სანატრელია,
 ტუხთ მიკარება — ნეტარება, ღიას მწკელია;
 მაგრამ მუსთლობა, ეს უღმრთობა, უფრო ძნელია!

ასე იცოდე, დაიცოდე თავსა სწულსა...

— გვიჯობს მოყვასნო მოკვირდნეთ აწშიესა ქაღსა!

ოდეს იძუებდეს და გიმწყიდეს, თავი აწიდე,
მისნი ძნობანი და ტრფობანი, გულის მოაწიდე,
თორემ ინახებ, დანახებ, მწარეთა სტირდე...

მაშინ შესს გულისა, დადაგულისა, ვერ სდებ წამლისა...

— გვიჯობს მოყვასნო მოკვირდნეთ აწშიესა ქაღსა!

გულის ტვივილით, გინდ ღიმილით, გითხრას დარდები,
ცრემლი სდიოდეს და ჩიოდეს—არ შეკვირდები...

ეკვლით სავსეა, მათი მზგავნი—ეკვლა ვარდები.—

თავს ზედ წაატებ, გულის აატებ მათსა ეკვლასა...

— გვიჯობს მოყვასნო მოკვირდნეთ აწშიესა ქაღსა!

ოდეს შენ ქაღმა, ცრუ—მუსთაღმა გიკოდოს გული,

თავს ნუ იტვირებ, ნუ შესტირებ, გულ დადაგული;

თუ არ იწამებ, თავს იწამებ, ვით უწი სული,—

არგულობისას, მუსთაღობისას, ვერ უძლებ ძაღსა...

— გვიჯობს მოყვასნო მოკვირდნეთ აწშიესა ქაღსა!

1852 წ.

ს ი ე ვ ა რ უ ლ ი .

ოდეს ტუბივას შეეყარო, ვისთვისც კიბკერს ძაღად გული,
თუ რომ გიყვარს ჭეშმარიტათ, ასე უნდა სიყვარული:

ხელი წელსა გადაჭს ვიე, ვით რომ სურო ხესთავან რგული,
ისე მტკიცეთ დაეკონე, ვით ფათაღო ჩაწმინსნილი!..

მასინ ძალა სიყვარულის თქვენ აღვიწესებთ გეცხლს
 მწიკელს,
 გავაწითლებთ, ავაყრუოლებთ, ავათროლებთ, ვით
 ფურცელსა,
 გავაძისებთ სუნთქვას სულის, ჭირსა მივცემთ ტუბილს
 ჭ მხელსა,
 ფრიად ვრცელსა, უძირცას, უწომცას ჭ დაუთვლელსა!..
 მასინ უნდა, მშვენიერსა, თვალი თვაღში გაუქარო,
 თავი თავსა, თმა დაღაღსა, მკერდი მკერდას დაამუარო,
 ტუხი ტუხსა შეაწებო, გულით გული განაწრო,
 დავიწყებან თავი მისცე, სეტარების წრემელი ღვარო!..
 1855 წ.

Р о м а н с ъ .

(პუშკინიდან)

შემოდგომისა. ცა ავდრინობს, ბინდით მოცულა არე ჭ მარე,
 უღაბურს აღვიღს ემაწვილი ქალი ვილაც დიაცი ჭსწასს
 მომდინარე,
 უხურია სელში, ათროლებულში, ცოდვისა შვილი,
 ტრფობის ნაყოფი...
 ჩუმობა არის: სძინავს სუეკელას, რაც კი რამეა ამ დროს
 აქ მოყოფი...

შესდგა დიაცი შეშინებული, იუფრებოდა აქეთ-იქითა,
 ამოიკვნესა და დასცქეროდა, უძანგო შვილსა, ყურადღებითა..

ქალმა ცრდვილმა წარმოხსთქვა მწარეთ, რომ გაამყლავ-
 ნოს თვისი პნებანი:

«შენ გძინავს შვილო, შვილო ტანჯვისავ, არ გესმის ჩემი
 მწუსარებანი!

თვალს რომ გაასულ და ცრემლიანი, ვერ მოძეკვრები დე-
 დას გულზედა!..

ვალრა ჭნახავ უბედურს დედას, ხელს ვერ მოუსომ
 ტკბილ ძუძუსედა!...

ველარას გარგებს ხელის ჰოტინი, აღარ გერგება დე-
 დის აღერსი,

მეც საუკუნოთ მრჩება სარცხვილი, დანაშაული, — რის-
 თვისაც გენესი!..

სხვანი გიტვირთვენ, შეკიყვარებენ და ისე ტანჯვით
 გამოიფრები...

გატყვიან: «ჩვენთვის, შენ უცხო ხარ», ამოგვივდება
 გული ობოლსა,

ივითსავ მშობლებს, შენსა ოჯახსა, და ვერ იზოკნი შენსა
 მშობელსა!..

ასე ტანჯული, უძანგო სული, უნდა ჭლოლავედ უცხოებშია
 და შეჭნატროდე დედების აღერსს, მარტო იქნები სხვის
 შვილებშია...

ასე იქმნები სულით მოღრუბლულ, მსმენი ყვედრების,
 ბედის მდევარი...

მომიტევე მე, დედას უბედურს და უიქნები ჩემი მწყევარი!..

შენ გძინავს, შვილო!.. უკანასკნელად, მიგივრნ მანც
 ამ ტანჯულს გულსედა,
 სგალ კვლავ გნასავ მე უბედური ღ დაძვრობა მე წულუ-
 ლი წულულსედა!...

მანამა ხარ ყრმა ღ სამწარე, შენ, არა გწვევია, იმინე შვილო,
 მანამ ბოროტი ღ გულს კანამი, არა გწვევია, — იმინე
 ტებილო!..

აქ უცებ მოვარემ გამოანათა ღ ტუის ჰინს ქონი გა-
 მოახინა!..

ქალი მთროლვარე, დაღონებული ღ ივერ-მისდილი ძლიერ
 წადგა წინა;

ქონის კარებს რა დაუხსლავდა, ძირს დაღო შვილი,
 წინარათ, სიფთხილით,
 შეშინებული ღ ივერ მისდილი, უცებ მოჰმოდდა ცხარის
 ტირილით!

8 ნოემბერი 1878 წ.

თ.—ს.

დიდი ხანია, ჩემსა გულსა, დაწულულებულსა,
 აღარც ნუგეში, არც აღერსი, არ ჰქარებია,
 დიდი ხანია თავი ჩემი, აღარ სდევს გულსა,
 რომ ჰსედავს, თვითონ, აღარავის არ ჰქვარებია!...

14 მაისს 1862 წ.

ჩ ი ვ ი ლ ი .

(გრეგოვიდგან)

შაკნი სევდანი მწკვეიან, ფიქრებს მიარეგვენ ძალებსა,
 მიშხამკენ სისხლსა, მიწამვლენ, მიგზნებენ ცეცხლად
 ალებსა...

ტირილი მწუურის ჭ ნამი არ მეკარება თვალებსა,
 გულში კი ცრემლის ზღვა მიდრულს, მაგრამ ვინ შემი-
 ბრალებსა!?!..

ბედი მრისხანეთ მიმზერის, დამხრეკინა ძირს ქედი,
 გული შეძრწუნდა კოდილი, ისრწნება, როგორც აბედი,
 ტვინი დრულს, სული კი მტკივა, დელსასწავლობს შავ-ბედი,
 ჩემთვის ნუგეში აღარ სჩანს, სრულად მომქსოა იქედი!..

ტირილი მწუურის ჭ ნამი არ მეკარება თვალებსა
 გულში კი ცრემლის ზღვა მიდრულს, მაგრამ ვინ შემი-
 ბრალებსა?!..

რა დამბრუნებს წასრულს დროს, წასრულსა ნეტა-
 რებსა?!..

ჩემი უკავილნი დამზნანან, ნეტა რა მომცემს შკებსა?
 ვინ მიერდგულებს ობოლსა, მომაქცევს უურადლებსა?—
 ნუ თუ, მე, მხოლოდ სიკვდილი მიქადის მკურნალებსა?!..

ტირილი მწუურის ჭ ნამი არ ეკარება თვალებსა,
 გულში კი ცრემლის ზღვა მიდრულს, მაგრამ ვინ შემი-
 ბრალებსა?!..

ნუ თუ ამ ქვეყნად არ არის მეგობარი, ან ერთგული?
— არა... იმათში არსებობს მხოლოდ შური, ცივი გული:
შენი არ სწამთ, მათ არ სწამხარ, ტამბათა აქვთ: ყინი,
ფული!..

მათი მისკვრელი შეიქნები, დატანჯული, დადაგული!..
ტირილი მწუურის ღ ნაძი არ ეკარება თვალებსა,
გულში კი ცრემლის ზღვა მიდრის, მაგრამ ვინ შე-
მიბრალებს!?!..

ნუ თუ ქვეყნად აღარ არის ტებელი, წმინდა საეკარული?
— იყო... განქრან, გადირეცხა, ამოშრა ვით ნაკადული...
იმ საეკარულს ველარ ჳნახავ, რაც ღვითთ იყო ჩასახული,
იმის ნაცვლად შენ შეკვნიდება, მუსთლობისგნ მოწამლული!..
ტირილი მწუურის ღ ნაძი არ ეკარება თვალებსა,
გულში კი ცრემლის ზღვა მიდრის, მაგრამ ვინ შემი-
ბრალებს!?

ვინღა აფასებს საეკარულს, ვინ აძლევს გულით გულს
ზასუსს?

ვინ გომეგობრებს, გაგიტანს, ვინღა დაგიტებობს მტვი-
განს სულს
ვინ განგიქარებს სევდასა, გულს ვინ განეკურნავს დაშ-
სამულს?—

— ნუგეშის მტემელს ვერ ჳბობებ ღ მოიმატებ წელულსედა
წელულს!... .

ტირილი მწუურის და ნაძი არ ეკარება თვალებსა,
გულში კი ცრემლის ზღვა მიდრის, მაგრამ ვინ შე-
მიბრალებს?!..

მ უ ს თ ა ლ ს .

(რუსულიდან).

უწულა სვედრმა, შაკმა ბედმა, თავს გადმარა,
 გამტისა მწარეთ, ამიშალა ძველი იარა!....

მითხარა, ტურფავ: რას მერხოდი, რათ შემცდანი?
 რათ ჩამიტყუე, სისხლის ცრემლი რახედ მადნი?..

თუ საკეთილათ არ მომეცა აღთქმა ჯ გული,
 გკითხავ: რიდასათვის აღაშოეთუ, შენ, ჩემი სული?!
 სომ არ შექმნილხარ ჩემს ნუგეშად, ვხედავ, შენ ჩემი?
 ჯ არც სალსენად მომეკედლე ფიცის მომცემი...

სომ არ გოყვარვარ ისე მტკიცეთ, როგორც მე შენ?
 ნუ თუ სსკვას ეტრფი, მისთვის, მსოფლად, გაქვს სულ-
 თა ფშვენა?!.

შენ ვერ მაჭხვდები ჩემს ტანჯვასა, ჩემს ვაებასა,
 შენ სხვათა ტრფობა, თუ გინატავს მხიარულს გზასა?.

შენ ვერა ჭხედავ, მე საცოცხლეს როგორა ვლუზავ,
 შენ ვერა ჭხედავ, მე საწამლავს როგორა ვსუტავ!..
 დეე, მოწამლე! ეს გლახ-გული დასჩქლითუ, დაწვი!..
 მე სომ ჩემს ტანჯვას არ გაგამსელ, არ გეტყვი აწი...
 არც გეტყვი, როგორ ვესაღმები არე-მარესა,
 გუნსლოვდები, მე ბედ-გრული, შავს სამარესა!..

2 თებერვალს 1860 წ.

ჩ ე მ ი ლ ო ც ვ ა .

ღვთისა მშობელა ძოვილტვი შენდა,
 მისმინე ღოცვან იესოს დედანკ!
 ძოვილტვი შენდა, მე მოწამლული
 განჭკურნე ჩემი ჭრილობა, წულული!

მუსლ მოდრეკილი შემოგველები,
 მიაღე მსხვერპლად ჩემი ცრემლები...
 მე მიუტოვე ჩემსა მტანჯველსა,
 შენც აზატიკე, დაჯახსენ სასჯელსა!

5 მაისს 1861 წ.

დ ა მ ი ვ ი წ ე ე ო .

(რუსულიდან)

«დაძვირე!» წარმოთქვი შესა...
 მივსვდი, გაძვირე მე ახლან ზენსა!...
 ახად ჩაგდე ჩემი ცრემლით დენს,
 განუკითხავათ მომისზე თქვენსა!..

თუ გაგიტანს რაიმე ვეფრვილმა,
 გაგარგულს მათმა სურვილმა?...
 მე, მარტომ, ნაღვლით, ოსწით ბურვილმა,
 უნდა სულ თავი, ბედი ვიწვევო,
 მიწრეთ ვიძახდე: «დაძვირე!...»

ნეტარ იმ დღეს, ოდეს სულათ,
შეძიკვშიადი წმინდის გულათ,
ღ სავსე ჩემის სიუკარულათ,
იტყოდი: «ვიშ, ვიშ, ნატრულა დღეო!...»
კახ ამ დღეს, რომ წულელის გულათ,
უნდა ვიძახდე: «დამივიწყეო!...»

მოკა დრო, ოდეს, მოგზგონდები,
მიცნობ მეგობარს, შაკებანადები,
მაშინ ჰგონობ, ვითარ ვიყავ ტანჯული,
რა გვარ მიკვნივდა ობოლი სული!...
იტყვი: «დამდნარა, ყოფილა მსხე...»
ალარ იტყვი კი: «დამივიწყეო!...»

4 დეკემბერს 1875 წ.

ვ ე რ დ ა გ ი ვ ი წ ე ე ბ.

(აზრი რუსულიდან).

მანამ მზის სსივი არ დახსულდება,
მანამ ქვეყანა არ დახსულდება,
შვსა უფსკრულში არ დაინთქმება,
არა არსებათ არ ჩაითვლება,—
მანამდის, სწორეთ, ვერ დაგვივიწყებ...
ზეცასაც შენით ცნობრებას ვიწყებ!...

4 დეკემბერს 1875 წ.

მ ა დ ლ ო ბ ა.

(ღერმონტოვიდგან)

ჩინოვის შეგუებას, ნეტა, ჩვენ სვედმა,
 დაგვიკავშირებ ჩვენ ერთს წუტს, ბედმა,
 დანიშნულება თუ გი სსვა იყო,
 რადგან ჩვენი გზა მალე გაიყო...

მადლიერი ვარ უოკელის ფრისა:
 ცრემლების, ტანტკვის და სიმწარისა,
 ფარისკელურის, უგულა კოცნის,
 მტერთა შურისა, მეტობაართ გიცხვის...

მადლიერი ვარ მე უოკელის ფრისა,
 რითაც მოვტყუვდი, მე, მსხვერპლი მტრისა
 ისე ჭქმენ აწი, ან გამაჭირდეს, —
 მეტი მადლობა აღარ დამჭირდეს!...

5 მარტს 1862 წ.

ვ ა რ ს კ ლ ა ვ ს.

სხვისა შენსა მინახებულს თვალი ჩემი მოვალეული,
 შექეურებენ მდუმარებით, გადმოსდიან ნაკადულნი!
 წყნად, გამასსვენე მე ქვეყნიერი ვარსკლავი,
 მოგონებამ განმიასლავს ჭრილობანი, ძველი წყლულნი!

როგორც მდიდრულათ შენ ჳშეკნი ლაუკარდოკანსა ცაზედა,
 ეგრეთვე ჩემი ვარსკლავი, შვენიერა ქვეყანასედა,
 მაგრამ ის ბედი, იმედი, მამოტაცა სვედრმა უწყალოთ,
 როგორც დღიური მთიები გაგაქარბს შენც დიღასედა!..
 3 ივნისს 1868 წ.

წრეს გადასული წრეში შემოსულს.

... შენ გხურს მანადის ემაწვილი კაცი,
 ამას არ ვსტყუი, არ უნდა ფიცი;
 რათ შემიუვარებ? განა არ ვიცი,
 შენ ჯერ ნორჩი ხარ, მე კი მოხუცი...
 ფიქრმა ჯ დარდმა სულ დამადუნა,
 ადრე დამატენო, დამამბუნა,
 ორმოც-და-ათმა წელმა გამდუნა,
 კისერში მაგრა ჩამიკეკუნა!
 რათ შემიუვარებ? განა არ ვიცი,
 შენ ჯერ ნორჩი ხარ, მე კი მოხუცი...
 შენ გესიზმრება ლოყა წითელი,
 თმა შავი ბიჭი, გულის შემწველი,
 ჳქონდეს მხარ-ბეჭი ჯ წვრილი წელი,
 ახლად ევაკოდეს, როგორც რომ კელი.
 რათ შემიუვარებ? განა არ ვიცი,
 შენ ჯერ ნორჩი ხარ, მე კი მოხუცი...

შენ გაგაწითლებს, თუნდა სიზმარში,
 ვისაც არ უჩანს ჭადარა თმაში,
 შენ ზგაურყოლებს, თუნდა ეინკაში,
 ამწვანებული ახლად უღვამი!

რათ შემიევარებ? განა არ ვიცი,

შენ ჯერ ნორჩი ხარ, მე კი მოხუცი...»

შენ გინდა ცელქი ბოშვი გეტროფოდეს,
 შავთა თვალთაგან ცეცხლსა აფრქვევდეს,
 ტკბილის ღიმილით გულისა გილხენდეს,
 თავს გველებოდეს & განცელქებდეს...

რათ შემიევარებ? განა არ ვიცი,

შენ ჯერ ნორჩი ხარ, მე კი მოხუცი...

რათ გინდა ჩემი გამოცდილება,

ჭკუა დამჯდარი, იფიქრთა ქმნილება?

რას აქნევ ჩემსას ან ერთგულებას,

რა კი მეწვია ესე ცველილება?...

რათ შემიევარებ? განა არ ვიცი,

შენ ჯერ ნორჩი ხარ, მე კი მოხუცი...

მაგრამ, ლამაზო, გული არ ჭკნების,
 წინწყალი მასში ცნობილად ისწიების,
 თუ მოეკარე—მსწრაფელ აღენტების,
 იფეთქებს, დაგწვავს, თვითც დაიწვების!..

თუ კი დაიწვი, რათ შემიევარებ?

ტუჩსა ტუჩებსედ, რათ მომაკარებ?!..

რათ მითვალწუნებ.

რათ მითვალწუნებ, რას გაკვირვებს ჩემი ჭკადრა?
 ფეიქრმა ზ დაბრმა თმა მიითურა, შუბლი დაღარა...
 აწრით ზ გუფათ ისევე ის ჯაჭ, ისევე ნორჩი ურმა
 ისევე სძგერს გული, შიგა სუფიქის სიუვარული ღრმა...
 მაგრამ რას გბრდავ, რათ არ ვიცი, რაღა ვარ მე დღეს!..
 რომ სუფს ეტრფის სუფი, მეგობრულათ, ტოლი ტოლ-
 სა სდევს,
 ჩემს თეთრსა თმასა, ბუნებისგან, რა ვალიცა სდევს,
 — რად არა ვიფიქრობ, რომ დრო არის, სული ამომსდეს?.

5 აგვისტოს 1881 წ.

მთხოვნელი მსაჯულისადმი.

მოკელ, ბატონო, ღმრთისა მსაჯულო, გენაცვალების
 შენ ჩემი თავი,
 მსურვალეთა გთხოვ, ცრემლითა გიქდრი, გუფს მომა-
 შორე მე ცეტსლი მწვავი;
 გთხოვ, დამიბრუნო, მე ჩემი შვილი! დედა ვარ მისი,
 განა მომკლავი?
 სსვა რათ ჭმატონობს, ჩემსა ნაშობსა, რისთვისა სტან-
 ვავს მანდ მდგომი სვავი?

— შვილი ჩემია, უაწს სომ ვერ ვყოფ, გთხოვ, მომი-
 შორე ეს ცეცხლის აღი,
 მე ბევრს ვერ შევძლებ სუსტის ბუნებას, დედა ცოდვი-
 ლი, ბედ-კრული ქალი;
 ეს კაცი მებრძვის, შვილი წამართვა, ვისი უბეწია მიბრძა-
 ნე, ძალი?
 შენ წათ ან მომცემ ღმრთის ნახუქრებსა, წათ ან მი-
 ბრძანებ, თუ გრწამს უფალი?
 ამ ღრეს მიხსება შვილსა დედა, თვალს უშვებოდა,
 უქსევდა ხელსა,
 ჩემთან მოდიო, მას ანიშნებდა, ცრემლს ვი ვერ ჭკობი-
 და, გულის შეშველსა;
 შვილსა, შემკრთავსა ბატონისაგან, ვერა ვხედავდი დე-
 დისკენ მსვლელსა,
 რომ მისუღიყო, გადაეკოცნა, დედა-შვილურად ჩხკოდა
 შეკრძნა!

17 ნოემბერს 1857 წ.

მ ო ხ უ ც ი მ ა ტ ა ნ ტ ა ლ ა .

(ბერან უედვან)

ამ ღრმეში ვტოვებთ ჩვენსა სინოცხლეს,
 მე მოხუცათ ვკვდები უღლურ, მოქანცულ,
 ვინც გაივლის იტყვის: «გადაუკრავს!»
 დეე! მაინც სომ ან შემბრადლებენ!...

აგერ, ვსედავ რომ თვალის მოძრაიდეს;
 ზოგ-ზოგმა ვი გროშები გარდმომიგდეს...
 გასწით ჩქარა ჭ იდღესასწაულეთ:
 უთქვენთანაც ძლიერ კარგა მოკვდები,
 მოხუცი ჭ უძღური მატანტალა!

ღიას, მე, აქ, კვდები, სიბერისაგან,
 რადგან ვიცით არკინ კვდება შიმშილით;
 ვიძელობდი მე ჩემს გაჭირვებაში,
 მოწყალების სასთუნაღს მიკმართავდი,
 ჩემს სიცოცხლეს წუნარათ, მე იქ, დავლევდი,
 მაგრამ, ვაი, სამოწყალა ჰალატიც,
 თურმე სრულად გატენილი ყოფილა, —
 აბა, ხალხი ასე უბედურია!..
 ქუჩა იყო ჩემი ძირდელი, მტკიერთველი,
 მატანტალა, კვდები, სადაც ვშობილვარ!

ჩემს საურბეშო სელახსებს ვთხოვდი სოლმე,
 სელახსობა რამე ესწავლებინათ,
 «გასწი იქით» — ასე შამომიტევდენ, —
 «სამუშაო ჩვენ შენთვის არა გვაქვსო,
 წაეთრეი ჭ ჩამოითხოვე...»
 მდიდრებო! რომ მეტყუოდით: «იმუშავე!»
 მაშინ მქონდა ბლამათ ძვლები დასრული,
 ნასუფრალი თქვენის მეჯლიშებისა;
 თქვენს ბურღოში კარგათ გამოვიძინე
 მატანტალამ ჭ არ გწუველით მე თქვენა!

ყარობი ვარ; ხომ შეძეძლო ქურდობა,
 მაგრამ, არა, სჯობს რომ ჩამოვიტხოვო...
 ბეერი-ბეერი, — მომეპაროს მე ვაშლი,
 გზის პირას რომ წითელ-ყვითლათ ღუოდ...
 ჭ რამდენჯერ, მე, ბედ-გრუნას, ამისთვის,
 შიგ ცხეში თავი, რეტი, წამიფეკს!
 მით მომავლეს ჩემსა, მხოლოს, კეთილს,
 სარკსა ღვთისგან ბოძებულსა ჩემდამო,
 მსესა—ბერი, მატანტალა—გლახავის!..

ყარობს განა სამშობლო აქვს-ღა სადმე?
 მე რათ მინდა თქვენი ღვინო ჭ ჰური,
 დიდება ჭ თქვენი აღებ-მიცემა,
 ან ყრილობა თქვენი მჭკერ-მეტყველობის?
 როცა მტერი ხმალ მოწვდილი დაგეცათ
 ჭ ის თქვენში რომ დღესასწაულობდა,
 მე სულელი ვი ცრემლით ვითსეოდი,
 ბერი—გლახა, ძლომილი მტრის ხელითა.
 გაცნო, ხალხნო, რათ არ გამსრესთ მე თქვენსა,
 როგორც ძლილსა, ზიანის მომცემელსა?
 ის არ სჯობდა ჩემთვის გესწაელებინათ
 მეშაობა, სასიკეთოთ ქვეყნისა?
 ქარიშხალს თუ ავცდებოდი საფარში,
 მაშინ ძლიერი ვიქცეოდი ჭინჭკვლათ:
 კვადები ახლა, მატანტალა თქვენს მტრათა!..

მთხოვარა გლახაკი.

. . . ბოვში ვიუკ დედ-მამა დამესოცა,
 გავიზარდე, ვსოქვი: აწ დმერთმა დამლოცა,
 გავისარვე—და ერთი-ათათ მომცა;—
 მეც შევიქენ ოჯახისა ჰატონი...
 მოგასსენო, შენ ხარ ჩემი ბატონი:
 — დატრიალდა ჩინი ჩემის ბედისა,
 (თუ მეწვია ცოდვა ჩემის დედისა):
 გადამეწვა მე, ერთს დამეს, სასლ-კარნი,
 შივ დამეწვა ცოლ-შვილი, ძროხა, ხარი;
 მეც ყვავილმა წამაქცია, დამსერა,
 ბატონებმა *) მიბატონეს ასე რა,
 თვალთ სინათლედ გამაცადეს, გამძარცვეს;
 მე'ხოზლებმა სულ ერთიან გამძარეს,
 თუ-ღა დამჩხა მცირე რამე ქონება...
 მიკვირს, შემდეგ როგორ შემჩხა გონება!...
 ბოლოს, ერთს დღეს, დრო რომ იყო ბინდისა,
 ხელთ ავიღე ყავარჯენი შინდისა,
 შეძის ურმის თვლებიან ჭრიალს გამოვყე,
 ქალაქს ტოვილისს მათხოვრათ შემოვყე.
 მას აქეთ, მე, აქ, ქუჩებში, დავლოლავი

*) იმერეთში ყვავილს—ბატონეს უძახიან.

მოწყალების თხოვნას მე ძლივსღა ვბოძავ...
 დროებთან ქარიშხალთან დამბერეს,
 გამითეთრეს თმები ჭ დაძებურეს...
 სიღარბემ წელში სუთათ გამღუნა,
 ჭირმა, სეკდამ, დამცა, დამაძახუნა!
 ჩემსედ გლანსა ჩქეყანაზედ არ დადის,
 საძუარი ვარ, სიკვდილს ვხატობ მანადის.
 საყდარს დავალ, თითქმის, უოკელ გვირანსა,
 სსვადროს ვგდივარ ერთის კედლის ძარანსა.
 უქალმნო, უძარკლო, თავშიშკელი,
 მკირათი მძღარ, ხშირათ მშიერი, სველი,
 მკერდს არ მწვდება დაგლეჯილი მუნდერი... *)
 თავსედ დამდის: წვიმა, თოვლი, ხან მტვერი!..
 ხუთის წლის წინ, ჰურს ვსჭამდი ხუმბრობითა,
 შევაჭტვევდი გამკვლელთ მასსნარობითა:
 ამ გვარებში აძლევენ მოწყალებას,
 გლანსაკებს ვი არა აქვთ შეწყალება!
 რა ხუმბრობა ველარ გეკსმელ ცოდვილმა,
 სულ შემაზერო მე შიმშილის ძილმა...
 —ზოგიერთი მოიგონებს მკვდრის სულსა,
 სულთაობას სადილს მომცემს ჭ იფუნსა,
 მაგრამ მცირეს, რომ არც ვუჭს ჭხვდეს, არც სულსა!..
 —თუ ცხონდება მკვდარი, ერთის ჭამითა,
 მამ ცხონოს დმერთმა, აგი, ამითა!

*) სალდათის გამოხატული ტანთ საცმელი.

ერთსელ უცხოთ მოკაზმული, მდიდარი,
 უანბალის აწილდასჯდა მკვლარი,
 მოაქროლებს, აძუად იუწყება,
 გროში ვსთხოვე უთხარი: «მეჭირვება».
 დამატავა ცხენი, ჩამომკვივილა!..
 ძელავი მომტყდა,—იმან გაიღიმილა!..
 ერთი ვინცლა ვანსკლავებით ჭ ჯვრებით
 გაკსებული მოდიოდა კარტით,
 მოკასსენე: «ხრისტა-რადი, *) ბატონო!»
 «ასტავა! ბოღ დასტ! ტი ზოლუნიშ ჰატომო!» **)
 ესე ვგდივარ, ვიძახი, უჰატრონო:
 «კუტი, გლახა, შეიბრალე ბატონო!»
 ვინც გაივლის ივესებს დამიბარტყუნებს,
 ჭ იძახის: (ასე ამითვალწუნეს)—
 —დავა მაგას, თავში ჩაუთახუნე!...»
 —რისთვისა მტემ, აბა, ჩემო, ძამიავ?
 სიმი დღეა, ჰური არ მიჭამია!—
 მომტემ რასმეს, —ვითომც საუდარს სამთლები,
 არას მომტემ, —ტემას რას შემართლები?!..
 ზოგეერთი, სულ მოწითული სავერდით,
 მობრძანდება ჭყურს მოაპობს მკერდით,
 აძუობს ჭ იკლანკება წელშია,
 მე ფუულსა ვსთხოვ, ის ქვას მიდებს ხელშია!
 უფალმა სთქვა: «გაიკითხეთ გლახაკი».

*) ღმრთის გულისათვის.

**) დამეხენი! ღმერთი მოგცემს! მასსკან მიიღებ.

— ქრისტიანნო! არ გაძევთ დიდი ხარკი,
 რომ ხანდის-ხან მიბოძოთ თითო ფარა
 — შეძიბრალეთ, შიმშილმა გამაძწარა!!..

1859 წ.

ქ რ თ ა მ ი ს   წ ი ნ ა ა ლ მ დ ე გ ი .

მე ქრთამს არ ვიღებ, თქვენც კარგათ იცით,
 ამას არ უნდა კეკხნა ჭ ფიცვი;
 ქრთამის აღება მეთაკვილება,
 რადგან სასულიერო გამეკვილება
 დიდი ვატი ვარ, მე სულთკნებით
 ჭ ხალხის საქმეც, სომ მუეურება!..
 (ამას არ ვამბობ მე თავის ქებით,)
 მაგრამ, თუ ჩემზე უფროსი სწერება,
 მაშინ გაკტრუნავ თაკვივით სულსა,
 ჩავლუნავ თავსა, დაუგდებ ყურსა...
 ჩემი უფროსი ერთხანს იშოთათებს,
 რა დაიმშვიდებს მღელვარე გულსა,
 მოვა ჭ ასევე მომეფერება; ასევე დამიწეებს ჰატვივის-
 ტემას!...

იცით რისთვისა? — ვერ მკადრებს ტემას,
 ღანძლივით კი მღანძლოს, რამდენიც ჭნებავს,

ვერ მომაყენებს იმითი ვნებას!...
 მასთან, ანა ვარ მბღოჭკული კაცი,—
 ქრთამს არ ავიღებ, განა არ იცით!...
 თუ მითავაზებთ კარგსა ბახასა,
 ან ღაზანინოს წუკილს დამბახასა.
 ეს მეგობრული იქნება ძღნობა,
 იმაში ყველა დამემოწმება.

მე ქრთამს არ ვიღებ, განა არ იცით?
 თუ გსურსთ გარწმუნებთ მე ამას ფიცით!

თუ გამოჰკვანით ირმის გავასა,
 მე ვინ დამიწუებს მასზედ დავასა?
 ეს რა ქრთამია, განა არ იცით?
 — მონაკითხია, გარწმუნებთ ფიცით!
 — ან ხანდისხანა: კაკბს, სონობსა,
 დურეკს, ჭვირანს — სუფურის შემკობსა,
 კელურისა ღორსა, მშუკელსა & თარისა,
 მამინ გადვიური გულიდგან დარდსა...

ეს რა ქრთამია, განა არ იცით?
 მონაკითხია, გარწმუნებთ ფიცით!

თუ მასმკვთ კიდევ კახურ ღვინონსა,
 რომ უფრო კარგად მომელხინონსა,
 ეს ხომ სულ ყველას დაგვირგვინებს
 & იქვე ტკბილათ მე მიმამინებს!..

ეს რა ქრთამია, განა არ იცით?
 — მონაკითხია გარწმუნებთ ფიცით!

თუ დამსტილებთ ოცის კაცითა, შინაურულათ გვეწვევით
 შინა,
 თქვენს ცოლსაც ისე მიუაღწესებ, თითქოსო მქონდეს
 მე თქვენთან ბინა!
 თქვენს ქალსაც გულით გადავეხვევი & გადავეცნო, იქ,
 თქვენს თვალწინა!
 ნაცვლად ამისა, თქვენ სულელს შეილსა, ჩემთან დავნი-
 შნავ & წაწვევ წინა!
 მისთვის ადგილი თუმცა არა მქვს, მაგრამ მე გავსენი
 იმავე წამში:
 ჩემთან მსახურებს ღარიბი კაცი, ძლიერ წვრილ-შვილი,
 შესული ხანში,
 თუმცა კი შრომობს, ერთგული არის, მაგრამ დაუგებ
 ამ ხანს მსკეს:
 ვეტივი: გეუფათ თქვენ სამსახური & აღარც მომწონს
 მე თქვენი ხახე...
 შემდეგ ამისა, წავსაწყელი, ოც-და-თხუთმეტის წლის
 სამსახური,
 ერთ ჯგუფ წვრილ შეილსა ხეტა რით არჩენს?—ჩამო-
 ითხოვან, თუ ჭმინთ ჰურა!
 ეს ქრთამს არა ჭკაკს, რომ შემოგვიტოთ...
 სომ შეგიძლიანთ თქვენც დამსტიცოთ?..
 მე ქრთამს არ ვიღებ, ან კი რას მამცემთ? ოც-და-ათ
 თუმიანს, სომ არ ავიღებ?
 არც სამოცს, ოთხმოცს, არც ორასსათვის, ამოვიღებ
 ხმას, კრანტს არ გავიღებ,

ა თუ კი მომცემთ, ჯ მიწყალბებთ, ოცნი თანის თუძ-
ნის ოქროსა.

ა გაქუყობა მოკვიდებ სელსა, თუგინდ სხელი გამი-
ოხროსა!

თუ გინდ გამსკაროს თავით ფეხმდინ, სულ გამიხირ-
ქოს ორივ სელუბი!..

აწას დავიდეკ, სანით დავიბან, ჯ ფულთ მანც კისა-
სელუბი!..

ვერ ქრთამს არ ვიღებთ, განა არ იცით?

საღსს არ დავხაგრამ, გარწმუნებთ ფიცით!..

17 იანვარს 1878 წ.

ბ უ ს ე ბ ი.

„ბუზი სუყველა ბზუისო,

ფუტკართან ყველა სტყუისო.“

ქართული ანდაზა.

ერთსელ ბუზებსა ქქონდათ ყრილობა!

«ჩვენც ვიშრომითო,» შექსთქვეს ზირობა;

გუნდათ აფირინდენ, შექქეს ბზუილი...
(არ გეგონოსთ კი, თქვენ, ეს, ტყუილი?)

ფუტკარებს მიზბაძეს, მიჭმართეს მინდოას,

ცაცხვებს ეძებენ, მოედნენ მთა-გორს,
 სუნსელს ყვავილებს, ბუნებით ტურფათ,
 უცვიდნენ უცებ, დაასდნენ ჯგუფათ,
 მარამ ამაოდ შესტყვიენ მკესა,
 ვერ ასრულებენ ფუტკრისა წესსა
 ღ ყვავილები სულ წაშლიწესა!..
 აქ ისდნენ ერთ ხანს, ვერას გამოწნენ,
 აფრინდენ ისევ ღ იბრუვლეს:
 «ჩვენსედ მოსულა სწორეთ ღმრთის წერლმა!
 ვინ გაიგონა ბუსების შრლმა?
 რა გვიდა აქა, მიუძროთ სკასა,
 თაფლივით ხილსა სხვასა ღ სხვასა!..
 რა გი ესა სთქვეს შეუდგნენ გზასა,
 უცვიდნენ ფუტკრებს იმავე ღმეს
 ღ ზამთრის სარხს სულ შეუჭამეს!..

სოციერთი ყმაწვილები ჩემობენ ფუტკრობასა,
 (ამას ტუუილს არ ვამბობ, ნუ შემწამებთ მტრობასა)
 თავში ბუსები უფრინვენ, არ იშლიან ბრუადს,
 სსვის ნანამგვეს სჭამენ, შემდეგ შეჭქმენ ღმუილს...
 ოს, რა ძნელი საქმეა, რომ არ უყვარსთ შრლმა!
 ამ თქმისაც თუ მიწვენენ, მქონდეს მათი წერლმა!..

მომკალი ბკელი.

წელის ზღის მუშა უნას მკიდა, მეტის მეტათ დაილაღა,
 ზურგში რიულმა გამაჭსეთქა, გაურსურდა თავის ქალა,
 მივიდა ბ ხრდილში დაჯდა, მისტემოდა ეკებ ძალა.
 იქვე მოიწყო: ნამკალი, ზური, ღვინო, ღორის ძალა.
 ამ დროს წყალში ჩაიხედა, ხანა კელა მორეკშია,
 ზვირთი წელისა, ხან სძირავდა, ხან მისდებდა მდორეშია...

მომკალს მოესმა კელის ზსუილი:

(არ გეგონოსთ ვი თქვენ, ეს, ტუუილი?)

«წყალში ვინჩხობი, მომქსმარეო!»

თუ ღმერთი ვი გწამს დაუნქარეო!»

ამ ხმაზედა მუშა, კელას მიეშეკელა,

მიწოდა ხსარი, მოაჩინა კელა;

კელამ რა ვი სამშვიდობოს თავი დაიხელა,

სიკეთეც ბ ჭირნახელიც დაავიწულა ეკელა,

მუშას სუსხი ისარი ჭკრა, ხელი გაურსეკელა,

ისე რიგათ გაუნა, სულთქმა გაუძიელა!...

— «ქრისტე ღმერთმა შეგახვენოს, იმანდა მომკალი,

სიკეთისთვის რა მიუავ, ბზიკო, რათ მომკალი?!..

მარჯვენა ღარ მივარგა, რას მარგებს ნამკალი?

ცოლ-შვილი რილათ ვარჩინო, — დავრჩი ღმერთ გამ-

წერალი!...

თუ გმოვან კაცი ვინმე: ავის სულის, სავსე გესლით,
ეს ან ანის მისი ბრალი, იგი მოსდგამს იმას თესლით!..

მაცდურობას ვსწამობთ ჭინკებს,
ვერდიებით ვირის ტლინკებს,
ან გავამსელთ მისგან წუნას,
ვერდიებით მსოფლად ტკენას...

ვერ მოუძლით მგელსა ღმუილს, ვერცა ლომთა კბილთა
ღრჭენას,
მამალს ყივილს, ძერას წივილს, ხაწსა რჭენას, ძაღლსა
ღრჭენას,

ვერ მოუძლით, დავარწმუნებთ, ასკა მსეტთა ბუნება!..
წკენს ხაღსშიაც, მათი მსგავსი რაიოდე მგელუება...
ამ გვარი ქტევა, მგონია, ვერ, სწორეთ, ან ვის უქია,
ჯ «სიკეთისთვის სიკეთე, — ამბობენ — ან ვის უქნია...»

28 თებერვალს 1871 წ.

დათვი ჭ ცხვრები.

ცხვრებს დაეხატათ მწვესები, ძაღლებიც მცველი ფაწისა,
დაწხნენ ოსრად ჭ ტიალად, მტრისგანაც შესაწყაღისად...
მოგესვენებათ მტრათა ჭყავსთ მსეტები მრავალ გვარისა:
მტლები, ავთრები, ფოცცვრები, მქონენი მახვილ ჰწყაღისა,
ავნი ჭ შავნი...

ცხვარნი ჭ კრავნი,

რა დარჩენ მარტოდ,
 ჭ უპატრონოდ,
 დიდ-ხანს ისტუნეს
 უნაჯარდეს მზეს...
 არ ახლდათ ვაწი...
 გაუძლვათ ვაწი

ჭ მიიუვანა ერთს დაბურღულს ტუქს,
 აქ დაბინავდნენ ჭ დაისვენეს...
 უნებ შექსედეს გამოხნდნენ მგლები
 ჭ მოცუნცულდნენ ჰლეუთი მელები,
 მსურველნი დასტრან კრავებს ეელები!
 ამ დროს გადმოდგა დათვი მთასყდა,
 ბლავის,
 იძახის:

«ნუ გეშინათ, მოგეშველებით!...»
 რა იცნეს იგი ბოხსა სძასყდა,
 მგლები შეცვიდნენ იქვე ტუეშია,
 მელები ჩამკრნენ სოროებშია...
 მობრძინდა დათვი...
 არ იცის სლართი,
 რეგორც მელიამ,—

მრუდის ჭ მართლის ზირში მთქმელია...
 მოისმო ვაწი ჭ უთხრა გულითა მტკივნეულითა:
 «გავიგე, დაობლებულხართ, ამისთვის ვსწუსკარ სულითა;
 ნუ გეფიქრებთ მტრისაგან, მანამ მე გეეკართ ცოცხალი,—
 ჩემს კალთას ქვეშე იზრდება ბევრი ბედკრული, სწულაღი...»

— «თქვენს მიფარველობას ჩვენ რა ღირსნი ვართ», —
 მიუგო ვაჭმა მხსავანის სმითა —
 «თუ გვიპატრონებ, ჩვენ რაღა გვიჭირს, შეუდროდ ვი-
 ცნოვრებთ თქვენიო ღ ღვითათა».
 ამ გვარის თქმისთვის, მოჩივლობისთვის, დათვი გრძნო-
 ბისგან თვალ-ცრემლიანი,
 თხას ჭშირდებოდა ვილდოდ მჩაყალსა და მთაც უბოძა მას
 თრამილიანი...
 დათვი დაბრძანდა ერთის სის ძირსა, ჭიფობს დაჭმარო-
 ნობს ცხვრისა ფაჩასა,
 ვინ გაუბედავს ვრავი მოსტაცლას, ვინ გაუბედავს ან მო-
 ვარვასა,
 მაგრამ უოველ-ღლე — თითო აკლდება,
 თუძცა ვიცით კი რომ არ უკვდება!...
 თურმე ბატონი, ეს ჩვენი დათვი, უოველ ღლე ვრავებს
 ეთამაშება,
 ხან გააგოვებს, გაძოგოვებს, ასე აწვალებს, არ აძლეკს
 შუებს,
 ამდენსა სვიფუნის, რომ მიამკვდაროს, შემდეგ დაჭბე-
 უავს, დაადებს უურსა
 და, ამნაირად, თითო ბატონსა, უოველ ღლე ჩანოქავს,
 როცა კი ესურსა!...

25 მარტს 1871 წ.

ე ა დ ი ს ჯ რ ი ი .

(ამ დროების არაკი.)

ერთს ყაღს გაქცა მსუქანი ჯორი,
 (არვისა ჭეხანდა იმისი სწორი).
 გაქცა საცლა გარდაიხვეწა,
 მაგრამ ვერ იქმნა, ვერსად მოძიეს,
 თუძცა მძებნელთა დიდხანს ეძიეს,
 დიდ-ყუწს მსეტმა ბევრი ირბინა
 შეძდეგ, როცა მან დასტოვა ბინა,
 ბოლოს მიაღვა ერთსა წულის ჰიწისა,
 სადაც ეძინა გამხდარსა ვირსა.
 ჯორმა რა ნახა აქ ვირი, აუარ-ხამო-უარა,
 დასუნა, დაიხვისვინა, ტყუჰად წინსლება უყარა,
 ბოლოს წარმოსთქვა წუნარათა,
 მაგრამ მკაცრათ და მწყურაღათა,
 «დასე ამ ვირსა, უჯიშოს, რეკვენსა, გაუზრდელსა,
 თავს ყაღის ჯორი ვადგევარ, ყუწსაც არ ინძრევს
 გრძელსა!
 არა სჯობს, ყაღსა ვაწნობო, ხელში აიღებს ძელსა,
 და ამგვარის უზრდელობისთვის, ამ ვირს მოაწყვეტავ
 წელსა!!!.
 რა ესმა ვირსა ესენი, ფეხზე წამოღვა მარდათა,
 ჯორს ჰატვი სცა სალაბით, თავი დაუქრა მდებლათა,
 შეძდეგ წინ წადვა მორიდებითა
 და მოახსენა მოწიწებითა:

—მშიდობა თქვენსა მოხმანებასა, ბედნიერებაჲ დიდის
 უადისო!

აჲ განისკენთ, ჩრდილი იჩრდილეთ, წყალი, ბაღასი,
 თქვენთვის მწადისო,

თქვენს მეტს ამ კელში, არ ვის მოუშვებ, არა ჰი-
 რუტუვი აჲ არ დადისო,

მე აჲ განსლდები, გემისსურები, როგორც შევიძლებ
 თქვენს სკადრისსო.

უადისა ჯორი ამის გამგონე,

კელაწაიურისა იქნა მომგონე:

აღრენდა ჰირსა

შესმასა ვირსა,

ვითომც გულისა

დაჩაგრულითა:

—«როგორ მიბედაჲ ამ გვარს ყბედობას?

რათ არ მოიშლი შენს თავსედობას?

შენ ვინა გკითხავს წყალსა და ბაღასს?

მაგ თქმისათვისა ამოგისრო ტაღასს,

გცემ ჯ გატადებ, ვერ ჰხუებ ალაგს!...»

მაშინ ვირმა სთქვა ღამილით მწარით:

ას, რა დროებას ჩვენ შევესწართ!...

—არა, შე მსეტო, შე უგუნურო! გულ მტკივნეულათ
 მიუგო ჯორსა,

უადს ჰქვენარ მდიდარს, მასთან კარვს მსედარს, გინა-

ხაკს, გივლის, როგორც რომ ქორსა

კარვსა დაბაზში, სუფთათ გივლიან, ბსეს და ქერს

გატქვენ, როგორც რა ღორსა,

კსედნის, გასწავლის, ასე ვგონებდი, ვეღარ ვპოვებდი
 მე შენს სწოროსა,
 მაგრამ მე ვხედავ, შენ შენი ჯიში კარგს ვერას ტაწიკებს,
 წარმაცხს მძოვრებს!...

უადი გინახავს ნებიერთა,
 შენ ვერ ირჯები წესიერთა
 და მადლობისა მავიერთა,
 დარბი, მოსულხნარ ჩემს სამყერთა!...
 მამა-შენსა,
 დედა-შენსა

მე ვიტყობდი ძლიერ კარგათ:
 დედა იყო — წარმაცობდა, გახდებოდა სსვისა ბარგათ,
 მამა იყო ძლიერ მშრომი და მომთმენი, როგორც ძიძა,
 დიდურონანთ გპარის იყო, ჩემი იყო მკვიდრი ბიძა;
 ვხედავ, შენ ვერ დაგიმარხავს, ვერც სწავლა და ვერცა წესი
 რ ვირის ჯიშიც დაგიკარგავს, გამოსულხნარ უარესი!..
 ვორმა ჰასუსი ვერ უგო ვირს ბასსი, ვერცა ერთში,
 რ ვირი, მწყურადი, გამობრუნდა, ვორს ჰქონს ოთხი წი-
 ხლი ივერდში!..

ვერვისა ვეღარებ შედარებასა,
 ვერავის უძღვნი ამ გვარს ქებასა;
 მაგრამ ამ დროებითა,
 სავსეს ამყებითა,
 ვიპოვნი ერთს ორსა
 როგორც უადის ვორსა,

ქვეყანა მოუვლიათ, სწავლა ვერ მიუღიანთ,
 მოღაან, ამაყობენ & პირი დაუღიანთ!..
 ვინაც ჭიბეს უტყავის, ამ ჩვენს სწავლას დროშა,
 მამის ნაამაგვევი ერთი-ორი გროშა,
 ისიც ამაყობს, არავის სწორობს,
 აბნევს ფულებსა & უადის ჯვარობს!

ზოგი ვაღიით ტანთ-იცოძის,—მდიდრად გამოქრანსკულა,
 სასიით & ზნეობით კი სამაგლათ დაღმანსკულა;
 შინ შემშლით წივიან, ეს კი ძეგბა ვით ღორა
 & კლუბში ამაყად დადის, როგორც რომ უადის ჯვარი!

1857 წ.

ფერხულის ხმა შედ.

«შაკლეგ შენი შაკი ჩონა, შაკლეგო!
 შაკათ შაკისამებია, შაკლეგო!
 შაკლეგ შენი ფაწიმები, შაკლეგო!
 ჩაბაღასი გისდებოდა, შაკლეგო!»
 & სხვანი...

(მდაბიური ფერხულის სიმღერიდან)

არაღაღო, არი არაღო!
 აარაღო, ვარსი ვარაღო!
 აუარ ჩამოუარეთ, ბიჭებო!

გადმესვიეთ, ჭ, გვერტებო!

ჭორო კვირა-ცხოველო!

შენ სალოცავათ ჭ მოველო!

თავ-შავი ცხვარი შემოგწირეო,

სამთელი, საკელიც გიძვენ მცირეო,

ჭრელი ახაზი, ბამბას ფთიფეო...

მღვდელი შენს მადლსა, ჩვენთვის სწირეო,

ცოდვა ჭ ჭირი მოგვაცდიეო!...

აწაღალო, აწი აწაღო!

აწაღო, ვარსი ვარაღო!

აუარ ჩამოუარეთ, ბიჭებო!

გადმესვიეთ ჭ, გვერტებო!

ამბავს გეტყვი, ბიჭო, ჩვენი მტრისასა,

იმ წუნკაღა, ბიგა, ბელადისასა.

შიგ შუა-გულ კერძი დაღისტნისასა.

ძალი ბიგა გამძღარა დუმითა,

ის, ურჯულა, დაღეშილა უმითა!

უღვაშებიც შაულებავ ინითა,

შეჭურვილა ჩაჩჩითა ჭ რკინითა

განეთისკენ წამოსულა ღსანიითა,

წუნკალებიც თან ჭსლებია გზასკედა,

თურმე თუში საყოფისას მთასკედა,

ჩამოუვდა ბიგა ბელადს, ჭკრა ტყვიან,

(ძუძუს თავსკედ თურმე ახლაც ატყვიან)

ეწითი ღვეიც შუა გაუხვრეტია,

დაჭრევიან, სხვები ხრმლით უფლვეტია,

ერთიც ჩვენსა ჩამოიყვანა ტყვეა...

ახლა იმის ამბავს, წვერილათ, გეტყვი:
 ის ტყვე ძლიერ შეგვეჩვია ყველასა,
 წოგვეტ გვეკლავდა კენახის ყელვასა;
 თამაშობა, დაკლუნი უსდებოდა,
 მარდი იყო სამს ნაბადსე ჭსტებოდა!...
 ერთს დღეს კნახეთ კოხტა ლეკი არ არი,
 აღარც მოხანს ჩემი სანჯალ-ჭამარი!
 მაშინათვე დავიძახე მდეკარი,
 ვსთქვი: ურჯულთ გასწევს როგორც მწევარი!
 მტერი იყო ჩვენი მეტის მეტია...
 დავირბინეთ სიძინდი და ივეტვიან,
 კნახეთ, კოხტა გდია როგორც ბელტია,
 მაშინ შეჭხვდა ჩვენი ბიჭი ტეტია,
 იძსავით გულადი და სეტია,
 გადუჭირა კოხტას დიდი კეტია,
 (სასიკვდილოთ აღარ გაუმეტნია)
 დაასვიან თავში ბრუ და რეტია...
 მოკაბრუნეთ ჩვენი კოხტა ლეკია,
 იღრინება როგორც ძაღლის ლეკვია,
 ფერხილით კბილს სწევს, დაიკვნიტა ნეკია...
 დიამბეგი გუვანდა ჩიტო-რეკია,
 ჩაუყვანეთ დაუენა ლეკრია...
 არაღალთ, ირთ-არაღალ!
 არაღალთ, ვარსი ვარაღალ!
 აუარ ჩამოუარეთ, ბიჭებო!
 ბანა მითხარით ჭ, გგრიტებო!
 ჭორო, კვირთ ცხოველო!

შენ სსლმცავათიდა მოკელო!
 ცხვარი მოგართვი-და ნასუქი,
 სედსუ და ქადა, ნასუქი...
 არაღაღო, ვარსი ვაღაღო!
 ოჭო, ჭო, ჭო, ოჭო, ოჭო, ჭო!...

— თქვენი გამარჯვებისა იყოს!

2 დეკემბერს 1868 წ.

იავ-ნანა, ვარდო-ნანა, იავ-ნანინანაო.

რა ვარსკვლავი, რა ვარსკვლავსედ, ჩვენ დაგვებდაო,
 დედან ღმერთისამ, მოწყალებით, ჩვენ გადმოგვხედაო,
 ვაჟი მოგვცა, მით გვიწვიმა ციღამ მანანაო,
 იავ-ნანა, ვარდო-ნანა, იავ-ნანინანაო!

ანგელოზთა გუნდიღგანა ეს ვინ გვეწვიაო?
 რა წაღვოღის ევავეილი ხარ, ჩემო ჰაწიაო?...
 ტურიაკო, ტებილო, საიდგან ხარ, შენ მაგისტანაო?
 იავ-ნანა, ვარდო-ნანა, იავ-ნანინანაო!

ადე დედას დაქონე, მშვენიერო ყრმაო,
 მ-მძუ სთხოვე, გააგონე შენი ტებილი ხმაო,
 უბრალოთ ნუღარა ხსავი, ვარგია, ნანაო,
 იავ-ნანა, ვარდო-ნანა, იავ-ნანინანაო!

ქართველს ემზგავსე დიდებო, შენს წინა-მარსაო,
რომ თრთოდეს და ეშინოდეს შენი შენს მტერსაო,
მეოვს კი შენი საცოცხლუ, უნდა სულ უძღვნაო,
იაკ-ნანა, ვარდო-ნანა, იაკ-ნანინაო!

გაიზდები და მოითხოვ თოფსა და ხმაღსაო,
მტერს უზკენებ ვაუკაცობას და შენსა ძაღსაო,
ვეკლაც იტვივის: «დასე გმიწსა, მტერს შეანანაო!»
იაკ-ნანა, ვარდო-ნანა, იაკ-ნანინაო!

რომ მოემზადო სომრად გასსოვდეს დედაო,
სასკელი ღმრთისა ახსენე, მიდი, მტერზედაო,
გებრალეობდეს, თუ მტერი მაწას დაისკვნაო...
იაკ-ნანა, ვარდო-ნანა, იაკ-ნანინაო!

გასსოვდეს ღმერთი, გინდოდეს მისი დიდებაო,
მეტოგსა სტემდე, გიუვარდეს, შენი დედ-მამაო;
ან დაივიწყო ესენი, ისე არა ჰქნაო...
იაკ-ნანა, ვარდო-ნანა, იაკ-ნანინაო!

1853 წ.

~ ნეტა რას ტირი, დედილო?

(ალა მახმადანის დროების).

ნეტა რას ტირი დედილო? რას ჩამომჟღავნებს კერასა? სხი მკრან გულში, მიჩხეუნის, მტირალი ქალის ცქერასა.

ნეტა რას ტირი დედილო? რას ტირი ძუძუს ჭირნიკ? ჯარს იძახიან დედილო, — სად არის ჩემი ხირიმი?

თათარი შამოგვსევია, სწომს ღ აოხრებს ქვეუასს, ემა ქოხს თავზე დაგვაქცევს, კენსს მოგვითელს ღ უანას.

ნეტა რას ტირი, დედილო? — რა დროს გლოვას შვილისა?

გულში მკრეს, ორგან განვრიტეს, ჩემი ჰერანგი შილისა.

ნეტა რას ტირი, დედილო? დეე აქ ვეგდო დელოში, ხომ ველარ ჭინკვა ურჯულოს, ველარსად საქართველოში?

ნეტა რას ტირი, დედილო? ჯერ ვერ წამოვალ შინათკენ, მე, აქ, ვიგერებ ვეკუ-ფორანს თვალი მიჭირავს იმათკენ..

ნეტა რას ტირი, დედილო? სახლზე იყავი ფთხილათა, ირმა ხარს მოუარევი, მარღს აღოკდე ხილათა,

ვანა გამარგლეთ ბეჯითათ, არ მოერიოს ჭიოტა, ე პაწა არ დამიმშიოთ, ფოცხვერს არ დამიჭმიოთ!...

ჯერ ნუ რას ეტყვი შენს რძალსა, ბაღლია ამიტირდება, მობამდის დავაუიწუდება, აღდგომას გამითფრინდება!..

ნეტა რას ტირი, დედილო? რას ჩამომჟღავნებს კერასა? სხი მკრან გულში, მიჩხეუნის, მტირალი ქალის ცქერასა!..

2 ოკტომბერს 1881 წ.

რას ერჩი ძაგ ბიჭს, თათარო?

(თემურლენგის დროების)

რას ერჩი ძაგ ბიჭს, თათარო?—ხომ ჭსკვლევი დაკო-
დილია?

ძამულისათვის იბრძოდა, რადგან ძამულის შვილია...

რახე ატყუებ, წყეულა?—აგერა ვეკვარ ძმობილი?..

—დასსლტა ისარი ფართანი—გაგორდა თათრის შობილი!

შენ რაღას ერჩი ძაგ ქალსა, რახედ აწამებ შანთითა...

რჯუღს ხომ ვერ შეცვლეინებ, თუ გინდ დამდუღრო
ხავითია..

რახედ სტანჯავ, წყეულა?—აგერა ვეკვარ ძმობილი...

—იჭეჭა ზეცით—დაეცა თათარი ჰიდამსობილი!...

შენ რაღას ჭკუწავ, თათარო, ბაღებსა უსუსურებსა?

ხეტა ვიცოდე მაგათს სისსლს, მაგრე რა მოგაწუურებსა?!.

ხელი შეაღე, წყეულა!.. რათა ხარ დაუნდობელი?...

—დასსლტა ისარი—ღ წაწემდა ურჯუღო შეუნდობელი!.

აგრე იბრძოდნენ ქართველნი, ძამულისათვის, რჯუღის-
თვის,

ეწამებოდნენ ქრისტესათვის, თავისუფლობის გულისთვის!.

4 ოკტომბერს 1881 წ.

მ.ო.მ.ე.თ.ა.დ.მ.ი.

(ოსმალებთან ბრძოლის დროს)

რას ვხედავ, რა იბუკება, რას აზღის კორიანტელი?
 რა იფუფქება უწყალოთ, რა იწვის როგორც სანთელი?
 — ქრისტიანებს სწყლავს უსჯულო, ესევა როგორც
 კრავს მკელი!..

დემართო უშეკლე ტანჯულებს, მათ დაუყენე ნათელი!..

რა მესმის, ვისი კენესაა, ვინ გმინავს საწყალობელი?
 ვისი გლოვანა უწყალო, შვილს თუ დასტირის მშობელი..
 — ოსმალო ქრისტიანებს საწყლავს, თვით არის დასამ-
 ხობელი..

მარტო რუსეთი ღაღადებს, ბოლგართა თანა მგრძნო-
 ბელი!..

სისხლი ითხევს უმანკო, იღვრება მეტის-მეტათა,
 მოხუცთა ჭკლავენ, ურმათა სწვენ, ჩვილთა აჭმევენ დედათა,
 მანდილოსნებზედ უგრცნობა, დღესასწაულობს ვხედავთა,
 მოწყვანა, წამება, სიკვდილი, ნაწერა ამათ ბედათა!..

ამ ვაჟბიძგან დასხნასა ცდილობენ უბედურები,
 მაგრამ უსჯულოთ შაიტებს მარდათ ატყეიტეს უურები,
 გაუღლიტეს, თან მიაყოლეს, საბრლო უსუსურები,
 გადუწვეს ეკვლეხები, სახლ-გარი, ყანა, ზურები!..

თათარი ყველა ქრისტიანს აწვალებს ძველებურათა,
 ქრისტიანების ამოფხვრა მათ უწერიათ სჯულათა,
 ამისთვის სერბნი იბრძვიან, შაკითვლინც მამაცურათა,
 ჩუწნი ძმებია ქრისტესაც, მას მოკესმარათ ძმურათა.

შეკსწირათ სასნლი, მალამო, ფულათც თვითო დი-
 ნარი,
 გავლესოთ ძმებო ხანჯლები, გარდაკარზინოთ მკმინარი,
 მოუსპოთ ტახვვა, ვაება ჭ სასნლი მსქეფრათ მდინარი!
 ამოვფხვრათ ქრისტეს ერგული, მუხთაღი, მურაღი, მძი-
 ნარი!

ჩუწნცა ვეოფილვანთ ამ დღეში, უსჯულათაგან წულუ-
 ლითა,
 მას მოკესმარათ მოძმეთა: სასნლით, ნიჭით ჭ ფულითა,
 ჩუწნც გავისხენოთ ძველი დრო, გეწნეთ მტერს რკი-
 ნის გულითა,
 ნაცვლად გვიძვნიან მაღლობას, სულითა დაღაცულითა!

30 აგვისტოს 1876 წ.

ნ ა ა მ ბ ო ბ ი მ ო ხ უ ც ი ს ა .

(მიხატვა ჰველებური მელქისეოთა)

«... რა გითხრა შვილო, მოხუცმა?—თავს ბევრი
 გადაძვინდა...»

მთხოვ ჭ გიამბობ მტირქესა, ნუ გეკონსები ებედა...
 სად არ ვთრეულვარ მთა-ბარსა, სად გადავივლია ქედია,
 ას გზის მინახავს მრისხანედ, მომდიმარეთაც ბუდა!

ერთსა ამბავსა გიამბობ, ძალა მიიეც სმენასა,
 არ შემიძალა ბასი, შენ ნუ განძრეკ ენასა,
 მოგითხრობ ჩემსა ნახულსა დაწვრილებითა ყველასა,
 ჭ ამოდ ნურას მახუბდებ, მამაშენისა ლხენასა!

როცა ხელფეხი მერხოდა, ოძი მერხივნა შინ ძილსა,
 თუ მქონდა ტყვია, წამალი, არ დაგიდევდი შიმშილსა,
 წასკლას ვისწრაფდი ლაშქრათა, როგორც საცოლო
 ქარწილსა,
 ჭ თოფი, ჭ კრძალი, ცხენები, მამინ მერხივნა ცოლ-
 შვილსა!

ერთხელ ვილაშქრეთ ქისტებზედ, სადაც არღუნი მდი-
 ნარებს,
 კლდიდან კლდეზედ სლტის, ღრიალებს, ჭკაკს მსკენსა
 რასმე მგმინარეს...

სოფელს მივედით ჩამდინა, გარს შემოვერტეთ მინარებს,
 & ზოგნი შეუსტით ცინესა, ჭისტთ დავესენით მი-
 ნარებს...

შეგვექმნა ომი ფაცხელი, თოფას ცლა, სძალთა
 ტრიალი,
 ისმოდან ვაუკაცთ მახილი, ჩვენსედ მოიღეს გრიალი;
 ქალთა დაიწყეს სიმღერა *) ბაღლებმა შექნეს ღრიალი
 & ბეგრს აუტირეთ დედ-მამა, დაჩხენ ვით ოსკრ-ტიალი!..

რა ომსა მოკრებით მშვიდობით, დაკომოწილეთ სო-
 ფელა,
 სარდალსა წიგნი მივსწერეთ, გავგზავნეთ მახარობელი!..
 მე კი იქ ყოფნას ვინახი, არა ვარ ღვთისა მკომბელი,
 & საცა კი სვედრსა ვერიდე, მუნ დამხვდა დაუნდობელი!
 იქ ყოფნას ესლაც ვინახი, მამინაც მენახებოდა,
 მისთვის რამ ვნახე ვაუკაცი, ტყუია გულს დამკერებოდა,
 უცნო რამ გმირი, მამაცი, სანთელივითა ქრებოდა,
 & მაკელ & სრუნვა დავიწყე, თუ კი რამ ეწამლებოდა.

მან მითხრა: «ჩემო ბიძაჲ, მზგავსო მამისა ჩემისა,
 სურასა სწუხსარ, აძაოდ შენ ვაფა მოგეცემისა,
 აღსრულდეს ჩემსედ ბრძანება, უფლისა ძლიერებისა,
 & სამს დასანთქმელი დაინთქას, მზგავსად უძირო გემისა!»

მე უთხარ: შეიღო, რას ივნებ ნეტა წამლისა გლეხითა?
 სულ მოკლეობა არა სჯობს, თავს ვერ მოიჩენ კვნესითა,

*) ქისტის ქალები ომის დროს სიმღერით ამხნევებენ
 ვაცებს.

ბეჭი მინახავს ზურბილი ჭირითა უარკითა,
 ჯ სჯობს გამაგრება, მხნეობა, მოთმენა ვაჟ-განთ წესითა.

რა მომისმინა, წამოდგა, შემომღიმილა მწარეთა,
 მითხრა: «ვხედავ რომ გვედებო, ვაჟ-განებო, ლაშქრით
 გარეთა,

მე სიკვდილს არას ვეშიშვი, ნუ მიტნობ ესრედ მღარეთა,
 ჯ თუ მოგვედუ, ამასა გვედრი, აქ მიწას მიძახარეთა!

ამას-და-გარდა, მამაცო, მაჭკეს შენთან სასვეწარია,
 ნუ დაივიწყებ, გახსოვდეს, ეს ჩემი საუბარია,
 გეტყვი მიზეზსა, რისთვისაც სიტოცსლე გავიმწარია,
 ჯ მამასა ჩემსა უაძბე ვისგანაც ვარ მკვლარია...

ერთელ ვნახე ქალი ერთი, მე რა გითხრა მისი ქება,
 ნინა ჭკვიან სახელათა, ვისთვის ესლაც გული გვდება,
 მოელ ხმელეთრედ იმისთანა, ვიფიცავ, არსად იბადება,
 ჯ მისის სიღვით მოვარე კრთება, მისი შუქით ვარდო
 ჭკნება!

შირველათვე მე ნინამა კეთილი არ დამაყარა:
 დავინახე, დამინახა, გულს ისარი გამიყარა,
 გამიცინა, გახლტა მსწრაფლათ, გამიწბინა, გამეყარა,
 ჯ ერთის წუთის სიამოვნე, მომისზო ჯ გამიმწარა!

რა გავაგრძელა ამბავი, მეორეს დღეს ვნახე ნინა,
 მშვენიერმა გუშინდელებო, ისევ ტკბილათ გამიცინა,
 მკითხა «ძმაო, ვის დაემე, სიამოვან სარ, ანუ ვინა?»
 ჯ კვადრე: «მზეო, შენსა შუქსა დავსდევ, შენი ჭკრეტს
 მინა!»

მან მითხრა: «ჩემი მკებნეული მიჭმარათავს ჩემსა მამასა,
თუ იმას დაიუბოულებ, გარდგვიხდის ერთა-ჭამასა,
გვეროდეს ჩემი სიტყვები, ფიცი, არ უნდა ამასა...»
და ესე სთქვა, მსწრაფლათ გაბრუნდა, გული თან გაჭყვა
დამაზსა!

რას ვისმინე მე ესენი, კვლავ ვახსენე ღვთისა ძალი,
ნინოს მამას მოციქული გაუგზავნე, კოსთროგე ქალა,
მან დასტურბი შემოსთვალა, მომივიდა კაცი ძალი,
და მეტის მეტის სისხარულით, წაგზარბადა ვითა მთვრალი!
სანი აღარ დააფოვნეს, მეორეს დღეს წამიფიქანეს,
და რბაზს ნინა შემოვიდა და სუტესიც დაიბარეს,
ჩვენ ბეჭედი მან გვიკურთხა: გაისარეს, გამასარეს,
და მამის ვერეფდი ნინას ვარდთა, მალ-მალ ჩემკენ დაი-
სარის!...

ერთსელ მითხრა მე ნინამა: «მოდო ყური მომაჰყარო,
ჩემი აზრი ესე არის, სჯობს რომ ესლავ ვაღვიარო:
თუ რომ გინდა, სავკარელა, უფრო მეტად შეგიუგარო,
და სასელე თავი შენი, თუ რომ გინდა, რომ გიქმარო.

გირჩევე, წახვიდე ლაშქრათა, უნდა იმოგინო სასელი,
ყოველი სული გაჭებდეს, არ გჯობდეს ერთი განსელი,
თუ ვაჟ-განობას არა იქ, არა ვარ შენი მნასველი...
და წადი და მასასელე მე, მაფიცე შენი სასელი!..

ესე სთქვა და დამაშურა, აღარას დამაგვიანა;
მითხრეს, ჯარიც იურებაო და ქისტეთსედ მიდიანა,
ამოველ და ნინასათვის გულითგან სისსელიც მიდიანა...
და აღამის გვერდის ნამტკრეკმა, დასე რა დამაზიანა!..

ვიცი, მამა ჩემს უაბობ, წერილათ, ამა საუბარსა,
ანუგეშე, უთხარ: «ღმერთი მოგცემს სხვასა, კარგსა ვაჟსა.»
საბრალთ თავში წაიშენს, ვით მოღსინე სტემდეს ტაშსა;
დაიჭი, თორეი გაიგლეჳს: თმასა, წვერსა ჯ უღვასა!..

თუ შექსვდე სადმე ნინასა, უთხარ, ვერ უზამ ქმობასა,
ქვესკნელს მივაღთქო, იქიდგან, ვინ შესძლებს ტროვიანობასა;
უთხარ, გიორგიმ ასე სთქვა, ზეტას გიზამთქო ძმობასა,
ჯ სხვა მოძებნეთქო საფერი, ის გიზამს გიორგობასა!

კვლავ ჰქადრე ნინას: გიორგიმ ქმნა ვაჟ-გატობა ვასური,
ქისტეთში დაწნა ელხათა, შინ დაითხრვა მსახური,
მიწას სჭამს, წვიმის წყალსა ჰსომს, მოჰსმაგდა ღვინო
ჯ ზური,

ჯ მიწას მისი დაბზანი, იგივე საწოლ სახური!..

რას ესა სთქვა, ცრემლი ღვარა, წაუვიდა ღამისა გული,
მივეშველე, მოკაბრუნე, მაგრამ ვაჟ-გატს ჰქლავდა წულული,
«მოგიკვდიო!» შემომძასა, ვერ ვშველოდი, მე ბედ-კრული,
ჯ აქ ბირჯვარი გადაწვირა, განუტევა ესრეთ სული!....

ამის მნახვასა, მას აქეთ, თვალთა დამაკლდა ჩინია,
გინდა რომ ვიყო ქორწილში, არ მელსინების ღსინია,
ღმინა, ვაჟ-გატობისა, გაგრილდა ჩემში ჟინია...

ჯ გუდური სვედრო, აჭამდის, მეც რათ არ დამაძინე!..

ამ სიტყვითა გაათავა, ბერმა კაცმა, ეს ამბავი,
დაიხრას, ცრემლი ღვარა, გააქნა სამკურ თავი,
სთქვა საბრალთ: «ღმერთო რისთვის დამანატრე მიწა შავი!..»
ჯ მეც დამაფიქრა ამბავმა, — მეტის-მეტად იყო მწვავე!..

ს ს ზ ი ნ მ ი ს ო მ ი .

(მეფის ირაკლის მეორის და ოსმალ-ლეკთ-შორის 1770 წელში.)

I.

ქვეყნად ვეკუბდი სამოთხეს, სამსრეთისკენ ედგმსა,
ეგვრატის ¹⁾ გაღმა გავსედე გადასრუკულსა ქედებსა,
აქ ვერ ესედავდი ევას-ებრ მშუკნიერებსა დედებსა,
არც სად ხეხილსა, არც წყალში, ამაყსა თეთრსა გედებსა! ²⁾

შეგვრთი რომ ვნახე ქვეყანა უდაბურნი ღ მწირია, ³⁾
მოვბრუნდი, მხარი ვიცვალე, ჩრდილსკენ ვქეხნი ჰირია,
ვიარე არ შუკნიერნივე, მე ხეში გვსაჭირია...
ან გი რა მეთქმის?—გაგის თავს, ვაქება დიას სშირია!.

აგერ მოვედი ღ შევსვდი სანატრელს, ნეტარებსა!..
ვიბოვე იგი სამოთხე, ვინ მოსთვლის ამის ქებასა,
გადაჭამულა წაღვოტად, ⁴⁾ შასედეო ღვთისა ნებასა,
ეს საქართველო უოფილა, —ჭხვედრია ღმრთისა დედასა!.. ⁵⁾

¹⁾ ეგვრატი—მდინარე ოსმალეთში, სადაც იყო სამოთხე, ამ წყალსა და ტიგრს შუა.

²⁾ გელი—ბატზედ უდიდესი მაღალ ყელიანი მფრინველია.—რუსები ღებედს ეძახიან.

³⁾ მწირი—უნაყოფო, ღარიბი ადგილი.

⁴⁾ წაღვოტი—ბალი.

⁵⁾ წერილები მოგვიხრობს რომ საქართველო ღმრთის მშობელს ჭხვედრია წილათ.

ორი ზღვის შუა მდებარეებს ქართველთა მიწა-წყლია,
 ჭყვავისა და ჭყვავის მუდმისათ, ეინვისგან დაუმზრალია,
 შიგ ბანოვანნი ¹⁾ კეკელუნნი, მტრის თვალმა ჯერ ვერ დალია,
 ვაჟ-კატთ ცალ-ხელში ჯვარი აქვთ, მეორე ხელში—ხმა-
 ლია!..

ვიშ, რა ხალხია, რა ტურთა, რა გულოვანი, მოყვასი, ²⁾
 უხვი ³⁾ მხნე, ქრისტეს მოწმუნე, მტვიცე რჯულისა,
 კისკასი ⁴⁾

შურით, იტვით, და ტრთიალით მათ გადმოსქერის კავკასი,
 ნოეს კიდობნის მტვირთველიც და უწმუნონი ათასი!

რა ქვეყანაა, რა ჭშკენის, დამატკობელი სულისა,
 ვასი ვარდს გადასკვია, გამლალბელი გულისა,
 არ ეკრძალების კავკასის, ღრუბლებით დაბურულისა.
 ებგურად ⁵⁾ ჭხადის ამ მთასა, ზოგჯერ მიზეხათ წულუ-
 ლისა!...

II.

აქა მეფობდა ირაკლი, გულადი, შეუზოგარი,
 ნამდვილი მეფე ყმათათვის, სიკეთის დამამსხროვარი,
 მის ხელში ეკელა სარობდა: მოსუცი, მუძუ-მწოვარი,
 არვისთვის ჭშურდა ნაშოკნი, არც მამის დანატოვარი!..

¹⁾ ბანოანი—საქებელს ქალს ეძახიან.

²⁾ მოყვასი—ამხანაგი.

³⁾ უხვი—გამომეტეხელი ყოვლისა სიკეთისა.

⁴⁾ კისკასი—სწრაფი.

⁵⁾ ებგური—შორიდან მზვერავი დარაჯი, ანუ ყარაული.

იყო მისი, დაუღალავი, სრმაღრვად კვიდა მის სული;
ვევლა აქებდა ირაკლის, მტკრიც არ ჭყვანდა მძაწკული,
იყო ქვირვი-ო სრის მივარველი, მამა ობოლთა ჭ ქველი, 1)
მოძმე, მოყვასი ღაშქართა, — მით ისასულა სასული!..

ვაი იმ დროსა, ირაკლის მტკრი გარშემო ესაა,
სრმლით იგვრებდა ბილწებსა, იმათთვის გაუღვისა,
დღეს ერთს იფრენდა, სვალე სსვას დაჭმართის უარესაა,
არ შეარჩენდა არავის, — ეს იყო მისი წესა!..

დააქროლებდა ირმასა 2) ჰატარა კასი, 3) ძალათა: 4)
ერევანს 5) იქით ქურთებსა სარვს ასდევინებს ძალათა,
ნათლისმცემელთან 6) ლეკებსა თავს დაესმება ძვალათა,
იორსედ 7) მოამბესაცა აღარ გაუშვებს მშრალათა...

მოუბრუნდება ქურთებსა ჭ არესს 8) განცილებსა,
სამგორში 9) ხარამს დაუშენს, არც ერთს არ დააცილებსა,
სამახაბლოში, კეკისისა, 10) ლეკებს ჩამტვრევს კბილებსა,
ღ ასმეტაში 11) წუნკალებს 12) სულ აუტირებს შვილებსა!..

1) ქველი — მოწკალე.

2) ირმა — ცხენის სახელი.

3) მეფე ირაკლის პატარა კასს ეძახდა ხალხი.

4) მალი — მარდი.

5) ერევანი — ქვეყანა საქართველოს სამხრეთით.

6) ნათლისმცემელი — კახეთში.

7) იორი — მდინარე თბილისის ჩრდილოთ.

8) არეზი — მდინარე ოსმალეთში.

9) სამგორი — სართიჭალასა და ლოჭინს შუა მინდორი.

10) კეკისი — სოფელია სამახაბლოში, გორის მაზრაში.

11) ასმეტა — სოფელია კახეთში.

12) წუნკალებს — ბილწი, გლახა, მურდალი.

მა გაიმარჯვების, მობრუნდის, ცოტა ხანს დაისვენებდის, იღაღის, 1) იმხიარულის, მოყვით მსახრს დაიმშვენებდის, გასცემდის, უწყალობებდის, ცოტას არ დააჯერებდის, იწყებდის სტუმართ, დიდებულთ, კეთილათ მოიხსენებდის.

თუ რომ მეფეს ღ ჭკვეანას მტერი სჭარბობს—გა-
ჭირდება,
მტერი მძლავრობს, მედიდურობს, მოყვარე კი—გამვირ-
დება;
ერთს მოიხსრობს, ითათობირებს 2) მეორე კი, —გიმძიმდება,
მაშინ გინდა ჭკვა ღ ფიჭვი, —თორემ სევდა 3) გისშირ-
დება!

იმ დროს მეფეს ოსმალეთი უსდებოდა მეგობრათა;
ლექები კი—სწორეთ რომ ვსთქვათ —დადიოდენ მეკო-
ბრათა 4);
დაჩხა მარტო ქირიმ-ხანი 5) არ ჩაგდებს არაფრათა,
თუ მობრძანდა, პასუხს გასცემს ღ გამოკლენ ბარბრათა..

1) ღალი — გათამამებული, გამხიარულებული, განსვენებული.

2) თათობირი—რჩევა, გარიგება, მორიგება, შეთქმულობა.

3) სევდა—ბოროტი, ვარამი, მწუნარება.

4) მეკობრე—თული, მტაცებელი, ავაზაკი.

5) ქირიმ-ხანი—სპარსეთის ხანი, რომელსაც ებარა თავრიზის აქეთ მხარე.

მასინ შეეგე ირაკლისა საქმე ძრვიელ დაეცარა,
 ხონთქარი ჳ რუსთ-ხელმწიფა აშლილიეჟენ საომარად;
 ეკატერინას ენება, რომ ირაკლი მოესმარა
 ჳ იმისთვის ტოტლებენსა ¹⁾ იერლიუი ²⁾ მოსცა ჩქარა.

III.

ღენურალი ტოტლებინი ქრცხინვალს ³⁾ იღვა რუსის
 ჳარით,
 წინა წელში მოსულიეო, რუსეთიდგან, არ მოჰარკით,
 ოსმალებთან შეტაკებას მოელოდა სულით მწარით,
 აჳა, წიგნი მოუვიდა მეფესაგან მას სიჩქარით.

გადაიკითხა, წამოხტა ჳ ირაკლის მიაშურა,
 თბილისისაკენ გასწია, მისი ხილვა მოიწუურა,
 კარის კატნი უწინ ნახა, არავინ არ მომიღურა,
 მერე იახლა მეფესა, ამბორი ⁴⁾ დაიმსახურა.

მოახსენა: «დიდებულო, მომივიდა ბძანებაო,
 ჩემის მეფის, უძლეველის, ვისიც არ ძალ-მიძს ქებაო,
 მიგიწვიოთ მის მომხრეთა, დამრთეთ, მომეცით ნებაო,
 შაკებათ ოსმალს, მიწს დავსცეთ, ორს ველარ აკვიდ-
 გებაო...»

¹⁾ ტოტლებინი—რუსეთის ღენურალი, გვარათ ტოტლებინი.

²⁾ იერლიუი—ბრძანება მეფისა ქვეშევრდომზე.

³⁾ ქრცხინვალი—ქართლში სოფელი, ღიანვის ნეოპახედ, გორის ჩრდილოთ.

⁴⁾ ამბორი—კოცნა.

რამისმინა ირავლიმ, შუბლზედ გადისო ხელია,
ჩაიუქრდა, რაღაც აზრსკდა, ვითა შორს დანახკელია
ღ უზასუხა ტოტლებენს: «საქმე სთქვი ჩემდა მხელია,
დღეს ურიგდები რსმაღოს, —ღალატი რა საქნელია?..»

მართალია ზატისკ ვსცემ, დიდსა მეფას ღ ძლიერსა,
ერთმორწმუნე მირჩევნია, სხვა ურჯულო სულიერსა,
მაგრამ მტრები, თქვენ რამ წახვალთ, დამინაკვრენ სულ-
მთლათ ერსა,
დაატყვევენ საქართველოს ღ დამსომენ ცარელისა!..»

აქ ტოტლებენმა, ირავლის, ჭკადრა: «რათ გვაკლებ ნღო-
ბასა?

კვატერინა დიდა, მოგუენს თვისს მეგრეელობასა,
მტერს მოგაცილებს, ფასს დასდებს, შენს ხმალს ღ
ერთგულებასა,
წყალობას მრავალს მოგიძღვნის, გიზამს დედობას, დღ-
ბასა!...

ნუ დაენდობი ურწმუნოს, შენზედ ღალატად მოსულსა,
ან რა ხელს მოგცემს თათარი, თუ არ დაგიფთხობს
ტეზილს ძილსა?

რასთვის დაინდობს შენს ერსა, იმის საუკარელს ცოლ-
შვილსა?

რა კავშირი აქვს ჭვართანა, მაჭმადის სჯულით მოსილსა?..

შევერთდეთ, სატყუა ირწმუნე, კვატერინა დიდისა,
ნულარა გჯერა თათრისა, ურჯულოისა, ფელიდისა, 1)

1) ფლიდი—ცრუ.

ცაბედე ღვთის გულისათვის, დრო აღარ არის რიდისა, ¹⁾
კეცკერნეთ რსმაღს, დაკლეწოთ, მანამ ჭკვას მოიძვიდისა!..

ხათიქრდა მეთე ირავლი: «კარგია—ზრძანა—მჯერაო,
კენდობი უფრო იძსა, ვინც რსმაღს დამატკრაო,
თუ დამესია ურჯულო, ყოფილა ბედის წერაო,
ამას ხომ მინც იტყვიან: «ირავლიმ მოიგერა!...»

შაკური ღაშქარსა, უბრძანებ, ხმაღსა გაიგონ სელია,
გასწიონ აწყვერისაკენ, შენც ჯარით იქ მოგელია,
იქა ვარ შენი მოძმეი, იქა ვარ სისხლის ძღვრელია,
არკეგონოს-კი, უცნობოთ დავრბოდე, როგორც სელია!..²⁾

ძვიდობით!.. ასლა მიბძანდი, შენც მოამზადე ჯარია...»
ასე გათავდა თათბირი, როგორც ირავლი ჩქარია!...
აქ ტოტლებენმა მადლობით გაგლო სასახლის კარია...
შეიქნა ვაჟ-განთ მოწვევა, შეიძრა მთა ჭ ბარია!...

IV.

იფრინდაები ³⁾ გაგზავნეს ქართლსა, კახეთს ჭ მთაშია,
რსმაღ-ლეკებზედ იწვევენ არხეულს საღსს ღაშქარშია,
ისინიც აგერ შემოკრებენ, თითქოს მოვიდნენ მესშია,
მოიმღერიან ბიჭები, მხნეობა ისმის ხმაშია!..

1) რიდი—მორიდება.

2) ხელი—შეშლილი, გიჟი.

3) იფრინდა—ჩქარი მთარული.

რაზმი 1) ღ რაზმი დაწვეს, მიუხინეს უფროსები
 ცხენოსანი ღ ქვეითი სუფუქლანი ვაჟ-ვატეები,
 ქართლ-კახეთი, თუშ-სეკს-ური, არ მოხანან აქ ოსები,
 მაგრამ ზეთ თუ არიან, სადაც იცდიან რუსები.

შახედეთ ამ ჯაზს, მშენიერს, იმათ მხარ-კლავსა, ბეჭებსა,
 წითელ გულის-ზირს, ყაწიძებს, შაჟვალში ჩამკლავს. ბიჭებსა,
 კრძალი, ხანჯალი, დამბახა, ლეკებს არ გააკრიჭებსა,
 თაფი, სიათა, ხირიმი, ოსმალის გულზედ იჭექსა!..

ვინ ვის სჯობია, ამათში, ახნაური, თუ გლესია,
 თავადის შვილი, თუ გლესი, ყველა მტრისათვის მესია,
 ამათმა მტერმა ქართლიდამ ამოიკვეთას ფესია...
 ამათსედ, ვგონებ, არავის ბევრი არ დაუკვებია!...

დაიწყო ჯარი, დაიძრა, გაშალეს დროშა 2) ალაში, 3)
 ჭკრეს ბუქსა 4) დაფ-დაფი 5) იკრის, დიდი რამ რა-
 გორც ხალაში, 6)
 რუჩნა, ხალარა, 7) გიჟინი, ვით ასწებს ამას კალაში?..
 მობძინდა მეფე ირაკლიც, ჯაზს შემოსძახა ხალაში!..

1) რაზმი—წყობილი ჯარი.

2) დროში—ნიშანი ფერად-ფერადი, წყობილი ჯარის გა-
სარჩევად.

3) ალაში—იგივე მომცრო.

4) ბუქი—საყვირი.

5) დაფ-დაფი—ტყავ-გადაფარებული ქილა, ან ილგერო-
თავანი იმ გვარივე.

6) ხალაში—ქილა.

7) ხალარა—საომარი საკრავი.

იარა ჯარმა, მივიდნენ, რუსს ამოუდგნენ მსარშია,
 მეივე ტოტლებენს ულიმის, არ აწივეს თავის ძმაშა,
 გასწიეს ერთად, შევიდნენ ბორჯომის 1) სკობაშია,
 ირაკლი ჯარებს მიუძღვის, თან ახლავს ქვიძმაშია. 2)

გიორგი ბატონიშვილიც იქა ბძანდება ჯარითა,
 აქ ახლავთ ბარათაშვილი, დემურაშვილი დავითა,
 ხატულაშვილი სოლომონ, სოლომონ მეითარითა, 3)
 ამ ვაჟ-ვატების უურებით, მტერი გასკდება ჯარითა!..

აგრე იარეს, მივიდნენ, აწუკურს 4) მადგნენ ციხესა,
 აქ მოდარაჯემ 5) შეუტეო, ცინიდან სოლოა იწუკესა,
 ჯარი შეხერდა, მოუსხდა, ვინ კლდესა, ვინ ქვას, ვინ ხესა...
 დამშვიდებული რძი სჯობს, აჩქარებულს სიფიცესა.

V.

სკეკს ჭ მოქუსს ზარბაზანი, თოფების ტვინა-ტვინია,
 სძმი დღის ჭ ღამის ბრძოლას ციხე ძირს ვერ დაუგია,
 ტოტლებენი მოღრუბლულა, ხმა არვისთვის გაუგია,
 'ხოგი იტყვის: მტრის ეხასა, ირაკლი თუ გაუგია?...

1) ბორჯომი — ხეობა ზემო-ქართლის სამხრეთით.

2) ივანე ყარაევი.

3) მეითარი — ხემწივის მხლებელი, (камергеръ).

4) აწუკური — ახალციხესა და ბორჯომს შუა სოფელი და

ციხე.

5) მოდარაჯე — მეთვალყურე, ყარაული.

დილით მეფეს მოახსენეს უცნაური რამ ამბავი.
 «წესელ გრაზვი 1) აერილა, აღარა აქვს ჩვენი თავი,
 ქვეით მიდის ქვიშეთისკენ, ჯარი მაჭუავს დაუცავი,
 ვა-თუ რამე მარცხი შაჰსვდეს, ვა-თუ დავრჩეთ ჩვენ შირ-
 შავი?...»

რა მოხსენდა ეს მეფესა, შემოიკრა თავში ხელი,
 რე მოაჯდა თეთრსა მერანს 2) მოკლე გზა აქვს დასაქელი,
 გადაიჭრა ბილიკებით დაქანცული, ოფლით სველი,
 შეუძახა: «ღენერალო! მომიცადე, თუ არ მეღი!...»

ჩაიჭრა ჭ შევედრა ტოტლებენსა მოწიწებით: 3)
 «ეს რა მიუავ, დალოცვილო, აღარ ვიყავ შენის ქებით,
 აგრემც ღმერთი გადღეგრძელებს, გამობრუნდი შენის
 ნებით,
 თორემ მტერი დაგამარცხებს, ჩვენც შავრცხვებით,
 თქვენც წასდებით!»

ტოტლებენი მოუბრუნდა, მოახსენა ირაკლისა:
 —«მე ჯარებით წამოკედი, ბრძანება მაქვს დედოფლისა,
 თურმე ოსმალს გაურიგდა, მტერი არ კართ ოსმალისა, —
 თქვენ ნუ სწუნართ ჩემთვის, მეფევე, იმედი მაქვს მე
 უფლისა...»

1) ცოტლებენი.

2) მერანი — იაბო, კარგი მატარებელი.

3) მოწიწება — დამკრთალათ.

დაბრუნება ჩემგნით არ ჰქნამს ¹⁾ ვერ გავსტყვავ ბრძანებასა,
 მომიტევეთ, დიდებულო, ვერ მივეყები თქვენს სებასა,
 ჩემს ხელმწიფას ეწეანება, მისას ვიჩხვე მუ სლებასა,
 თქვენც გაუძღვებით ოსმალთა, შეისხამთ დიღსა ქებასა...»

ამ სიტუვანზედ ირავლის თვალში ცრემლი მოეწია,
 გრავთს შესტყერის მრისხანეთა, ორგორც ორბი მშეიწია!..
 ჭ უთხრა მას: «რა მიყავი?.. რათ დამაღუპე ერია?...
 ოსმალთან ვიყავ განწეობით, ხსლავ კი ჩემი მტეწია...

შენ არ მიქაღდი ²⁾ სიკეთეს, — ორუსეთის მივარველო-
 ბასა?...

რა იქნა შენი თათბირი?.. შენ არ მიქაღდი მძობასა?...
 მეც თქვენი ვალთა ვიჩხივე, ურავულთ თათრის უძობასა..
 ხსლავ რად ვქნა, ბედ-კრულმა, ველარ მოვსულვარ ცნობასა!..»

«მე რას გავწეობ, მიბძანე, ამ რვა ზთასი ვაწითა?
 მეტი არ მახლავს, შენც იცო, ვთვიცავ მიწითა ჭ ცითა,
 მე ვაწო სადღა შემჩხება, საქართველოის დაცვითა?...
 მტრის დევნამ, მოყვრის დღაღტმა, გლას გული ჩემი
 ვაწვითა!..»

მეწმე გულ-მშეიღათ წარმოხთქვა საქართველოის მატ-
 რონმა:
 «იწამე ღმერთი, გარწმუნე, არ დავიწუნოს ბატონმა!..»

¹⁾ ჰქნამს — იქნება, შეიძლება, რიგია, წესია. არ ჰქნამს — ამეების წინააღმდეგია.

²⁾ ქაღილი — დაპირება.

აქ ცალი მუსლი მოდრიკა მტრისგანაც ეე მოსაწონმა,
 კედრებს ბეკრი ისმინა, ეოველი სიტყვის ამწონმა...

— «არ შემიძლიან, სელმწიფეკე,—სთქვა ტოტლებენ-
 მა, — არაო,

ეს არ იფიქრო ჩემსედა, მუსთლობს, ან დაიზარაო,
 თაგს ნუ იმციებო, აბძანდი, სეკწსა, კედრებს, კმაწაო,
 ჩემს მკივას უნდა ვიახლო, უნდა წავიდე ჩქარაო.»

ამის გამგონე ირავლი, ზე წამოვარდა მარდათა,
 თეთრსა მოასტა ტაიკსა ¹⁾ მისთავს არ იყო ბარგათა,
 მიაქროდებდა შთა-გორსედ, ეკალი უხნდა ვარდათა,
 რუსის ჯარისთვის დიდათ სწუსს, გულში ჩაეჭრა დარ-
 დათა!...

მობძანდა თავის ურდოში ²⁾ ჯარსა ამხეკებს გმირთა,
 თვითონ შირის-შირ იქ არის, სარა-ვი გასაჭირთა,
 იძხის: «გაი ძაგასა! ზედ დამტკარიეთ შირთა!..
 თავი მოსტყერით წუნკალებს ჳ რსმალებსა ცხვირთა!..»

შებინდდა. ომი შეხედა. დრო იყო დასკვნებისა,
 ირავლიმ ისმო სარდლება, ღირსნი თამამათ ქებისა,
 ბრძანა: «გაგზავნონ კაცები, ჳქმნან ბატონისა ნებისა,
 შეუტყონ რუსთა მშვიდობა, რომ შევეს იამებისა...

მერმე უბრძანა: «ასე სჯობს, თუ ვი არ ვარ ფელიდა,
 სულ აიყაროს ჯარები, ესლავ მცირე ჳ დიდა,

1) ტაიჭი—ცხენი.

2) ურდო—ბინა ლაშქართა.

წინა კაცებმა ასპინძას 1) მტკვარზე აჭყარონ სიღია,
 თორემ ოსმალნი, რომ ვხედავ, ჩვენგანით დღეს მოსარდიანა...

დაიძრა ჯარი ქართველთა, ასრულდა მეფის ბრძანება,
 ასრულდა მისი თათბირი, მისი სურველი ჭ ნება...
 გათენდა, ვიღაც გამოჩნდა, ქარავით მოექანება,¹
 იძახას: «რუსნი გავიდნენ, არ მისდგომიანთ რამ ვნება!..»

სამშვიდობოში რუსების გასვლა იამა ირაკლის,
 აწ სელ-გაშლითა ბრძანდება, აქ ბუერს აღარას ინაღვლის,
 თათო ჭყავს, ათას სჯობია, მათათ შუაკებს დანაკლისს,
 ოღონდ-ვი შაჭხვდეს მალე მტერს, ამას ნიადგ ინატრას!..

VI.

ათა-ათასი ოსმალო, ლეკებს რომ ქართლზედ ამტვრებს,
 დასდევნებისა მეფესა, მოჭსხმიან ასპინძის სერებს,
 ქართველთ თარეში 2) იმ დროსკე, თურმე მათს სოფ-
 ლებს ამტვრებს
 შაჭხვდნენ ოსმალნი ჭ ჭხოცვენ, ირაკლი ძლივსღა აჩე-
 რებს!..

ბატონს მოჭსხენდა, რომ მტერი კიდევ მოელას ჯარებსა,
 გაღს შამოერთემას, დაამწეკდეს, შეუერთავს ტაშის გა-
 რებსა, 3)

1) ასპინძა — ვატარა სოფელი და სიმაგრე მცირე კლდოვანს ადგილს. სერთვისისკენ, ახალციხის მაზრაში.

2) თარეში — მარბიელი.

3) ტაშის-კარი — ბორჯომის ხეობაში შესავალი.

ჯარს ამოუწვევტს, გაჭეუეუვს, მიწას ზრ მიზარებს...
 აგრ მოაწვა კიდეცა, ჯარს დავლით გასხარებს!...

მოაწვა ღეგი, ოსმალი, გაჭირდა, საქმე ძნელა,
 დასწიეს ქართულას ჯარებსა, ერთ-პირათ მიჭეუეს სელა,
 მეფე გიორგის იბარებს, შველა ჳსამს საქბელა,
 გაჭირდა საქმე, ქართველთა დმერთილა ზრის მსსნელა!..

მოიხმო მეფემ ივანე, რომ ასლდა ექამბაშია,
 უბძანა: «გასწი საჩქაროთ ბატონის-შვილის ჯარშია,
 სთხოვე გიორგის გვიშეულს, აქ ამომიდგეს მხარშია,
 აქ მიჭირს იმისი ჯარი, ქართველთა სასხლის ღვრშია!»

ივანემ ცხენსა გაქუსლა, მიიჭრა გიორგისთანა,
 გადასცა მეფის ბძანება, როგორც ჳსამს კარგი უბისჯანა,
 ეკედრა: «ბატონისშვილა, მობძანდი ირავლისთანა,
 უჭირს მამა თქვენს, ზრ ახლავს, მშველელი თქვენი
 ხმლისთანა!..»

გიორგიმ ბძანა: «ივანე, მოდი შესც ჩემთან დარჩილა,
 მერწმუნე, ჩემსა მოემეში, მე შენ ზრ გამოგარჩილა,
 სუ მეღრიჯები ამაღდ, როგორც ივართლისა¹⁾ ჩარჩილა²⁾
 თუ გაუჭირდა მამა ჩემს, მაშინ სსვა უნდა ვარჩილა!»

გიორგის მხლებმაც შესძასეს: «ივანე დარჩი ჩვენსაღ,
 დახე ჩვენს წუობილობასა, დახე ჩვენს სიმავრესაღ...»
 ივანე გიორგისა სთხოვს: «გაფიცებ მამა თქვენსაღ —
 წავიდეთ, თორემ ქართველნი, ღამის სულ ამოწუდესაღ!..»

1) ფართალი — ფარჩა, ანუ ჩითი და ხამხალათი.

2) ჩარჩი — ჩაცვიებით მოვაჭრე.

«არა, ივანე, აქ დარჩი, ჭკვიანნი ასე შვრებიან...»
 — «დარჩი აქ» — სსკეობაც მოხმანეს — «არა! რას მეუბნე-
 ბიან?...»

ირაკლის სასკელსა ვეფიცავ, ესენიც კარგს არ შვრებიან,
 წავალ ჭ მეც იქ მოვკვდები, სხვაც ქართველნი სწუდებან!...»

ივანემ ცხენსა გაჭქუსლა, მიეჩქარება ერთგული,
 ესმის ხმა წამბულაკისა ¹⁾ ჭ უწუნს ეჭიმს გლან-გული,
 აგერ ლაშქარიც გამოხნდა, მებრძოლი, მტერთან შეერთული,
 ნუგეში არა მიაჭკს რა, ამხელა სწუნს ბედ-გრული!..

ბატონი შემდგარს სერზედ, სარდლები უშვენიებს მხარსა,
 მტერი მძლავრობს ჭ მოიწევს, ღამის შემოერტვას გაწას;
 აქ ირაკლი მოტრიალდა გადაჭსკდა მთა ჭ ბარსა,
 მოუბრუნდა ქართველებსა, გადასძასა თავის ჯარსა:

«გამიგონეთ გულის ძმებო! ოსმალი შემოგვეკიან,
 მტერს ზურგი არ დანახოთ, ეს ხომ ჯაბანთა ²⁾ წესია,
 დღეს გვაჭკს სიკვდილის ღვინია, გვინახავს უარესია,
 ერთი გულ-და-გულ, მაგათოჯს ჩვენ კრძალი გაგვიღესია!..

რომ დავმარცხდეთ, რა იქნება? — ვერ მიუვალთ ჩვენსა
 ჭალებს,
 ზირშაკები, შერცხვენინი, სად გავახელთ მაშინ თვა-
 ლებს?...

1) წამბულაკი — მეტის-მეტო დიდი თოფი.

2) ჯაბანი — მხდალი, მოშიშარი.

ქართლის ქალი, მართლად მწეობი, ისეც ჩვენსკედ ივა-
ლალებს 1)

სჯობს ამოვწუდეთ, ვაწეწინოთ ჩვენსკედ თმანი, იმ მა-
ლალებს! 2)

გავსწუდეთ, ძმებო, სჯულისათვის, მამულისთვის სი-
სხლი კსთნიოთ 3)

შემწეთ ჩვენი სამართლისთვის, — მაღლით ღმერთი მო-
ვიწვიოთ,

ვერნეთ მტერსა, დავერივნეთ, დავიფრინოთ, კრძლითა
კსდიოთ,

მეტ თქვენში ვარ, თოფი მკარით, თუ სისუტე შექმამხნიოთ!.

გამიგონეთ, გულის ძმებო! მოისმინეთ ჩემი აჯა,
კვეთენით მაგ ბილწებსა, გაამხსნევეთ თქვენი მაჯა,
მამულისთვის დასოცლითა, ღმერთმა ნეტარება ჭსაჯა,
ახა, ძმებო, კაი მაგათ!... ღმერთმა თქვენს მკლავს გა-
უმარჯვა!...»

— «გავსწუდეთ! — შესძასეს ჯარშია — ვერნეთ ოსმაღს
დალაღუღსა,

დავერივნეთ — იძსიან — თუ გვხედავენ დალაღუღსა?..

«დედა შეერთოს ცოლათა», ვინც უღაღატოს მამუღსა!
ვინც არ იბრძოღს ვაჟ-გაგად, — ღაღარსა ჭკვანღეს მა-
ღუღსა!...»

1) ივალალებს — იგლოვს, იმწუხარებს.

2) მაღალი — სათუთი, დამწუარი.

3) დათხევა — დაღვრა.

«დაკვრივნეთ! გავწუდეთ, გავწუდეთ!...» ჭ შეიძრა ისევე
 ჯარი...

ვინ ლეკვს ეცა, ვინ ოსმალას, ვინ ვას დასცა თავში ზარი? 1)
 ვინ მტრის ბრძოლით მამლანია, ვინ არ არის სისხლით
 მტკბარი?..

მეფე-გი ერთს შესტკეობა, ამის ფიქრი იქით არი...

ის ყოფილა ლეკი ვინმე, ნაქები მთელს დაღისტანში,
 გოხტა ბელადს ეძსიანს, არ ინძრევა ცხენზედ ტანში,
 ქართვლის ჯარი შეაყენა, მრისხანეობს, ჭყავს ყოყმანში,
 ჭ იძხის: «ირაკლი-ხან! გამობძანდი!...» დაჭკრა ტანში...

აქ ივანე ეჭიმბაში მოიჭრა ჭ ძლივსა ქშენა,
 ვასუხს ამბობს გიორგისას, ღარ უჭრის საწყაღს ენა,
 მაგრამ მეფე ყურს არ უგდებს, დრო არ აჭკვს იმოდენა,
 თვალი დაწმა გოხტაზედა, იყურება იმისკენა.

მოაჯდა ცხენსა, გადიჭრა, ვით ეღვა მკვირცხლი 2) ჭ ძალი,
 შვიდი სეკსური თან ახლდა, ეს იყო ირაკლას ძალი,
 მიკარდა გოხტა ბელადსა, მესივით დასცა თავს ხმალი,
 შუა გააზო, მაგრამა, მკვდარი ცხენზედ ვდა საწყაღი!

დაჭკიკლა: «კაი ამათა! არ იქა წუხკალაებსა!
 ვინა სართ სემი მოყმენი, მოეფიანებით კლდეებსა,
 არ წაგივიდნენ ღახარნი 3) არ შეეფარენ ტყეებსა!...»
 ეპვეთნენ 4) გძინნი ქართველნი, მტერს უბნელბდნენ
 დღეებსა!

1) ზარი — შიში.

2) მკვირცხლი — სწრაფი, მარდი.

3) ღახარი — მხდალი.

4) ეპვეთნენ — დანასავით ეცნენ.

აგერ მოხბძინდა გიორგიც ზ მორულოცა მამასა,
გადაესვია ირაკლი ზ ასე უთხრა ამასა:
«მტერს იქ ელოდი, მაგრამა, იქით არ ჰქონდა გზა მასა,
აქვე დაუსვდი მურდალსა, აქვე გადაუსდი ჭამასა!...»

იმხიარულეს დიდებულთ, საქმე დააწყეს დილისა,
ირაკლი ახლა სსკვას თეძრობს: «მე დრო არა მაქვს ძილისა,
მტერი ბევრი მყავს, არ მინდა გაკნდე იმათი კბილისა,
ვს თურამ ჭორი მოჭთენონ», — წასულა დაესკვნა თბილისსა.

VII.

ცა მოწმენდილი, ლაჟვარდი, თბილისის დასტყერის მზიანი,
მთაწმინდა სოლოლაკის მთაც, განურებული კლდიანი,
მეციხეკანები ფრთხილობენ, რომ არ ვინ მოსტყეს ზიანი,
მტკვარი მელეგვარებს, ვერ მოწყეს ჭალაქი ბალებანი.

მეუდროებას ეოკვლვან, დარაჯნი მანც ფრთხილობენ
განჯის კარს ¹⁾ თვალი ადევნენ, დღე-და-ღამ ამას ცდი-
ლობენ;

დიღმის-კარს ²⁾ სთვრთხე არა სდევს, თუმცა არც აქ
გუგუზრილობენ;

მრავალნი მოჭალაქენი ბალებში ზურნით ღხინობენ!..

დედოფალი დარეჯანი შინ ბრძანდება სასახლეში,
სადღოთ-უგან, სამღერაღათ, ³⁾ მოწყულსა ⁴⁾ ითვლის ხელში,

¹⁾ განჯის-კარი — ერევნის მხრიდამ. თბილისის კარები.

²⁾ დიღმის-კარი — დასავლეთის მხრის-კარი თბილისისა.

³⁾ სამღერაღი — სათამაშო, შესაქცევი.

⁴⁾ მოწყული — მარჯნისა.

აქ უყურეთ ოსმალ-ლეკსა დაერიაჲ ქართლის ჯარნი,
წასწიკენ ჯ წამოსწიკენ, ჰანტასავით ცვივა მკვდარი,
კრძლები ელავს, კიუინაა, აგურ მოდის სისსლის ღვარი,
ზამბულავიც მკვასეთ მოქუნს, ხმას იძლევა მთა ჯ ბარი!..

დავით სარდალი მტერს ჭკავავს, დიდგვარი ორბელიანი,
ბართაშვილი სახლი ღომგულობს ეს ჰირ წელიანი,
სასკლოვანობს სოლომონ, ის თარსნიშვილი სვიანი 1)
დემურაშვილი დავითა ტრიალესს ხმალ-სისსლიანი!...

«გოსიო ბობლიაშვილი, აქებენ: «რებს შერებაო?
— გაბელებულა ეს თუში 2) წინ ვერ ვინ დაუდგებაო;
ნაკულა ქუდიქსვილი, რა კანჯარავით ხტებაო, —
შვიდი დაკავა ხმალ-და-ხმალ, რიგი ხანჯალსკედ დგუ-
ბაო!...» 3)

იფრინეს მტერი, მისდევენ, ჭხორცვენ, იჭერენ ოსმალსა,
თაფის დუგლუგსა წაჭკრამენ, არც აკადრებენ მათ ხმალსა,
მტერი უხიღოთ დამხსვალდი, მიაქეს ჯ მიაქეს მტერის
წყელსა,

სათლავსაც ნულარ მოელის, ან ვინ აღიწიებს საწყელსა!..

გათავდა ომი ფიცხელი, კარგი ჯ სასკლოვანი,
სასკელი ყველამ იშოვა, ვინც იყო აქ გულოვანი,
დაკლა იშოგეს, ტუვეტ ბევრი. არც ერთი მცირე წლოვანი,
ქართველნი მხიარულობენ, ოსმალთა იწყეს გლოვანი!..

1) სვიანი — მოწყალე.

2) წოვის თემისა.

3) შესტვირულ ლექსში არიან მოხსენებულნი ეს თუშები:
კახიო და და ნაკულა. „ბრებული“ 1878 წ. წიგმი VII გვ. 27.

მტკვარსა რასმე გარდასცქერის, ფიქრით ჭფრინავს საშო-
თსეში, *

ჭფიქრობს კიდე ირაკლიზე: «სად რას არი, მთა ჭკლდეში?..»

ამ დროს ქვრივი ბეგთა-ბეგის შემოვიდა, უცებ, სტირისა
შეიძახა: «დედოფალა!» ჭ ისოკაძის ¹⁾ ფრჩხილით ზიროსა..
«თუ გაიგე—სმა გაისმა—ბატონია გასაჭირისა,
რას უზინარ, აკიუარნეთ, დაკინიზნოთ ტყისა ზიროსა!..»

რას ისმინა დედოფალმა, უცებ ზეზე წამოვარდა,
შეჭკვილა ჭ შეიკვილა, იცრემლა ჭ გულის იდარდა,
გაჭკრა სული, წამს წულები გაიძრო, კარს გამოვარდა,
სიარისიკენ ²⁾ მიაშურა, ხალხს მოჭფინა გლოვის ივარდა!..

გაუკაცნი ქუდებ მოხდილნი, დედები იყეს შიშველები,
მიდიან ღმრთის-მშობლის წინა, მალა უზურიათ ხელები,
ეკედრებიან ღმრთის-დედას, ჭირნი აცილეს ძნელები,
მღვდელნი ზარაკლისს ისდიან, ცრემლნი ჩამოხდით მწვე-
ლები!..

უკვლამ დაკეტა დუქნები, გაიმსო მთლათ ეკვლესია,
გამოასკენეს ქუჩაში სატები, როგორც წესია,
ხალხი ქვითინებს გულითა, დაღადებს მათი მწვემისა!..
ამ დროს იკვილა ვიღაცამ: «რისმალა შემოგვესია!...»

ერთი იძახის: «კინ სცრფობს?— ეგ ქართველები არიან,
რისმალეს ტანისამოსით მოროუფან, მოუხარინათ,

1) ხოკა—ფნაჩნა.

2) სიონი—ეკვლესია, ასე სახელდებულა.

ოსმალოს ძეგდრებიც წყაღს მოაქვს, მათა მზიდავი
 მტკვარია, —

ხალსს ვინ აშინებს? ვინ ბრეუობს? — აბა რა სასუქმარია?..»

ამ დროს, მართლა, იქ მოხრძანდა თვით ირაკლი გმირ-
 თა-გმირი,

თან ახლავან თავადები, მოუძვიათ დიდი ჭირი,
 ხატს ემთხვივნენ სულ ყველანი, ხალსი იქ სდგა ანტირი,
 მერე მეფემ დედოფალსა გადუქარსა გული, პირი!..

შეიქმნა ხალსში სიამე, ხალსი არის მხიარული!..
 გამარჯვების სმა გაისმა, გაუმართელდა ყველას წყლული,
 ყველას ტუზსკედ ღიმი უქრის, არვის მოხსნს დახატრული,
 მადლობა — ღვთის წინაშე, სიხარული — ყველგან სრული!.

მეფე მოხრძანდა სასახლეს, ჯერ არ ეკრა, ვგონებ,
 ბინდსა,

პატრუცაგი ¹⁾ დაამზადა, ელჩებს ჭეზავნის ექვს, თუ
 შვიდსა,

ასპინძაზედ გამარჯვებას რუსეთში სწერს, აღარ რიდსა,
 იქ საშოვარს ტუქებს ჭბედავს, რომ მართლს მეფას დიდსა.

მეორეს დღეს სასახლეში გამარჯვების სადილია,
 დიდებულნი, სოვდაგარნი, იქ არიან, სადილია, ²⁾
 ბეკრი წყაღობა გაიცა — ქართველთ მეფის წადილია,
 კიდენ ბეკრს ჭ ბეკრს ჭვირდება — ბატონისგან ქადილია. —

1) პატრუცაგი — მეფისაგან მეფესთან მინაწერი.
 2) ხად ილი — მხიარულება.

შეიქნა ღვინი, მუკლიში, ყანწის ჭ ჯამის ტრიალი,
 ჭიქებას ტუორცნა, ღიღინი, გალობა თასთა წკრიალი,
 შენარხაშებულთ ვაჟ-კაცთა—სამღერა, კულის კრიალი!
 გარეთ ზურნა, ბუკ-ნაღარა, დაი-დათვი, ხალხის გრიალი!..

მუიუ ადგა, დაიღოცა, სიტუვა ან ჭსურს გააგრძელოს,
 გამარჯვება ყველას უძღვნა, ყველასთვის ჭსურს: ისახელოს..
 აჰ სარდალმა სავსე სტაქნით დაიძახა: «ადღეგრძელოს!..
 გაუმარჯოს ირაკლის!.. გაუმარჯოს საქართველოს!..»

ხალხმა ერთობაშემოსძახა: «ადღეგრძელოს! ადღე-
 გრძელოს!»

გაუმარჯოს! გაუმარჯოს!
 ღმერთმა ხელი მოუძარტოს!...»

5 მაისს 1880 წ.

თ ა გ ვ ე ბ ი ს ა ჭ კ ა ტ ე ბ ი ს ო მ ი .

(მიბაძვა ძველთა მწერლებთა).

თაგვთა მეფა ავით იყო, სიღამწვრით, თუ ჭეცითაჲ,
ბუმბულები ჭკეშ დაეგო, მოევიან ბეწვითაჲ;
წამალს მეფას არ ნებულაბს, არცა დიდის სვეწვითაჲ;
ღ მას ვირთხა ეჭიმბაშობს, სწამლობს მსოფლად წეწ-
ვითაჲ!...

კატას ცნობა მოუვიდა, თაგვთა მეფა შემძიმდაჲ,
სთქვა: «მარჯვე დრო მე ახლა მაქვს, შევასრულო რაც
მინდაჲ,»

ულვასებს ტოტი გადისო, ტუხები გადიწმინდაო
ღ ჩინებით წარმოხსთქვა: «თაგვებს დღე დაუბინდ-
დაჲ!...»

ვეზირები შემოინძო, შეეჭმნათ დიდი თათბირი:
ერთმა სთქვა: «წიგნით ვიკითხეთ თაგვთა მეფას განს-
ჯირი,»

მეორემ სთქვა: «გაუგზავნეთ მოსაკითხათ ლეღვის ჩირი»,

მესამემ სთქვა: «რას ვეფერეთ, დავამტვრიეთ: ცხვი-
რი პირი!»

ციცამ ყველას თათბირებში პირველის თქმა დაიკურა,
სთქვა: «დავეშურნეთ, მივეწერეთ, აღარ უნდა ამას ცტკურა,

თორემ შეგვიტუდოს თათბირსა, აცნობებს, ვინც დაგ-
 ვამტყნა,

საწერ-გალაში მოაწთვეს ჭ დაიწყო წიგნის წერა.

— ბატონო, თვალის სინათლეკი, დიდებაკი, თავკითა
 მეფეა,

სამი ამბრისა ძეგლობელაკი, ნიკვზით ხარკისა მკრეფეა,

თქვენი უძლება ვისმინე, ამტკივდა თავის კეფეა,

სიკვდილსაც მოსძულეობისა, ვით მე მძულს ძაღლის
 ყეფეა!...

ნეტა ვინოდე რა გარკებსთ, მოგართო რამე ძალამო,
 ნება მიბოძეთ მოვიდე, მსურს გნახო, მოგესალამო,

გულს მოგესვიო, თქვენს დაბაზს მტირალნი თვალნი
 დავლამო,

ჩემს მწუხარებას ვერ მოვთვლი, — დასწერე ჩემო კა-
 ლამო!...

რა მისწერა, თავკითა მეფას, გაუგზავნა კატა ჭრელი,
 წიგნი მისცა ჭ უბრძანა: «თავკითა მეფის ნახე ხვრელი,
 ეს ბაწათი მას მიაწთვი, მოსაკითხათ ერთი ყველი
 ჭ ჰასუნიც მოძიტანე, — სწორეთ მოუთმენლათ გელი.»

მსწრაფლათ გასწია ჭრელამა, წიგნი პირში დაიჭირა,
 ყველსაც მიათრევს ბაწრითა, საქმე აღარ გაიჭირა,
 რა შეემძობა, გამოხარა, ამით ხარგი შეიმცირა,
 თავკითა მეფის სასახლეში ჩუმათ მისვლა დააპირა...

რომ მივიდა სასახლესა, მოთენილსა ძველი ქებით,
 ხვრელში ველარ შეეტია, თუმც ენადა დიდის ჩებით,

შეიძსს: «გამომსკდეთ! — კატათ ძევის მოველ ელხი,
სამოუგროთ ვარ, მოსაკითხით, დამერწმუნეთ ანას გერ-
ხით...»

თავითა ძევის მოასსენეს, კატათ ძევის წიგნის სლესა,
ეს ამბავი, დედოფალსა, არ იამა, იმკვალეს,
ათონთელა სანოდავსა, მტერსაც კი შეეწელეს...

ბრძანა: «კატებს უფიქრით, სწორეთ თავგების აკლეს...»

თავითა ძევიმ ვერ გაბედა, ინახინოს კატა ჭრელი,
ვერ გაბედა ელხის ნახვა, თვალად იყო საზარელი...
მოითხოვა და მოართვეს: «კალამი და სწორელი. —
კატას სწერს ტკბილსა მასუსსა, ვით მოძმის საყვარელი...»

«ძლიერო, დიდო კელწიფეკე, ტომო, ვეფსვის ბუ-
დიდამო,

მამა რომ წაკვირთსე თქვენი წიგნი, უურდიდაო,
უძღურისა ვითხვისათვის, ძლიერ გმადლობ, ხემა დაო,
ნუ მიწეენ ვერ გინახინებ, აღარ ვარ აკდაო...»

ციცამ მასუნს მიიღო თავითა ძევის მონაწერი,
როცა იგი გადიკითხა, მას გადაჭერს ცუდი იფერი
თავში იცა, გადიგლიჯა უღვამი ჭ მერმე წვერა,
კამასობით გააქნავა, ეშმაკურათ კუდის წვერა...

კატა ჯავრობს, მრისხანეობს ხსავის, როგორც მარ-
ტის თვეში,

«უარი ვით გამბედა? — გაუგზავნე მას იფეშქეში,
მოუკრობა არ გამოვიდა, თუ მტრობა ქსურს — გამკრენ
ხვეულში...»

ღე მე ციცა არ ვეოფილვარ, თუ არ კტამო მათი ლეში...»

ციცათა მეფემ მოინძო სარდლები ჭ ვეზირები,
 უბრძანა: «მოემზადენით, ჯარათ წასვლას ვეზირები,
 სალაშქრო ბუკი დაუქართ, ბარგით დატვირთეთ ვირები,
 გახვენოთ ომი ფიცსელი, თავგები ანატირები!»

სარდლები კარს გამოვიდნენ, დაიძახეს: «შეკრბეს ჯარი! —
 ას-ასი ერთათ დაეწევენ, ერთმანერთს მოაბით მხარი,
 ხატაურები თავს დადგენ, —სანაქებო მეომარნი,
 კნუტებს ბარგი ჩაბარეთ, სალაშქრო ნალაჩას ჰქვარით!...»

კატის ლაშქარი დაიძრა, მებუგეთ ახლავსთ მამალი,
 წყნარათ მიდიან, წყობითა, გზა აქვთ მათ დიდი სავალი,
 თან მიაქვთ ტყვიან, წამალი, დაჭრილებისთვის წამალი,
 სხსრდოთ: თეწი ჭ მესვები, სხვა სუხლი დიან მანავლი.

იარეს დღე ჭ ღამესა, მივიდნენ თავგათა მხარესა,
 მინდორზედ ჯარი დაბარგდა, თავგთ ემუქრან მწარესა,
 ამბობენ: «დავხოცთ, გავუღუტავთ, ერთიან, დიდს ჭ მდარესა,
 თუ გი ხვრელიდგან გამოსვლა, იმათ არ დაიხარეს?!...»

თავგათა მეფემ რომ გაიგო, ლაშქრის მოსვლას, დაბარგება,
 თხუნელების ჯარი ისმო, ბრძანა ვიროსის დაბარგება;
 დედოფალაც თუ არ ვინმე, —ამბობს, —ხომ არ ევარგება?
 მოემე, მომმეც მოვიძირჯოთ, არ ვარგა დაგვიანება...»

ეს რომ თქვა ჭ დაიბარა: ვიროსები, ბლამათ თხუნელა,
 უბრძანა: «როცა დალაშქრეს, წარუწუნა დამალეთ ვეკლას,
 მას უკან კატის ურდოში, შეიპარეთ სელა, სელა,
 რადგან ჯარი, ჯერ ცოტა გვეჯეს, ვერ შევებძით ხელ-ღ-
 სელა».

იმ ღამეს ლურჯა თაგვები შეეპატეს კატის ურდოს,
ტომრები სულ დაუსვრიტეს, ლაშქრობაში, დიან ცუდ
დროს,

ნუსლი ბევრი შეუჭამეს, თითქო ვისმეს გაეჭურდოს,
რას ინათა, მიაშურეს, სოროებში ფეტვის ბურღოს...

გათენდა, მამლის ყვილმა, სულ შესძრა კატის ჯარი,
რას ნახეს ნუსლი შეჭმული, სთქვეს, თუ ვის გაუზარია?
ტომრის ნახვრეტთა ამცნივეს, რომ თაგვთა ნახაქმარია,
თქვეს: «თუ ასეა, თაგვებსა, დღე დაუღამოთ მწარეა!..»

შეგროვდა კატისა ჯარი, შემოკრბა ყველა ერთ წამსა,
უცვიდნენ თაგვთა სოროებს, დაუწყეს ფსოქნა მიწასა,
მოგესსენებთ ვლანტები, როგორ მჭრელი აქვს ციცასა?
ვსავიან, მრისსახეობენ, ზოგი თავის კუდს ჭიფიცავს!..

თაგვთ რა შეიტყვეს კატების მოხდომა მათსა კარებსა,
შექნეს წრეწუნა, გასწიეს ერთიან აიუარესა,
სვრელ-სვრელ იარეს დიდ-ძალზედ, სულ ისე გაიპატესა,
სსვა სოროებით ამომვინენ, წყლის-პირზედ დაეშვეარესა.

კატებმა ნახეს მოტეუვდნენ, მაშინ მოსწყდათ იმათ წელი
დაიძახეს: «გაი მაგათ! მაგ ბილწებსა მაკეოთ ხელი!»
ისკუბეს ჭ გადაცვიდნენ, დეკრანენ, ვით თხებს მკელი,
თაგვებმაც შემოშრტეს — ჭ გაჩნდა რძი ფაცხელი!...

შეიქნა ჩხავილ-გნავილი, წრეწუნი, ლაწი-ლუწია,
სიასხლის ღვრა, ტყავების ფსრეწა, თაგვებსა ცოდვამ უწია,
მრავალნი ყრბან უთავოთ, ზოგნი სულ აუკუწინათ,
ღ ბგერ დაჭრალი ციცისაც, ტყავი სისხლს გაუწუწია!..

ღამაწცხდა თაგეთა მეთეაი, ვერ უოფილას მქომარო,
 გაჭირვების ტალ-გვეკისავით მოეშველას თარის ვარი,
 ხალმის ხამდგმელა დასჭირდათ, თხუნელას მოსახმარი,
 დედოფანლებიც გამოხსნდნენ, ამათვე მოახეს მხარი!

კატებმა ტოტსა გაიკრეს, კლანჭი გაშალეს მრუდები,
 მარჯვნივ, მათ მოსდგნენ ვირთხები, ციცებს უჩვედრეს
 გუდები,

თაგები ურდოს დაეცნენ, სელთ იგდეს ნუჩლის გუდები...
 ბაყაყნი სეირს უტყევენ, ომში არიან ცუდები!...

ამ დროს გამოხსნდა სერხედა მეთე ქორ მქებებითა,
 თურმე ხადირობს იმ დღეს მწვეკებით, დიდის გრებითა,
 იამა თაგეთა მეთესას, ეშველას ღმერთისა ნებითა,
 გაბრუნდა ციცისა ვარი, გაიქცა დიდის ვებითა!...

ასე გათავდა ეს ომი, ასე მიამბო გადაიმ,
 თაკს არ შეგაწვენთ მეტათა, კალმის დადებაც მწადიან,
 მე ისტორიას არ ვსწერ, ზღაპრის თქმად მოვემხადეს,
 —ხემისთანა მელექსებთ, ხომ მესტვირებიც დადიან!..

4 მარტი 1877 წ.

მ უ ნ წ ი გ მ ი რ ი .

(პუშკინი დგან)

წარმოდგენა პირელი.

(ბურჯუი)

ალბერ და ივანე.

ალბერ.

რაც მოხდეს-მოხდეს, უნდა გავიღო
მე ჯირითშია... ახა ივანე,
მაჩვენე აქა, ეს მუზარადი.

ივანე (შიაროშევს მუზარადს)

გახკრეტილია, სულ წამსდარია,
არ შეიძლება ამის დანურვა...
ახალი უნდა ვიშოვნო სადმე.
რას რიგათა მკრას იმ დაწვევლილმა!...
ახ, დელორე, დელორე! მოგტყდეს კისკი, ^{რე}
შენ შეგახვენს ხეშა გამხენმა!

ივანე.

თქვენც გვარინათ გადაუნადეთ:
უზანგოები დანცლეკინეთ,
ცსენიღვამ მარჯვეთ გადმოუძახეთ,

ასე რომ მიტელს დღეს უსულოთ ეგდო...
მისი მოწიქნა დმერთზე ჰქვიდა...

აღბერ.

ის ხომ წარალში მანინც არ არის;
მას ზოლოტივი ვენეციისა
მიტლად გადაურჩა; მკერდი კი თვითონ
გრამათ არ უღიწს, არც სსკას იყიდის.
რათ არ მოკსადე იმას თავიდგან
იქ მუწარადი! მოკსადიდი მე რამ
არ შემწიქნენოდა იქ ქალებისა
ღ ჩვენის მთავრის... წუგულო დელორჟი!..
ნატავი ჩემთვის შუბლი გაეზო!
ტანისამოსოც რომ მეჭირვება...
ამ ბოლოს დროსა, ყველა გმირება
ღ რანდები ივენენ მართულნი
ატლას-ბამბითა ღ საკერდითა;
მე კი მარტოკა ვიყავ ჩატმული
ახვარ-ჯავშნითა მთავრის მეკლიშში.
მოკიბოდიშე მსოლოდ იმითი,
რომ ჯიწითშია მიველ შემთხვევით...
მაგრამ მითხარი: დღეს რალა უთხრა?
ახ, სიღარბეკ! ახ, სიღარბეკ!
როგორ გვიჭმუნავ, გვიმცირებ გულისა!
როცა დელორჟმა მძიმე შუბითა,
მე გამინკრიტა ზუნი, ღ ცხენი
მკვირცხლათ გაიგდო, მაშინ მეც ვქუსლე

ჩემსა ემიწსა-ცხენების თვალსა
 და თავშიშველი გამოუდექი
 გრანოესა დელორესა... წამოკეწიე....
 რომ შემოკტეოცრე, გადავისროდე
 ოცს ნაბიჯზედა, როგორც რომ ბუროთი...
 მამინ ქალები, ერთობ წამოდგენენ;
 თვით კლოტილდამა, უნებურათა
 შეჭევიანა, უნებ ორივე ხელები,
 მას მიიფარა ღამაზე თვალებზედ....
 ჯ კარის კანნი, მიქებდენ ძალას,
 სიმამაცესა ჯ სიმარჯვესა!

მე კი, გარწმუნებ, სულ გადავირიე
 მუწარადისა გახვერტისათვის...
 აბა, მითხარა მიზეზი ჩემის,
 უნაურისა მამაცობისა:
 მითხარ, რა იყო?—ძუნწობა, სწორეთ...
 დიან, ძუნწობა!.. განა არ იცი,
 შეძეურებოდა სიმუნწე, რადგან,
 ერთს ჭერს ქვეშ ვნსოვრებ მამა ჩემთანა...
 ნეტა რას შვრება, ჩემი ემირო?

ივანე.

ძალიან კოჭლობს; იმაზედ ჯდომა
 ჯერ, სწორეთ გითხარათ, არ შეიძლება,

ალბერ.

რა გაეწეობა... შავს ცხენს ვიყიდი:
 არც ბევრს ითხოვენ, ვგონებ, იმაში?

ივანე.

ბევრს არ ითხოვენ, მაგრამ ფულები
შემოგვლევია.

ალბერ.

ნეტა, რა გითხრა
იუდის კერძმა, ცრუ სოლომონმა?

ივანე.

მოგასსენებდათ, რომ უგინათ,
ფულს აღარავის აღარ ვაძლევო.

ალბერ.

ქრისტემ დასწუკლეს! მე სად ვიშოვნო
გინათები?

ივანე.

მეც ასე უთხარ.

ალბერ.

მერე?

ივანე.

— ქოშინობს ჭ იბუსება

ალბერ.

ასე ერთადი, მამის ჩემისას:
მდიდარია თქო, როგორც უნია...
ჩაკვდება, დღეს-სკულ ჭ მე, მარტოკა,
ვჩხები შემკვიდრეთ.

ივანე.

ქპენ უთხარი.

ალებერ.

ქერე?

ივანე.

ქაშინობს ჭ იბუხება.

ალებერ.

შენ, ჩემო თავო!

ივანე.

თვითონ უნდოდა

მას თქვენთან ხლება.

ალებერ.

მადლობა დიქონის!

თუ ვატი ვი ვარ, იმას აქედან
მე არ გაუშვებ: თავი დაიხსნას...

(კარებს აბრახუნებენ).

ვინ არის მანდა?

(შემოდის ურია).

ურია.

უუძღაბლესი

თქვენი მსახური...

აღბურ.

ოჲ, მეგობარო!

შეჩვენებულა, ჩემო, ურიაჲ,
 ჰატეცემულა, ჩემო სოლომონ,
 მობრძნდი აჲ: მამ, რაგორც მესმის,
 ვალს აღარ მანდობ?

ურია.

ეჲ, მოწუაღვი,

ბატონო, გძირო, თქვენს თავსა ვაგონაკ;
 მხა ვიქნებოდი, სინარულითა,
 თქვენს სამსახურსა, სიანოგნებს...
 მატრამ რა უყო, არ შემიძლიან...
 ფული სად არის, ვინ მომაქვავ?
 სულ დავიღუბე, თქვენებრ გძირებს რომ
 მწეთ შეგექმნი... აღარ მძღვევენ...
 თქვენდა მინდოდა თხოვნა, ვედრება,
 ეგებ ცოტა რამ გებოძებინათ,
 ძველი ვალიდან...

აღბურ.

შე ავაჩაკო!

ფული რომ მქონდეს, ხმას კი ვაგონებდი!..;
 კარგია, კმარა, ჩემო სოლომონ,
 სულ ამოყატე ყვითელ-ყვითელი,
 ასოდ რქარ... ჯიბეებს ნულარ
 დამახსრეკინებ...

ურია.

ასიოდეო?!...

შე დაღოცვილე!... ასი რომ მქონდეს!...

აღბერ.

ვერ გავიგონე... არა გრცხვენიან?
 შენს კარგს მეგობარს, არ გამოიხსნი?

ურია.

თქვენს თავს ვუფიცავ...

აღბერ.

კარგია, კმარა!

შენ გითხოვია, გინაო, მკრამი...
 მე, შენ, რა მოგცე საწინდართ, მითხარ? —
 ღორის ტყავი, თუ?... მე რომ გინაო
 მქონოდა რამე, ხომ გავეუდიდი.
 შე ღორო, შენა! ჩემებრ გმირისა,
 სიტყვა უბიწო, არ კმარა შენთვის?

ურია.

თქვენი სიტყვები, თქვენი ბრძანება,
 მინამ ცოცხალხართ, დიას ბეგრს ვნიშნავს:
 იგინი უცებ, სულ ადვილათა,
 თქვენ გაგიღებენ, გაჩმის უუთებსა,
 ძლამანდიისა ვაჭრებისასა,
 მკრამი, ეგ სიტყვა, მე რომ გადმომცეთ,
 საწყაღს ურიას, ჯ—ღმერთმა სუ ქნას—

რამ მიიწვალათ... მამინ ის სიტყვა,
 ჩემს სულში, სწორეთ, მსგავსი იქნება
 განსაღებისა, მღელვარე ზღვაში
 გადაგდებულის, კლექტილის უუთის.

აღბერ.

ნუ თუ მამაზედ უწინ მოკვდები?

ურია.

ვინ უწეის ება? ჩვენი დღეები,
 ჩვენგნით არ არის, ვინცა, დათვლილი...
 წარვიდა ღამე, წარვიდა დღეი,
 ერთი უმარვილი წუხელ ვკარდა,—
 დღეს გადაიწვალა... ოთხმა მოხუცმა
 ოთხათ წასწილთა, გაიდგეს მსრუბზედ
 ღ ხუნეშა, კენესით, მათ წასკენეს
 სამარემდინა... დიას, ბატონო!..
 მამა თქვენი, ჯერ, მხნეთა ბრძანდება,
 ღმერთით კიდევ გაძლებს, ათს, ოცს, ოც-ღ-ს-უთს,
 ოც-ღ-თს-უთმეტს წელს, ორმოცამდინაც,
 ვკონებე შეაწევს....

აღბერ.

მიჰქარავ, შენა!

ოც-ღ-ათს უკან, მე შევიქნები ორმოც-ღ-ათის
 ღ მამინ ფული რილასთვის მინდა?

ურია.

ფული, ბატონო? — ფული უოკელთვის,
 უოკელს დროშია — საჭირო არის...
 უძაწვილი კაცი ფულში დაეძებს
 მარჯვე მსახურებს, ჭკნანის იჭა-აჭ;
 მონური ეძებს მათში მეგობრებს,
 იმედასებს ჯ უფროსილდება,
 როგორც რომ თავისს თვალის სინათლეს!..

აღბურ.

არა, მეწმუნე, რომ მამა ჩემი,
 მათში მსახურებს კი არ დაეძებს
 ჯ არც მეგობრებს! ის ჭხედავს მათში,
 მებატონეებს ჯ მათ მსახურებს
 თვითონ ერთგულათ, როგორც რომ მონა
 ალყირიისა, როგორც რომ ძაღლი,
 ჯატკით დაბმული, სცხოვრებს ქონშია,
 უტყუნლოშია, მარტო წყალსა ჭსომს,
 ხმელს ჰურსა სტამს, ღამე არ სძინავს,
 დარბის ჯ გმინავს, ჯ იუეუება! —
 რქრები კი, ზანდუკებშია,
 მუედროთ აწუკია, მშვიდობიანათ...
 მამ მომითმინე, განუძდი ესლს,
 როცა იქნება, მე მოვიხმარებ
 იმ რქრებსა, მოვიძისხურებ;
 დაუფრთხობ მე მათ მუედროებასა!

ურია.

დიას ,მკერა მე, რომ ძამის თქვენის
 დამარს ვასკდა, ცრემლებზედ მეტი,
 აქრო ითსევის!.. ინებოს ღმერთმა,
 ძალე გაღიწსოთ მეძვეიდრეობა.

აღბურ.

ამინ!

ურია.

კვონებ, რომ შეიძლებოდეს...

აღბურ.

რას?

ურია.

ვითომ ვფიქრობ საშუალებას... .

აღბურ.

რას ნაიზია?

ურია.

ერთი მცნობი მყავს,
 მოხუცებული, საწყაღი ვანიმე,
 სსკა ჭ სსკა წამლის შემზაკებული...

აღბურ.

ხომ არ ზარაფობს, ჭ შესსაკითა,
 არა ჭეკლეუს ხაღსსა?.. ან თუა შენზედ
 ჰატეოსანი ჭ ათზედ ასს წიღს,
 ხომ არ თხრულობს, იგი, საზგებელს?..

ურია.

არა, ბატონო, მისი ვაჭრობა
 სხვა ნაირია: იგი ამხადებს
 უცხო წამლებსა... გასაკვირვალსა...
 მათ სარგისი მოქმედებს აქვთ...

ალბერ.

მათ მეჭირვებს?

ურია.

ერთს ჭიჭა წყალში,
 სამიოდ წვეთი სკამო არის...
 კერც გემოვნებით ჯ კერც ფერითა,
 კერას შეატეობთ... მაგრამ ვინც დაჭლევს,
 კერც ტევილს იგონებს, კერც გულის რევს,
 ისე მოკვდება უტანჯველათა.

ალბერ.

შენი მოსუცი სწამლავს ჭეიდის?

ურია.

დას, ბატონო... იმითიც ვაჭრობს.

ალბერ.

მეც? რას მიჩეკ?.. ვისესხო მისგან,
 რასიოდუ შუშა წამალი
 ჯ თვითო რქოთ გამივს თვითო...
 ხომ ასე ჭეიქრობ?..

ურია.

აწა, ბატონო!

მე წას დამცინით... ასე მეგონა,
 რომ ძამის თქვენის სიტყვებზე კმაწა,
 აწი დრო აწის, რომ განისვენოს...
 ვფიქრობ: იქნება თქვენ იხებებდით...

აღბერ.

ძამის მოკვლისა?!.. როგორ მიბუღავ,
 შე, ავანაკო?!.. დასტურ იუდავ?...
 ივანე თოკი!... სტაცე ურიას!..
 როგორ გაბედე, შენ, მაგისი თქმა?...
 შე ძაღლა, შენა!.. გველის წიწილა!..
 აწ იწი, რომ მე, ემაგ თქმისთვინა,
 აქ ჩამოგანახობ, დობის შექანსუდე?..

ურია.

გენუმებოდით, თქვენს მსესა ვფიცავ!

აღბერ.

ივანე თოკი!

ურია.

გენუმებოდით...
 ვინ გაჭბედავდა?!... ფული მოგართვით...
 (ურია გადის).

აი, სვამდის მიმასწვიინა
 ძამის სიმუნწემ!... აწ გამიბუდა!!...

ვინ გამიბედა?!—იუდას კერძის!..
 სულ მთლათ ვკანკალებ... ივანე მასვი
 პატარა ღვინო!.. ივანე, გასწი,
 გამოუდექი იმ უჩიასს
 ღ გამოაწივი ის ოქროები,
 რომ იძლეოდა... ან არა, მოძე,
 ჯერ საწერელი... იმ ვაზისას
 ბარათს დაუწერ.—მაგრამ, გიბრძანებ
 აქ არ მომგვარო, არ დამანახო
 მე ის იუდა... მოიცა, მანა—
 მისს ოქროებსა, სუნი ექნება
 საწამლავისა, როგორც რომ კერძისს
 მისის წინაშის... მე ღვინო გთხოვე.

ივანე.

ღვინო არა გვაქვს, არც ერთი წვეთი.

აღბურ.

რომ მოგვივიდა, ესნანიიდან,
 ჩვენ... ჩვენ... სახუჭრათ, რემონისგან?

ივანე.

წუხელ წაუღე ვადადმოთეს მჭედელს,
 უკანასკნელი ერთი ბოთლიკა,

აღბურ.

კი მასსომს, ვიცი... მაშ წყალი მასვი.
 ამ გამაღლებულს, წუეულს სიტონსელს,

სიკვდილი მივობს... კმარა მოთმენა!
 გადავიწვიტე; წავალ მთავართან,
 ეველას შეესხივლებ, რომ მამახემსა
 მოავლევინოს ხემთვის რიგზედა,
 როგორც შეიღისთვის... თორემ, მე, ასე,
 ძალღის ღვეკვიით, სიცოცხლე, სწორეთ,
 არ შემიძლიან... თავის წრეწუნა
 ხომ არა ვარ, რომ ვაკძლავ სვრულშია!..

წარმოდგენა მეორე.

(სარდაფი.)

ბარონა *)

როგორც ყმაწვილი, თავქარიანი,
 გიჟაჟი, ცელქი, დაუდგომელი,
 ისწავის ხილვას როსკივის ქალის,
 ანუ დიაცის უგუნურისას,
 მისგანვე უღმრთოთ მოტყუებულის,
 ეგრეთვე მეცა, მრთელს დღეს კვლადი,
 იმ წუთს, რომ, აჰ, მე ჩამოვსულაჟივცა,
 ჩემს საიდუმლო, ბნელს სარდაფშია,
 ერთგულს ყუთებთან... ვიშ, რა დღე არი!—

*) ბარონი—ესპანიურია და ჰნიშნავს ხარისხოვანს აზნაურს, ანუ შთამოვადლობითს კეთილშობილს მემამულეს; ასე უწოდებენ როგორც ესპანიაში, აგრეთვე გერმანიაში, რუსეთში და სხვა სამეფოებშიაც. ამ გვარადვე გ რ ა ფ ი ნემენცური წოდებაა ხარისხისა და იგივე მნიშვნელობა აქვს დღეს, ხსენებულს სამეფოებში.—ეს წოდება განასხვავებს დაფილდოებულს ამ ხარისხით პირს, სხვა უბრალო აზნაურის შვილზედ, როგორც ჩვენში, (საქართველოში) იყო განსხვავება პ ი რ გ ე ლ ს—აზნაური-შვილს შორის და შ უ ა აზნაური-შვილისა და ცალმოგვ აზნაურის შ ვ ი ლ ი ს შ ო რ ი ს.

შენიშვნა მთარგმნელისა.

დღე ბედნიერი!.. დღეს შემიძლიან—
 შექვიყნე უთში, აუვსებელში,
 ჩაკვარო ოქრო, კვლავ ერთი მუჭი.
 რომ ცოტა არის, ასე გვგონია,
 მაგრამ საუნჯე ცოტ-ცოტაობით
 იზრდება. სადღაც, მე, წამივითსავს,
 რომ ერთმა მეფემ, თვისთა მსედარათა
 უბრძანა, თვითონ მუჭის მიწისა
 მოტანა. ესრეთ გაკეთდა გორა,
 ტურთვად ამაღლდა, ამაყად მტკიცრი.
 მამინ მეფესა, შექმლელ მზერა
 მისი სერიდგან ღ მიმოსილვა
 ველთა სასეთა, თეთრის გარვებით,
 ღ ზღვისა, სადაც სტურვენ ხომალდნი.
 ეგრეთვე მეცა, რა მომაქვს თვითონ,
 მატარა მუჭა, სარდაფში სარკვი,
 ჩვეულებრივი, მით აღვამადლე,
 აქ, ჩემი ბორცვი; მისის ქედიდგან,
 მე გადავხედავ, რასაც გი რომ ვიფლობ...
 რისა არა ვარ, ან გი მიფლობელი?..
 ვით რომელსამე უმძავს, სატანას,
 აქედგან ძალ-მიძს ვმართონ ქვეყნას.
 თუ გი ვისურვებ—დასტურ სამეფო
 სასახლეები აშენდებიან
 ღ მშენიერნი ჩემი ბაღები,
 ფერიეებით აივსებიან;
 თუ გი ვისურვებ, მოვიწადინებ,

მე მუსიკოსნი ხარკის მიძღვნიან
 ჭ გენიოსნი შემოხეობიან!
 მასთან კეთილსა, მშრომელსაც მასთან —
 დამე ნატესსა ჭ მოქანცულსა —
 ექმნებათ ჩემგნით ჯილდოს ლოდინი
 მოწიწებითა — დავსტკვენ თუ ანა: —
 მოაჩილათ, თრთოლით, შემოიპარვის,
 სისხლით შესვრილი ბოროტებაი, —
 შემოცოცდება სისხლის მწუფრკალი, —
 დამიწებს ლოკვას ხელებისას,
 თვალებში ცქერას ეურადლებითა,
 რომ წაიკითხოს, ამოიკითხოს,
 მათში სურვილი ჩემის ნებისა!..
 უოკელიფერი შემოაჩილება,
 მე ვი მოაჩილი ანაიფრისა ვან;
 მე მესმის ძალა ჩემის დიდების,
 ჩემის სარუნჯის ძლიერებისა, —
 ჭ მე ეს ცოდნაც კვალად შეუოფის.

(ხასცქერის თავის ოქროებს)

თითქოს რომ ბევრი, აქ ან არისო,
 მაგრამ რამდენის კაცთა ზრუნვისა,
 სიცრუის, ცრემლის, წყევს — კედლების,
 იგი ხვენდა ანს წარმომდგენელი!

(სჩხრეკავს ოქროებს).

აი, ბაჯალლო, ძველებურა,
 დღეს მოძიტანა, მე, ერთმა ქვრივმა,

(სამი ობოლი თან ახლდა მას);
 მაგრამ მანამდის მომტყმდა ამას,
 შუადღემდისინ ფანჯრების წინა,
 იყო დანჯილი, მწარეთ მოსთქმინდა,
 წვიმა შიგ ჰიჩში უშსაზუნებდა,
 ის კი იჭიდვან აღარ იძროდა, —
 ფარსიეკლობდა, ვგონებ, თვალთმაქცი!
 შექმდელ მისი გაგდება, მაგრამ,
 რატლა მამსეღდა, რომ ქმრისა კალი
 მოეტანა მას ჩემთვის, რადგანაც
 ცინეში ვდღმა ეწარებოდა.
 აი, ძეგრე, რქელ წითელი..
 წარმადი თიბოს მოტანილია.
 სად იშოვნინდა, ის აჩამზადა,
 გაქნილი, ზღუტი? მოაზარავდა,
 ან დიდს შარაზედ, ღამე, ტყეშია...
 რქ, ღმერთო, ღმერთო, ჩვენ რომ ვიფიქროთ,
 წარმოვიდგინოთ, რომ, რაც აქ განძი
 დაცული არის ღ რაც რომ მისის
 შექმნისათვის, დათხეულია:
 ცრემლი, ოფლი, თუ სისსლი უმანკო,
 რომ მსწრაფელ აღმოსკდნენ დედა-მიწიდვან,
 ქვეყანა ისევ წარირღვინებოდა
 ღ მე, ჩემს ერთგულს, სარდაფებშია
 დავისკრჩეუბოდი... მაგრამ დრო არის...
 (ზანდუკის გაღებას აპირებს).
 ყოველთვის, რეცა ყუთის გაღებას

დაკეპირები, — მომდის განკაღი,
 სულ აკეთები!.. შიშით ვა არა...
 ვინი მეშინის? ვატი არა ვარ?...
 გმირი ვარ, კმალი გვერდზედ შეიღია,
 მტრისა გულისა გამამგმირალი,
 მაგრამ გულს მაწიკვს რაღაცა გრძნობა,
 მე უცნაური ჯ მიწუხებს მას...
 ჩვენ გვარწმუნებენ მეურნაღნი ესრეთ,
 რომ არიანო, ისეთნი პირნი,
 რომელნიც კვლამი ადამიანის
 ზოგებენ ნამდვილს სიამოვნებას.
 მეც, როდესაც რომ გასაღებს უფრი
 უთის კლიტეში, იმხარნივე
 გრძნობით შეცუღი, ვარ ხოლმე, სწორეთ,
 როგორც ისინი, როცა თვისს მსხვერპლას
 დასცემენ სანჯალს, უმანკოს გულში! —
 ტკბილ აწს ის წუთი, საშინელიცა!
 (აღებს ზანდუკს).

ეჰა, შახედეთ ჩემს ნეტარებას!

(ზანდუკი ჰერის ფულებს და
 ესაუბრება).

ჩაბრძანდით, კმარა თქვენი წანწალი
 ჭიკეანაზედა, სადაც ჰმონებდით
 ჯ მსახურებდით საჭირობას,
 ხან კაცთა ყინთა, დაუთვალავთა...
 აჰ განისვენეთ ძიღით ძაღლისა

ღ მეუღროების, როგორც ღმერთების
სძინავთ საძვაროს, ტის სიღრმეშია!...

ღღეს მსურს მეჭლიში, ქეიფი, ღსინი:

ავანთებ სანთლებს ზანდუკებს წინა,

გავაღებ ყველას, დაკვდები შუა

ღ გარდავსედავ ბრწყინვალე ზვინებს.

(ანთებს სანთლებს და აღებს
ზანდუკებს).

ღღეს ვმეფობ!.. ვიშ, ვიშ! ამ ეღვარებას!

მემორჩილება ჩემი სამეფო;

მასშია ჩემი ბედნიერება,

ჩემი ჰატვი, ჩემი დიდება!

მე ვმეფობ... მაგრამ, ჩემს შემდეგ ვინღა

ჩაიღებს სეღში უფლებას მისას?

ჩემი მეტევიდრე?! ფანტია, გიჟი?..

ის უგუნური ემაწვილებშია

ღ დარდიძინდი ღოთი—ფოთებში?..

ღა კი სულს დაგლეკ, შემოკა აჭა,

ამ მშვიდობიანს, მეუღრო ადგილას,

თან მოჭყებთან სსასხლიდანა,

შირ-მოთნებში, კარისა კანნი,

უზომოთ ხარბნი ღ ჩემსა სხეულს,

გასაღებებსა ამოცლიან,

ნამალეკათა ღ გააღებენ

დიდის ხარხარით, ამ ზანდუკებსა...

მასინ მოსჭდება საუნჯე ჩემი

ღ იწეებს დენას ფარჩის ჭიბიდგან,

გასვრეტილიდგან... ან, შვილი ჩემი,
 წმინდა ჭურჭელთა, მასინ დამტკრებს,
 დათარგუნვინებს; სამეფო ზეთით
 ტალასს გაძღობს, გაახეკს სარჩოს!
 მაგრამ ვიკითხოთ: რომლის უფლებით?
 ნუ თუ მუქთათ მე, ესე ყოველი
 მსკდა, მომცემია? ანუ სუმრებით,
 რაგორც ეომარბასს, შემოქმენია,
 მარტო კამათლის გაგორებითა
 & ისე ვიბე გამოტენია?..
 ვინ უწყის რამდენს მოთმინებასა
 მე თავი ჩემი დავატანჯვინე,
 რამდენი ყინი, სურვილი, ნდომა,
 მე ჩემსა გულსა დავათმენინე.
 ვინ უწყის, რომე, ესე საუნჯე,
 რამდენს ფიქრებათ, რადენს ზრუნვათ,
 დამე ნატესსა მე დამჯდომია?
 იქნება ფიქრობს ჩემი მემკვიდრე
 რომ გული უბეე დამსავსებია
 & აღარც ნდომა, აღარც სურვილი,
 უგრძნობელსავით, აღარ მქონია?
 ან ჩემი შვილი, თუ ფიქრობს ასე:
 რომ სინდისი გამციკებია?
 & სინდისსა, — შემაწუხებელს,
 ეს ჩემი გული არ დაუღრღნია?..
 იმ სინდისსა, ცუდს მესაუბრეს,

ვით რომ მოკაღეს, ბრეყეს ჭ უჯიშოს,
 ვით მოუწვეველს, უდროო სტუმრს,
 გამკელებულსა, უწყალო მსეცსა,
 აღ-ქაჟსა, დეკსა, დიდ-მჭყალოკანსა,
 ჯოჯოხეთიდგან გამოგზავნილსა,
 რომლისგანაც ვი ვრთება მთვარე,
 საფლავნი შოგოთვენ ჭ კვდრებს სდეკნან!?
 ნუ თუ მე ვიყავ გაქვავებული,
 ამ სინდისის განშორებული?..
 ანა, ძამიაგ! ჯერ შეიძინე,
 ამ გვარის ტანჯვით ოქრო, საუნჯე
 ჭ მაშინ ვნახოთ, თუ რომ გაჭბედავ,
 ისე უწყალოთ, მისს დაბნეკასა,
 რაც რომ სისხლითა შეგვიძენია!
 ახ, რომ შემქმლოს, ჩემის საზღაფის
 დაცვა უღირსთა მხევერავთაგანა,
 ახ, რომ შემქმლოს, საიქიოდგან,
 მოსულა, იდუმალ, ჩრდილათ ჯაშუშის,
 ჯდომა უუთებზედ, დაცვა საუნჯის
 ცოცხალთაგანა, როგორც რომ ეხლა!...

წამოდგენა მესამე

(სახსლესი.)

აღბერ, მთავარი.

აღბერ.

ჩემო კედმწიფეკე, იწმუნეთ ჩემი-
დიდი ხანია რაც ვითმენ სირცხვილს
სიღაზიბისას, დამცირებისას.
გაჭირვება რომ არ დამდგომოდა,
კერ გაიკუბდით ჩემს საჩივარსა.

მთავარი.

მჯერა ღ მრწამს მე, ჰატიოსანო
გმცრებთაგანში... ამ გუარი კაცი,
როგორც რომ თქვენა, თვისსა მშობელსა,
არვის დასმენს, არსად უჩივლებს,
გაუჭირვებლათ... დამშვიდდით თქვენა,
მე მამა თქვენსა, განსაკუთრებით,
საიდუმლოთა, შეგონებითა,
გაკისვრებინე თქვენს ჰატრონობას.
აქ მოველი მას. კაი ხანია,
აღარ მინახავს. ის ჭმეკობრობდა,

დიდათ, ჰაჰა-ჩემს. მე მასსოვს, რაღა
 ჰატარა ვიყავ, შემოძდა ხოლმე
 თავის ცხენსედა ჯ დამსურავდა
 თავის მუხარადს, რაგორც რომ ზარსა.—

(ღანჯარაში იყურება).

ნეტა ვინ არის? ის ხომ არ არის?

აღბურ.

დიას, ბატონო—სწორეთ ის გახლავით.

ძთავარა.

მამ შედი, ძაღვ, მამ ოთახშია,
 მე დაგიძახებ.

(აღბური გადის, ბარონი
შემოდის).

მშვიდობა შენდა,
 გძირებთა გძირო! მოსარული ვარ,
 რომ გხედავ ასე მხნელ ჯ მამაცათ.

ბარონი.

ბედნიერი ვარ, ჩემო კელმწიფეკე,
 რომ შეკსძელ, თქვენსა ბრძანებაზედა,
 თქვენთან ხლება მე.

ძთავარა.

ვაი ხანია,

არ მინახავართ. ხომ გასსოვვარ მე?

ბარონი.

მე, სელმწიფეო? ასე მგონია,
გუშინ იყო-თქო... რეგორი ანცი
ბაკში იყავით... განსკენებული
დიდი მთავარი, ბრძანებდა ხელმე:
«ხედა ფილიპე (ასე მეძახდა)...
რას იტყვი შენ?— რაც წელს უკანა,
ჩვენ გამოვხედებით, ამ ბაღანასთან,—
(კითომ თქვენთანა), სულელებათო!..

მთავარი.

მაშ განკასლოთ, კვლავ, ნაცნობობა.
რათ დაივიწყეთ ჩემი სახასლე?

ბარონი.

მოკხუცდი, მეგვ! მე, სასასლეში,
რას გავარიგებ? თქვენ ხართ უმაწვილი,
თქვენ გისარინთ: ჯირითი, ცეკვა
და მეჯღიშები... მე გი, ამისთვის,
აღარ ვარტავარ. და თუ ღმრთის მადლით
რამი გაგვიხნდა, მაშინ გი მზა ვარ,
სკანეშით და გვინათ, მოკვადე ცხენსა...
იმდენი ღონე, კიდევ მექნება,
რომ თქვენთვის ვრძალი, კვლავ მოვიქნია!

მთავარი.

ჩვენ ვიცით შენი ერთგულებაი:
ხანა ჩემს ჭეკვი, შენ, მეტობრათა,

მამა ჩემი, შენ, ჰატივსა გცემდა
 ღ მუ, უოკვლთვის, გრატხდი ერთგულათ,
 ჩვენის ტახტისა, თამაც-გმირათა...
 მადი აქ დავსხდეთ. შვილები ან გყავს?

ბარონი.

გახლავხთ, ბატონო, ერთი ბაღანა.

მთავარი.

რატომ ან ვსედავ ჩემს სსსანლეში?
 თქვენ თუ მოგწეინდათ ჩვენთან უოფნაი,
 იმას ხომ, მანინ, შექტეერის სდება,
 მისი მთავრისა...

ბარონი.

ანა, ბატონო,

ჩემს შვილს ან უყვანს გარეთ გამოსკლას,
 ლსინი, შექტევა... რაღაც დასშული
 ზნისა რამ აჩის, სულ მთლათ მსეცურის
 ხასიათისა—ტყეში ღ ღრეში
 დაეხეტება, ირეძივითა.

მთავარი.

ან ვარგა, სწორეთ, გარეკანობა,
 მაგრამ შევაჩვევთ მხიარულებას,
 შევლთშს, ჯირითსა... გამომიგზანეთ
 ღ სარჩოც ვარგი, ღ ღირსეული
 მას დაუნიშნეთ... რას მოიწეინეთ
 ღ იღრუბლებით?—თუ დაილაღეთ?

ბარონი.

არა, ბატონო, არ დავღალღუღვარ,
 ძაგრამ შექმნიწინდი... მე ვერ ვბედავდი
 თქვენთან გამსკლას, ჩემის შვილისა
 ყოფა-ქცევისა და მამიფლეთ.
 ის—მოგახსენოთ—ღირსი არ არის
 თქვენთან სწებისა და აღარც თქვენის
 უურაღლების და მოწყალებისა:
 საუბედურეთ, ის ღრეს ატარებს
 ვარყენილებაში, ბოროტებაში!..

მთავარი.

უთოოთ მიტომ, რომ ძარტო არის...
 ძარტოკაობა, უსაქმოობა
 ჭღუნავს ემაწვილს კაცს... უეჭველათა...
 ვამომიგზავნეთ და დავავიწებ
 ვარყენობისა ჩვეულებათა.

ბარონი.

ჩემო სელმწიფეკო, მომიტევეთ მე,
 რომ დათანხმება არ შემიძლიან.

მთავარი.

რა მიზეზია?

ბარონი.

გთხოვთ დამითხროვოთ...

მთავარი.

გიბრძანებ მითხრა, კსლავ ამისსა,
მიზეზი შენის უაწყუოვისა.

ბარონი.

შვილსეჲდ გასლავარ განრისსებულა.

მთავარი.

მითხარ, რისთვისა?

ბარონი.

დანაშაულსეჲდ,

ბოროტ საქმესეჲდ.

მთავარი.

რა ქმნა ისეთი?

ბარონი.

გთხროვთ დამითხროვთ....

მთავარი.

მიგვიჩს დიდათა!

ან თუ გერტხუინის, შენ შენის შვილის
მოქმედებანი?

ბარონი.

დაახ... მრტსუენიან...

მთავარი.

რა ქმნა ისეთი?

ბარონი.

რა ქმნა... ბატონო?..

მას სსურდა ჩემი მოკვლა...

მთავარი.

მეგუფლან?!...

მამე მე მას მივუცემ სამართალშია,
როგორც ბორცუსა და ავანსუსა,

ბატონი.

მე მაგუების დამტვიტებსა
ანა ვკისრულაბ, თუმცა კი ვიცი,
რომ მას სიკვდილი ჩემი სწუხუნან;
კი ვიცი, სწორეთ, რომ მიწინაობდა...

მთავარი.

რასა?

ბატონი.

გაქურდას... თუ მერწმუნებით...
(აღბერი შემოვარდება ოთახში).
აღბერ.

ბატონო, მამავ! თქვენ სტრუობთ, სწორეთ!

მთავარი (შვილს).

როგორ გაბედათ?...

ბატონი.

აქა სარ შენა?!..

შენ გამიბედა?! შენ შეიძელი
მაგისი თქმა, რომ მე ვსტრუობდე, აქ,
ჩვენი ხელმწიფესთან?.. მე გამიბედა?..
მამე მე გმიტებში აღარ ვუოფილვან?..

აღბურ.

თქვენ სტრუბოთ, სტრობოთ!..

ბარონი.

ღმერთო, მართალე!

მაშ რატომ მესი არ დამეცემა!..

აილე ესა, ჭ მე ჭ შენა.

ხვალ გაგვასწორებს კრძალმა გორდამა!..

(გადაუგდებს ხელთათმანს; *) შვილი მარდათ აილებს).

აღბურ.

მადლობელი ვარ. — აი, პირველი ჯილდო მამისა!

მოაჯარი.

რა ენასე, ღმერთო, აჰ, ხემს წინაშე?

შეიღმა მიიღო მამისაგანა

გამოწვევაი კმალში! შესედეთ

რა დროს შევესწარ, რა დროებაში

შემხვდა გვირგვინი, მე, მთავრობისა!..

(მამას).

გახუმდი, კმარა, შე უგუნურო!

(შვილს).

შენც, ვეფხვის ლეკვო!... გადაისრფლე,

მამეტი აჰა, ეგ ხელთათმანი!..

(ართმევს ხელთათმანს).

*) ხელთათმანის გადაგდება, ევროპაში ნიშანია კმალში გამოწვევისა.

აღბურ.

დიდათ ვინანი!

მთაქარი (შვილს).

შეხვეწებულა!

რომ ჩააცივდა, შიგ გაუყარა
 სულ მთლათ ბრწყინებები... გა, აქედგანა!...
 აღარ შეხვეწა, მანამ მე თვითონ
 არ დაგიძახა!

(აღბურ გადის).

(მამას) შე, უბედურა,

მოხუცებულა, არა გრცხვენია?

ბარონი.

შეძინდვე მეოვე!.. დგომა არ ძალ-მიძს...
 აგერ მუსლები მე შედრიკება...
 მცხელა!... ვინწიობი!... გასაღებები
 რა შექნა?.. ჩემი გასაღებები!.. (დაუცემა).

მთავარი.

ახ, ღმერთო ჩემო!.. მოკვდა საწყადა!...
 ახ, ღმერთო, ღმერთო, რა დროს შევეწწარ!..
 რა დროში ვცხლავრობთ ღ რა ხალხშია!...

1872 წ.

ც რ უ მ რ ფ ი ც ა რ ს.

(თ. მ. გ—ს.)

წათ მინდა კაცი ღმრთისა მკომბელი,
 ან წათ იქნება მისანდობელი,
 თუ კი ღმრთის ფიცსა შესცვლის ადვილათ,
 სუელს მიატოვებს, ქალს სდეგს სადილათ...

აღაწა შიშობს, ღმრთის ფიცს ქალს უძღვის
 ჭ მუსანათობს!..—სსკებს წაღათა ჭრუნის?!..

— უბედურება გამწავლდა ჩვესში.

ფიცი სიცრუის გვიწყრია ხელში...

8 იანვარს 1872 წ.

В И З И Т Ъ.

(თ. გ. დ—ანს.)

წაღუნჯერმე გახელ თქვენა, ვერ ვიქმენ ღირსა
 თქვენის ხილვისა,
 თქვენი მსახური არ მიშეებს ხანღში, წაღაც «ატკაზზედ»
 დამდგარა ისა:

«ნიატუ დომა ნე პრინიმაიტ» ჭ კარებს მარჯვეთ ჩა-
 მიკეტს ხოლმე...

ვიდექი, ვიდექი,—წას გავაწყობდი—ღ დასუელს კარებს
 გამოკესაღმე!..

11 მაისს 1872 წ.

კ... დ. ე-ს გარდაცვალებას ედ.

(მისის დობილისგან).

ჩართლს ვინილე, ქალთა მეუბა: ტურფა, დიანა,
 კიკლეტი, ნაზი, ბადრი ჭ ნორჩი, კეთილ-სძიანა,
 მას ვედობილე, თაყვანსა-კსტედი ძიან, დიანა,
 მარამ შავ-ბედმა, მრისხანე სვედრმა, დამაზიანა:
 მომტაცა დაი, ვისთვის, აწ ცხარე, ცრემლი მდიანს!

რომელსა ცხსა, რა ვარსკლავთ გზასა, შეუდგა ჩემი,
 ნაზი დარია?...

სადღას ხასი, ტურფა, ძვირფასი, ჩემს გულს ისარი, რა-
 ზედ დარია?...

ჩვენთან ვერ გასძლო, იყუ დმრთის სასძლო, მისთვის
 ირჩივა ზესთა მხარე!..

— სადა ხარ ქალო, ეჭვ უწყალო, მე დღენი რაზედ გა-
 მიმწარე?...

ანგელოზთ დასში, ასი ათასში, რომ გარეუფხარ, აღარ
 მტემ ხმასა;

ნუ მუსთღობ, ქალო, ზეცის სძალო, რათ არ მიბრ-
 ლებ შესს ერთგულს დასა?...

მოვა დრო, მეცა, ვინილო ზეცა, მომეკებები სამოთისის
 კანსა,

ოდეს თქვენ ზეცით, აღმდგარნი მკვდრეთით, წარკვლე-
 ბით ერთათ, მას სამსუვაროსა,

მამინ, დობილო, სულის მტებობელო, როს სეროვიმ-
 ნი ჰკერენ ხელარასა!..

ე ზ ი ტ ა ფ ი ა.

(კნ. დესფინა ბაგრატიონის ძეგლისათვის).

მიზეზსა ჩემი სიტყვების, ვისაც ხელთ ეპურა გურია,
მთავრის ძეს ჭმძას მთავრისას, ძმის ძესუდ ეპურა უურია,
სუფეკდა ქაინოსრფა, ჩემი დიდება, ჰურია,
დამტოვა ობლათ, ამ სოფელს, თქვენც ჭხედავთ ცუდ-
სადგურია.

ბაგრატიონის ძეგლსა, დესფინა—მტკერი, ამაო,
ორმოც-ღ-ოთხსა წელს შემდეგ, მიწა მიწამკე მჭამაო,
გვედრი ცოდვილი მსეკალი, შენ მომიტყვე, მამაო!
მხსნეულნო შენდობა ბრძანეთ, გთხოვთ ამას წამის-წამაო!.

და-ძმანო, თვისნო ჭ ტომნო, ეს არის ჩემი წადილი:
მე ხელან მიგლოვთ, ილოცეთ, მშიერს უძღვენიო წანდილი,
რას გაგასსენებთ, მოუკასნო, ჩემის სახელის ანდილი?—
სტუმრათ ვარ ამ შავ მიწაში, ძლილთათვის ერთი სადილი!..

2 იანვარს 1865 წ.

გ ა მ ო ც ა ნ ა.

ვინ აწამა ძამა თვისი, ვინ არის დასამდურია,
ძველსა აღთქმასე მლოცველმა, ახალს არ უგდო უურია,
სახით და ჯიშით უცვლელი, დიდი ჭ უსუსურია,
ჩვენსას არ დალეეს ღვინოსა, ჩვენი არ უნდა ჰურია...

12 დეკემბერს 1869 წ.

ც ი ე ბ ა .

არსადა სხანს ნატაშა: სად იქნება წყეული?
 ამბობენ აციებსო, სადღაცა წვეს სნეული...
 კეძიე ჭ კიპოკე, დავარაწკუნე ზარი,
 დედა-ბერმა გამიღო სსვისთვის დანშული კარი...

შაკელ ჭ რა მოძესმა?—თავში დამეცა ზარი—
 ფარდას უკან ჩხადა უსუსური ბაღანა!...
 (ამ ჩხავილმა კინაღამ ხალხი აყაყანა..)
 მოკვიითსე ნატაშა, მიპასუხა წუნარ-წუნარა:

«ტხრა თვეა სულ მაციებს —სიცოცხლე გამიმწარა,
 კერაფრით ვერ გადურჩი: ჩამაცივდა ციება».
 —აქ ცუდი ნიშნები ჩანს,—აღარ უნდა ძიება!..

არსადა ჩანს გიორგი: სად იქნება წყეული?
 ამბობენ აციებსო, სადღაცა წვეს სნეული...
 ბოლოს შვეკსდი ქუჩაში: ჩამომდნარა, გამსდარა,
 სანე გაჭევითლებია, ან წელში რამ გახარა?
 კელარც დადის რიგზედა, ფეხებს ძლივსდა იცვლისა,
 ღვინოც თუწმე არ ესმის: არც თეთრის, არც წითლასა..
 სიყვითლის მიზეზია—სიღარბე სისხლისა.

მოკვიითსე გიორგი, მიპასუხა წუნარ-წუნარა:
 «ღამის მოკვდე, მაციებს, სიცოცხლე გამიმწარა,
 კერაფრით ვერ გადურჩი: ჩამაცივდა ციება...»
 —აქ ცუდი ნიშნები ჩანს,—აღარ უნდა ძიება!..

1 აგვისტოს 1881 წ.

ღმერთო მამო რე.

მოკედ, უფალო, კგკლესიაში,
 ცრემლს ვღვრი შენდამი მეტანიაში,
 ისმინე ჩემი ვედრება სწორე:
 დამხსენ ბოროტსა ჭ ფარისეველს—
 ღმერთო მამო რე, ღმერთო მამო რე!

სწავლაში მოძეც მესნიერება,
 რამ შევიძინო მეცნიერება,
 თორემ მარტყია სიბრძიუვის უარე...
 უნიჭო ესტატს, ბერძნულს, ლათინურს—
 ღმერთო მამო რე, ღმერთო მამო რე!

ბედნიერება მოძმისთვის არ მშურს,
 რამ არ მიუვარს, სისხლი არა მწყურს,
 მიუვარს სიცოცხლე, მშვიდი ჭ მღორე...
 კმაღსა, ზარბაზანს, თოფს ჭ დინამიტს—
 ღმერთო მამო რე, ღმერთო მამო რე!

ფული არა მაქვს, ვინ მომაჭკავა?
 ამდენმა ვაღმა, სულ გამათავა...
 სესხზედ, თუ მიჭირს,—არა ვარ შორე,
 მაგრამ ვაღაღებ: უსუძას ბანკსა—
 ღმერთო მამო რე, ღმერთო მამო რე!

ჭაღს ვეჭროვი ვეკლას, ბებრების გარდა...
 ან კი რას ვაქნევ, რაც გადაგვარდა?...
 მხოლოდ ან მიუვარს ჭაღი მეჭორე...
 ერთსაც ვთხოულობ: შლეიფს, კრინოლინს—
 დმერთო მაშორე, დმერთო მაშორე!

მიუვარს სამშობლო ჯ დედა ენა,
 დმერთო შენ მიეც ქართველებს ღებნა,
 რომ იქმნენ სწავლით სხვის თანასწორე!
 თემურსა ჯ ერუს, უცხოს, ურჯულს—
 დმერთო მაშორე, დმერთო მაშორე!

31 აგვისტოს 1881 წ.

ე რ თ ი კ ა ც ი ს ს უ რ ა თ ი .

მე ვიცნობ ერთს უმაწვილს კაცს თეთრსა, წითელ წვე-
 რასა,
 სწავლასეღ სუსტათ არის, ცდილობს ღანძღვის წერასა,
 ტვინი *) შარვალთ აცვია, თავში არ უდევს ტვინი,
 სათვალეებსა სძარბობს, ვითომც თვალთ აკლდეს ჩინი!
 არ მსახურებს, შასტქერის მამა-პაპის გერასა...

1870 წ.

*) ტვინი — ეროვნული თხელი მანქანა.

შ ა ნ დ უ კ ი.

№.№	—	გვ. ნდ.
1	დედა-ენა.	7
2	სამშობლო ხევსურისა.	9
3	ზამთარი	10
4	გაზაფხული	11
5	გაზაფხული	12
6	ბზობა.	13
7	აღდგომა	14
8	მერცხალი	15
9	ზაფხული.	16
10	პურის მოსავალი	17
11	როველი	18
12	ყანწი	19
13	ღვინო.	20
14	წყალი	22
15	შავი ზღვა	25
16	კურთხევა.	26
17	ღარიბი	27
18	ყვაუიღს..	28
19	მანარობელი (პეპელა).	—
20	ორჯერ დაბრმავებული.	29
21	თვალეზი	30
22	თვალეზი	—
23	სოფ. მ—სას.	—
24	კითხვა	—

№ №	გვ. რდი.
25 საუბარი	34
26 ნატვრა	35
27 ნატვრა	36
28 რათ გინდა სარკე	—
29 ალბომში	37
30 Она ни когда его не любила	—
31 ვინ შევიყვარო?	39
32 იჭვიანი	—
33 სინანული	40
34 ჩვიდმეტი წლის ქალს	41
35 ჩვიდმეტი წლის ქალს	—
36 სადღეგრძელო	42
37 რისთვის მიყვარხარ?	44
38 დარიგება	45
39 სიყვარული	46
40 Романъ	47
41 თ—ს	49
42 ჩვილი	50
43 მუხთაღს	52
44 ჩემი ღოცვა	53
45 დამივიწყეო	—
46 ვერ დაგივიწყებ	54
47 მადლობა	55
48 ვარსკლავს	—
49 წრეს გადასული, წრეში შემოსულს	56
50 რათ მიტვალწუნებ?	58
51 მთხოვნელი მსაფულისადმი	—

№ №	გვ. რდი.
52	მოსუცი მატანტალა 59
53	მთხოვარა გლახაკი 62
54	ქრთამის წინააღმდეგი. 65
55	ბუბები 68
56	მომკალი და კელა. 70
57	დათვი და ცხურები 71
58	ყადის ჯორი 74
59	ფერხელის ხმაზედ 77
60	იაუ-ნანა 80
61	ნეტა რას ტირი, დედილო? 82
62	რას ერჩი მაგ ბიჭს, თათარო? 83
63	მომქეთადმი. 84
64	ნამბობი მოხუცისა. 86
65	ასპინძის ომი 91
66	თაგვებისა და კატების ომი 113
67	მუნწი გმირი 119
68	ცრუ მოფაცარს. 150
69	Визитъ . . . . . —
70	კნ. დ. ე. გარდაცვალებაზედ 151
71	ეპიტაფია 152
72	გამოცანა. . . . . —
73	ციება. 153
74	ღმერთო მაშორე 154
75	ერთი კაცის სურათი. 156

უძთავრესნი ცთომილებანი.

დაბეჭდილია	უნდა იყოს:	ბმწ- ჯ.	სტწ- ჯ.
რ	არ	8	23
თოვლა	თოვლი	10	13
სსრი	ისარი	11	12
მუედროზე	ყუდროზე	12	4
მოუხშირებს	მოუხშირეს	14	20
მხიარულებს	მხიარულობს	15	1
გულ-გაღებულს	ფულ-გაღვლილს	16	20
ქარვებს	ქარვებ	20	17
მზესა	მზგრა	31	15
ნამდვილს	ნამდვილის	36	16
ამ	ან	37	5
გული	სული	40	17
მეკარება	ეკარება	50	6
მეკარება	ეკარება	—	13
მათხოვრათ	მათხოვარათ	62	20
ბატონეს	ბატონებს	—	22
გვესქელ	შვესქელ	63	18
მობრძანდება	მობრძანდება	64	21
დამეხსენი	დამეხსენი	—	26
მასსკან	მასსკან	—	—
სალოცავათიდა	სალოცავათ-და	80	1
დედან ღმერთისამ	დედამ ღვთისამ	—	10
ჰნახვა	ჰნახავ	82	12

VI

დაბეჭდილია	უნდა იყოს.	გვერ- გ	სტრი- ქონი.
ქრისტესიც	ქდისტესით	85	4
დაძგერებოდა . . .	დასძგერებოდა . . .	87	15
სამს	ჭხამს	—	21
მოიჩენ	მოირჩენ	—	23
ამოველ	წამოველ	89	25
სამხრეთისკენ . . .	სამხრეთისაკენ . . .	91	3
ეხედავდი	ვხედავდი	—	5
გადმოსქერის . . .	გადმოსცქერის . . .	92	9
დაიწყო	დაეწყო	98	13
დროში	დროშა	—	19
დაესკვნა	დაასკვნა	109	8
გაძლებს	გასძლებს	126	17
მოკვლისა	მოკვლასა	130	8
მემაღეს	მემაღულეს	133	14
—	ვით	140	1
ვარტვარ	ვვარტივარ	143	18

